สิ่งน่ารู้
สำหรับพู้นำ

371.89
ต198ส
ฉ.2

ตรูเนตร อัชชสวัสดิ์
ภาควิชา หลักสูตรและการสอน
มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ

371.89
ส199ส
ส.2

สิ่งน่ารู้สำหรับผู้นำ

เรียบเรียงโดย

ศรูโนตร อชชสวสด

23 ส.ค. 2535

ภาควิชาหลักสูตรและการสอน

คณะศึกษาศาสตร์

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สงวนลิขสิทธิ์

175141

คำนำ

การพัฒนาประเทศจะต้องเกี่ยวข้องกับคุณภาพของคนอย่างมาก เพราะถ้าประเทศใดมีแต่คนที่ไม่รู้จักคิด แล้วกระทำ ไม่รู้จักการค้นคว้าแสวงหาความรู้ในการนำไปใช้แล้ว ทุกสิ่งทุกอย่างในประเทศนั้นจะเจริญได้ยาก อาจเจริญทางด้านวัตถุ เพราะมีเงิน แต่ด้านบุคคลนั้นยังอีกไกลที่จะถึงเป้าหมายได้ วัตถุประสงค์ของหนังสือเล่มนี้จึงต้องการที่จะแนะแนวทางฝึกผู้ที่มีคุณภาพตามขั้นตอน โดยเริ่มแรกจากขั้นปฏิสนธิว่า จะต้องตระหนักถึงการเลือกคู่ครอง ต่อมาเป็นการเสริมต่อ เสริมสร้าง เพื่อก่อให้เกิดความคิดและการกระทำให้เป็นประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น ตามลักษณะของผู้ที่มีคุณภาพ เพื่อพัฒนาตนเองให้เป็นผู้นำในชุมชน

ความรู้ต่าง ๆ ในหนังสือเล่มนี้เป็นเพียงแนวทางในการปฏิบัติ ถ้าอ่านเพียงเพื่อรู้อย่างเดียว คงจะไม่เกิดประโยชน์อะไรนัก แต่ถ้ารู้แล้วทดลองปฏิบัติด้วย คงจะเกิดประโยชน์ไม่มากก็น้อยต่อผู้ที่สนใจในการแสวงหาวิธีการฝึกสมาชิกของสังคมให้มีคุณภาพต่อไป.

ตรูเนตร อัชชสวัสดิ์
ภาควิชาหลักสูตรและการสอน

สารบัญ

หน้า

คำนำ

บทที่

1 บทนำ

1.1 การสร้างตัวเองให้เป็นผู้มีคุณภาพ 1

1.2 การรู้จักตนเอง 2

1.3 การเข้าใจในพันธุกรรม 4

1.4 การสร้างบุคลิกภาพ 7

2 การจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้าง

2.1 กิจกรรมกลุ่ม 10

2.2 หลักการพัฒนาการ 11

2.3 กิจกรรมกับการพัฒนาการ 13

2.4 วิธีการจำแนกบุคคลเพื่อเลือกเป็นผู้นำ 15

2.5 กิจกรรมเพื่อเสริมสร้างลักษณะที่พึงประสงค์ 16

3 กิจกรรมที่เหมาะสมกับวัยก่อนเข้าเรียน

3.1 การจัดกิจกรรมกับความพร้อม 19

3.2 การเลือกกิจกรรมที่ส่งเสริมความพร้อมทางร่างกาย 20

3.3 การเลือกกิจกรรมที่ส่งเสริมความพร้อมทางปัญญา 23

3.4 กิจกรรมที่ส่งเสริมความคิดต่อเนื่อง 29

4 กิจกรรมที่เหมาะสมกับเด็กวัยเข้าโรงเรียน

4.1 กิจกรรมสำหรับเด็กวัยรุ่น 33

4.2 กิจกรรมสร้างเสริมปัญญา 34

บทที่ หน้า

4.3 กิจกรรมสร้างกลุ่มที่มีประสิทธิภาพ 41

4.4 กิจกรรมเสริมสร้างการสังเกต 43

5 วัยรุ่นกับกิจกรรม

5.1 ธรรมชาติของวัยรุ่น 46

5.2 กิจกรรมเพื่อการรู้จักตัวเอง 47

5.3 กิจกรรมเพื่อสร้างสติปัญญา 54

6 กิจกรรมกับการถ่ายทอดวัฒนธรรม

6.1 วัฒนธรรมที่แตกต่าง 63

6.2 วัฒนธรรมสากล 64

6.3 วัฒนธรรมกับบุคลิกภาพ 65

6.4 การถ่ายทอดวัฒนธรรม 66

7 พิธีทางศาสนากับชีวิตประจำวัน

7.1 ให้ทาน 75

7.2 ศีล 78

7.3 ภาวนา 80

8 กิจกรรมสังคมของผู้นำกับชีวิตประจำวัน

8.1 การเลี้ยงรับรอง 87

8.2 การปฏิบัติตนเมื่อได้รับเชิญ 90

8.3 งานศพ 93

8.4 พิธีในการทำศพ 95

8.5 การวางตัวในงานสังคมทั่ว ๆ ไป 98

บทที่ 1

บทนำ

สิ่งน่ารู้สำหรับผู้นำหรือพลเมืองที่มีคุณภาพนั้นมีมากมาย เนื่องจากผู้ที่มีคุณภาพหรืออาจเป็นผู้นำในเชิงสร้างสรรค์ของสังคมนั้นเป็นผู้ที่สังคมปรารถนา จะเห็นได้จากการที่มีการแสวงหาวิธีอบรมส่งเสริมลักษณะของผู้นำที่ดีในสังคม เพราะเชื่อกันว่า การอบรมก็เป็นวิธีหนึ่งในการจะช่วยส่งเสริม และนอกจากนี้ก็ยังมีวิธีการอื่น ๆ ที่จะประกอบกันเพื่อสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในสังคมนั้น จะประกอบด้วย

1.1 การสร้างตัวเองให้เป็นผู้มีคุณภาพ การจะเป็นผู้มีคุณภาพ จะต้องประกอบด้วยความสามารถดังต่อไปนี้

1.1.1 มีความรู้ทางวิชาการ

1.1.2 มีมนุษยสัมพันธ์เป็นเลิศ

1.1.3 มีความสามารถในการคิดและมองการณ์ไกล

ความสามารถทั้ง 3 ข้อเป็นข้อสรุปที่กว้าง ๆ เมื่อวิเคราะห์ให้แน่ชัดแล้วจะเห็นได้ว่า แต่ละข้อของความสามารถนั้นต้องอาศัยพื้นฐานทางพันธุกรรม การฝึกอบรมทุก ๆ ด้าน ซึ่งต้องใช้เวลามากในการสร้างสรรค์ ตัวอย่างเช่น ความรู้ทางวิชาการนั้นจะต้องแสวงหาด้วยการอ่านมาก สดับมาก ศึกษาค้นคว้ามาก ยอมรับการอบรมวิชาการต่าง ๆ เพื่อเพิ่มพูนความรู้ เป็นต้น เพียงตัวอย่างเดียวก็ต้องแสวงหากันตลอดชีวิตด้วยตัวเอง ไม่มีบุคคลใดสามารถจะฉีดหรือกรอกความสามารถเข้าไปในตัวเองหรือบุคคลอื่นได้เลย

ธรรมดาผู้ที่มีความรู้กว้าง รู้จริง เขาจะรู้สึกตัวเองอยู่ตลอดเวลาว่ายังมีสิ่งที่น่ารู้ น่าศึกษาอีกมากที่ตนเองยังไม่รู้ เขาจึงทำตัวเป็นผู้ใฝ่หาความรู้ใหม่ ๆ อยู่เสมอ เมื่อเขามีความรู้ในเชิงวิชาการต่อมา เขาจะเกิดความสามารถในการคิดและมองการณ์ไกลต่อเนื่องมาเอง เพราะความสามารถขั้นพื้นฐานได้แก่ความรู้ทางวิชาการนั้นเป็นการสร้างประสบการณ์อันล้ำค่าเพื่อนำไปสู่การจัดลำดับความคิดขึ้นในแต่ละบุคคล

ส่วนการที่จะมีมนุษยสัมพันธ์เป็นเลิศได้นั้นขึ้นอยู่กับแต่ละบุคคลว่าจะเป็นผู้ที่ต้องการพบปะผู้คน สามารถแสดงตัว มีการยอมรับผู้ที่มาสังสรรค์ด้วย การที่จะเกิดพฤติกรรมเช่นนี้ได้ก็ต่อเมื่อบุคคลผู้นั้น

รู้จักตนเองเสียก่อนเป็นอันดับแรก ซึ่งประกอบด้วย การรู้จักวิเคราะห์ตนเอง การรู้จักพิจารณาตนเอง และการรู้จักจำแนกความถูกต้องกับความต้องการของตนเองได้ โดยวิธีการปฏิบัติชอบทั้งทางโลกและทางธรรม นั่นคือการมีคารวะธรรม และรู้จักกาละเทศะ ซึ่งจะต้องศึกษาจากจิตวิทยา วัฒนธรรม ตลอดจนส่วนย่อยของวัฒนธรรม คือจารีตประเพณีต่าง ๆ เนื่องจากสิ่งเหล่านี้เป็นตัวเชื่อมโยงการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขในสังคม

ฉะนั้นเราพอสรุปได้ว่า ทั้ง 3 ประการที่กล่าวมานั้น ทุกคนก็ได้ปฏิบัติในชีวิตประจำวันนั่นเอง แต่ว่าจะปฏิบัติมาก หรือน้อยเท่านั้น ถ้าเราได้ปฏิบัติครบทั้ง 3 ข้อ มีปริมาณมากกว่าครึ่งก็เป็นกำไรแก่ชีวิตของเราเอง ถึงเราจะจ่ายเงินซื้อก็ไม่สามารถจะหาซื้อได้ ข้อพึงปฏิบัติสำหรับสมาชิกที่มีคุณภาพในสังคมที่สงบสุข ได้แก่

1. อย่ารังเกียจเพื่อนมนุษย์
2. อย่าวางตัวสูงเกินไป
3. อย่าวางตัวต่ำเกินไป
4. วางตัวให้เหมาะสม
5. พยายามรู้ตัวของตัวเองอยู่เสมอ

ข้อพึงปฏิบัติดังกล่าวนี้ทุกคนสามารถจะกระทำได้ ถ้าผู้นั้นรู้จักวิเคราะห์ตัวเองและสถานการณ์

1.2 การรู้จักตนเอง

ทำไมเราจึงไม่รู้จักตนเอง เป็นเพราะเราไม่ชอบมองตัวเอง ชอบมองแต่ผู้อื่น ชอบไปเปรียบเทียบกับผู้อื่นอยู่เสมอ เพราะเหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น สาเหตุเป็นเพราะเราขาดความพอดีในจิตใจ ตามปกติคนที่มีความพอดีคือผู้ที่ได้บรรจุ ความเพียบพร้อมทุกอย่างไว้เช่น ความไม่รู้สึกเป็นทาส ความมีบุคลิกลักษณะดี การมีความเชื่อมั่นในตนเอง การเข้าซึ้งถึงความจริง ฯลฯ สิ่งเหล่านี้เป็นเครื่องช่วยชี้แนะสภาพการดำเนินชีวิตอย่างเป็นสุขในสังคม สำหรับผู้ที่รู้จักตัวเอง

การที่จะทำความรู้จักกับตัวเองนั้นเป็นสิ่งไม่ยาก ถ้าเรารู้จักการศึกษาตัวเอง เพื่อสร้างความพอใจในจิตใจ สรุปได้เป็นข้อ ๆ จากการสร้างมนุษยสัมพันธ์ของ Carl R. Rogers และการรู้สัจจการแห่งตนของ A.H.Maslow คือ

1.2.1 ลักษณะการเข้าซึ้งถึงความจริง ซึ่งเป็นการยอมรับความจริงโดยการมองความจริงได้ถูกต้องตามสภาพที่เป็นจริง ไม่มีความหวั่นไหว ไม่จำเป็นต้องกระเสือกกระสนที่จะแสวงหา

มีความพอในสิ่งที่มีอยู่ และมีความพอใจในสภาพที่เป็นอยู่ ซึ่งทำให้จิตใจสงบ อันเป็นแนวทางทำให้สามารถวิเคราะห์ตัวเองได้ตลอดเวลา

1.2.2 การมองเห็นคุณค่าและความไร้คุณค่าในตัวเอง การที่มองเห็นความมีคุณค่าหรือมองเห็นความเลวในตัวเองได้นั้น จะต้องอาศัยการมองเข้าซึ้งถึงความจริงเสียก่อน แล้วจึงจะถึงขั้นวิเคราะห์คุณค่าซึ่ง A.H. Maslow เชื่อว่า คนเราต้องผ่านความต้องการพื้นเดิม 5 อย่าง เสียก่อน แล้วจึงจะรู้จักสมรรถภาพของตน ความต้องการนั้นได้แก่

1.2.2.1 ความต้องการที่จะเจริญเติบโตทางร่างกาย

1.2.3.2 ความต้องการที่จะได้รับความปลอดภัย

1.2.3.3 ความต้องการที่จะได้รับความรัก

1.2.3.4 ความต้องการที่จะได้รับความเคารพยกย่อง

1.2.3.5 ความต้องการที่จะรู้แจ้งเห็นจริงเกี่ยวกับตนเอง

การที่มนุษย์ไฝ่หาความต้องการแต่ละขั้นนั้นเป็นของธรรมดาแต่เมื่อเขาผ่านมาจนขั้นสุดท้าย ซึ่งเป็นขั้นที่รู้แจ้งในความเป็นคน และเข้าใจความมีสมรรถภาพของความเป็นคนของตน นั่นคือ การที่จะต้องรู้จักวิเคราะห์ว่าตัวเองยังขาดสิ่งใดทำให้เกิดความไม่พอดีในสภาพจิตใจของตน เช่นถ้ารู้ว่าตัวเองยังต้องการไม่สิ้นสุด เราก็ต้องหาวิธีสะกัดกั้น หาวิธีชดเชยในทางที่ถูก เพราะความต้องการไม่สิ้นสุดจนเกิดเป็นความโลภนั้น เป็นความเลวที่ควรหลีกเลี่ยง หรือถ้าเราขาดการปรับปรุงตัวให้เข้ากับความต้องการของผู้อื่น ก็จะต้องพยายามใช้วิธีเอาใจเขามาใส่ใจเรา นั่นคือการที่วิเคราะห์ตนเองจนเกิดความเข้าใจในตัวเอง และปรับปรุงตัวได้ แสดงว่าเป็นคนที่มีประสิทธิภาพสูง

1.2.3 การแสดงตัวอย่างเปิดเผย คือการที่ผู้ใดมีความสามารถในการวิเคราะห์ตัวเองเข้าใจคุณค่า และความไร้คุณค่าในตัวเองแล้ว เขาผู้นั้นจะมีความเปิดเผยยอมรับตนเองและจะมีความสามารถในการสื่อความหมายอย่างชัดเจน ปราศจากการเคลือบแฝงสิ่งใด มีความกล้าในการที่จะแสดงออกที่ตรงกับจิตใจของตนเอง

สรุปได้ว่าบุคคลใดแสดงตัวอย่างเปิดเผยได้ เมื่อบุคคลนั้นมีลักษณะดังนี้

1.2.3.1 รู้จักการพิจารณาตัวเองอย่างใจกว้าง เพื่อทำความเข้าใจตัวเอง

1.2.3.2 จะต้องวิเคราะห์ตัวเอง เพื่อประเมินคุณค่าตัวเอง

1.2.3.3 รู้จักการจำแนกความถูกต้องกับความต้องการของตนเองได้

1.2.4 ความมีเหตุผลในการสร้างเอกลักษณ์ให้เหมือนคนหมู่มาก บุคคลใดจะสร้างเอกลักษณ์สำหรับตนได้ บุคคลผู้นั้นจะต้องศึกษา วิเคราะห์ พิจารณาตนเองเพื่อความเหมาะสมโดยเหตุผลเฉพาะตัวของตน ซึ่งโรเจอร์ส (Carl Rogers. 1964) ได้ให้นิยามว่า "บุคคลใดก็ตามเมื่อต้องเผชิญกับเหตุการณ์ประจำวัน มักจะแสดงออกอย่างใดอย่างหนึ่งใน 3 อย่างก็คือ

1.2.4.1 ยอมรับเอาประสบการณ์นั้น ๆ และจัดให้เข้ากับตนเอง

1.2.4.2 ไม่ใส่ใจต่อประสบการณ์นั้น ๆ เพราะไม่มีส่วนใดใกล้เคียงพอที่จะจัดให้เข้ากับตัวเองได้

1.2.4.3 หนีจากประสบการณ์นั้น ๆ เพราะประสบการณ์นั้นแสดงแน่ชัดว่าอยู่ห่างไกลจากตัวเองมาก

ประสบการณ์ที่แต่ละบุคคลพบนั้นจะไม่เหมือนกัน จึงขึ้นอยู่กับวิจารณญาณของแต่ละคนว่าจะเลือกประสบการณ์ข้อใดมาปรับปรุงแต่งให้เข้ากับตัวเอง ซึ่งเป็นการยอมรับสภาพที่เกิดขึ้นว่าไม่มีใครสามารถจะหลีกหนีจากการเป็นสมาชิกของสังคมได้ บุคคลใดเป็นผู้ที่รู้จักตนเอง ยอมรับฟังการวิจารณ์จากบุคคลที่อยู่รอบข้างได้ ก็จะทำให้เขารู้จักตัวเองมากขึ้นและพยายามเปลี่ยนแปลงลักษณะที่ไม่พึงประสงค์ที่ติดแน่นอยู่ในตัวเองออกมา เป็นลักษณะที่พึงประสงค์ โดยการเลือกตัวอย่างด้วยตนเอง เช่นเลือกจากผู้ที่ตนศรัทธา ได้แก่บิดามารดา ปู่ย่าตายาย ครู อาจารย์ หรือเลือกจากผู้ที่ตนรักได้แก่ เพื่อนร่วมห้อง เพื่อนร่วมชมรม ฯลฯ หรือเลือกจากผู้ที่ตนนิยม เช่น นักกีฬา ดาราภาพยนต์ นักการเมือง ฯลฯ เหล่านี้เป็นต้น

การเลือกลักษณะเพื่อสร้างเอกลักษณ์นั้นจะต้องแสวงหาโดยมีประสบการณ์เป็นพื้นฐาน และมีการยอมรับการวิพากษ์วิจารณ์จากสมาชิกในสังคมเดียวกับตน ซึ่งเป็นการกระทำที่มีประโยชน์สำหรับตัวเราเอง คือทำให้รู้จักตัวเราเองอย่างถูกต้องมากกว่าตัวเรา เพราะตัวเราอาจยังมีการเข้าข้างตัวเองอยู่ ส่วนคำวิพากษ์วิจารณ์ทั้งหลายนั้นเปรียบเสมือนกระจกเงาสะท้อนภาพเราออกมา เมื่อบุคคลใดจะฝึกการรู้จักตัวเอง ก็ต้องใช้สมองในการแยกแยะประสบการณ์ และเลือกสรรค์ตัวอย่างที่ตนเองเห็นว่าเหมาะสมนั้นมาสร้างเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง เพื่อเข้ากับคนหมู่มากได้อย่างมีความสุข

1.3 การเข้าใจในพันธุกรรม สิ่งควรรู้สำหรับผู้นำที่มีประสิทธิภาพคือ ความเข้าใจในการถ่ายทอดลักษณะ ไม่ใช่ในระดับครอบครัว แต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น ผู้นำยังต้องศึกษาลักษณะนั้น ๆ จะถ่ายทอดไปได้กี่รุ่น และจะมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่เพิ่มขึ้นหรือลดลงของการถ่ายทอดอย่างไรบ้าง

ซึ่งเราเรียกการศึกษาในเรื่องนี้ว่า พันธุศาสตร์ประชากร (Population genetics) การที่จำเป็นจะต้องศึกษา เนื่องจากเหตุผลที่ว่า คุณภาพของประชากรจะขึ้นอยู่กับการถ่ายทอดลักษณะที่ดีน่าจะส่งเสริม ส่วนลักษณะที่ด้อยคุณภาพก็ควรจะสะกัดกั้นเสีย

ลักษณะต่าง ๆ ที่จะถ่ายทอดทางพันธุกรรมได้นั้น มีผู้ศึกษากันมากมายและสรุปลักษณะที่อาจถ่ายทอดได้ดังนี้

1.3.1 ลักษณะการถ่ายทอดโครโมโซม กำหนดลักษณะทางกาย เช่น

1.3.1.1 เพศและลักษณะประจำเพศ ลักษณะประจำเพศหมายถึงสิ่งที่ทำให้หญิงและชายแตกต่างกันในเรื่องรูปร่าง ลักษณะ เสียง ฯลฯ

1.3.1.2 ลักษณะและขนาดของร่างกาย เช่น รูปร่างสูงเตี้ย อ้วน ฯลฯ

1.3.1.3 ลักษณะของสีผม และสีตา

1.3.1.4 ชนิดของกลุ่มเลือด ในคนเรามีกลุ่มเลือด 4 ชนิดคือ กลุ่ม A, B, AB และ O ลูกจะมีกลุ่มเลือด เหมือนกับพ่อแม่หรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

1.3.1.5 ความบกพร่อง หรือผิดปกติของร่างกาย เช่น ตาบอดสี ผิวเผือก เพดานโหว่ ศีรษะล้าน นิ้วเกิน ฯลฯ

1.3.2 ลักษณะทางสติปัญญา สติปัญญาของคนขึ้นอยู่กับองค์ประกอบทางพันธุกรรม คือ พ่อ แม่ ที่ฉลาด ลูกที่เกิดมาก็มีโอกาสที่จะฉลาดมากกว่าลูกที่เกิดมาจากพ่อแม่ที่โง่ อันเป็นความเชื่อซึ่งยังไม่มีผู้ใดศึกษาอย่างแน่ชัด แต่ได้มีนักจิตวิทยาผู้หนึ่งคือ เฮนรี อี ก็อดดาร์ด (Henry E. Goddard. 1912) ได้ศึกษาครอบครัว กัลลิแกค (Kallikak) นายกัลลิแกคเป็นทหารหนุ่มมีภรรยา 2 คน คนหนึ่งเป็นหญิงทำงานบาร์ เป็นปัญญาอ่อน อีกคนหนึ่งเป็นคนปกติ ผลการศึกษาพบว่า ลูกหลานและเหลนเกิดจากแม่ที่ปัญญาอ่อน จำนวน 480 คน เป็นปัญญาอ่อน 434 คน และประกอบอาชีพชั้นต่ำ เช่น เป็นอาชญากร และโสเภณี ส่วนลูกที่เกิดจากแม่ที่ปกติ ปรากฏว่าลูกหลานเหลน จำนวน 496 คน มีเป็นปัญญาอ่อนเพียง 5 คน อีก 491 คน ประกอบอาชีพเป็นที่ยอมรับของสังคม ก็อดดาร์ดจึงสรุปผลการทดลองของเขาว่าสติปัญญา เป็นการถ่ายทอดทางพันธุกรรม

เบอร์ต (Burt. 1958) ก็เป็นอีกผู้หนึ่งที่สนับสนุนอิทธิพลของพันธุกรรมที่มีต่อสติปัญญา โดยได้ศึกษาจากเด็กแฝดแท้ (Identical Twins) และเด็กอื่น ๆ ซึ่งมีสิ่งแวดล้อมเหมือนกันและต่างกัน

ปรากฏผลว่า บุคคลใดยิ่งมีความใกล้ชิดกันทางพันธุกรรมมากเท่าใดก็ยิ่งมีระดับสติปัญญาใกล้เคียงกัน ดังค่าสหสัมพันธ์ในตาราง

ตาราง แสดงค่าสหสัมพันธ์ของคะแนนการทดสอบสติปัญญาของ เด็กแฝดพี่น้อง เด็กที่ไม่มีความสัมพันธ์กัน

ความสัมพันธ์ระหว่าง เด็กที่ทดสอบ	ค่าสหสัมพันธ์ของสติปัญญา
ฝาแฝดแท้ที่เลี้ยงด้วยกัน (Identical twins reared together)	.87
แฝดแท้ที่เลี้ยงแยกกัน (Identical twins reared apart)	.75
พี่น้องเลี้ยงด้วยกัน (Sibling reared together)	.53
พี่น้องเลี้ยงแยกกัน (Sibling reared apart)	.49
เด็กที่ไม่มีความสัมพันธ์กันเลี้ยงด้วยกัน (Unrelated children reared together)	.23

การศึกษาเหล่านี้ส่วนเป็นการแสดงถึงอิทธิพลของพันธุกรรม

1.3.2 ลักษณะที่ถ่ายทอดทางโรค ได้มีผู้ศึกษาไว้มากมาย ซึ่งได้มีข้อสรุปได้ว่าโรคที่ถ่ายทอดกันได้จากบรรพบุรุษนั้น บางโรคก็รักษาได้ บางโรคก็ไม่อาจจะรักษาได้ ซึ่งจะต้องใช้วิธีสกัดกั้นไม่ให้ถ่ายทอดต่อที่ลูกหลาน เป็นการคงสภาพโรคนั้นไว้ เช่น ความผิดปกติ

1.3.3.1 ความผิดปกติทางโครโมโซม ซึ่งพบได้ประมาณ 7 – 10 ต่อ 1000 คน ของทารกแรกเกิด เช่น นิ้วมือหรือนิ้วเท้าเกิน ปัญญาอ่อน ชนิด Down's syndrome.

1.3.3.2 ความผิดปกติเนื่องจากมีความบกพร่องของยีนเพียง 1 อัน พบประมาณ 12 – 15 ต่อ 1000 คน ของทารกแรกเกิดเช่น ปากแหว่ง

1.3.3.3 ความผิดปกติเนื่องจากมีความบกพร่องของยีนหลาย ๆ ชิ้น พบประมาณ 40 ต่อ 1000 ของทารกแรกเกิด ซึ่งความผิดปกตินี้มีมากกว่า 500 ชนิด ได้แก่ พวกความพิการทางร่างกาย เช่น ปากแหว่ง เพดานโหว่ หรือพวกที่มีการถ่ายทอดทางพันธุกรรมที่ไม่แน่นอน และสิ่งแวดล้อมมีส่วนช่วยทำให้โรคแสดงอาการหรือไม่แสดงอาการเลยก็ได้ เช่น โรคเบาหวาน โรคจิตประสาทบางชนิด

ลักษณะที่ถ่ายทอดทางโรคนั้น บางโรคก็ไม่ร้ายแรงเสมอไป บางอย่างอาจจะรักษาให้หายหรือทุเลาได้

ความเข้าใจในพันธุกรรมนั้นมีความสำคัญในชีวิตประจำวันในการที่จะเป็นตัวหล่อหลอมคุณลักษณะต่าง ๆ ของบุคคล เป็นตัวชี้แนะว่าบุคคลนั้นจะมีความสามารถในด้านใด ตลอดจนสามารถที่จะพิจารณาการพัฒนาของสมองในเชิงความฉลาดหรือความโง่ อีกทั้งเป็นตัวที่ทุกคนพึงสังวรณ์ในการถ่ายทอดโรคภัยร้ายแรงต่าง ๆ ซึ่งจะเป็นตัวบั่นทอนเศรษฐกิจอย่างมหันต์ แต่อย่างไรก็ตามเราก็ยากที่จะกล่าวได้ว่าพันธุกรรมมีความสำคัญกว่าสิ่งแวดล้อมหรือสิ่งแวดล้อมมีความสำคัญกว่าพันธุกรรม เพราะจะกล่าวถึงพันธุกรรมล้วนก็ไม่ได้ เราก็จะต้องกล่าวถึงสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นตัวที่สัมพันธ์ต่อลักษณะต่าง ๆ ที่แสดงออกหรือจะกล่าวว่าบุคลิกภาพเกิดจากสภาพแวดล้อมแต่อย่างเดียวก็ไม่ได้ เพราะว่าพันธุกรรมก็มีส่วนในการถ่ายทอดลักษณะที่พึงประสงค์เช่นกัน ฉะนั้นการที่จะสร้างสมาชิกที่มีคุณภาพในสังคมขึ้นก็ต้องอาศัยความรู้ในเรื่องพันธุกรรมไว้ด้วย

1.4 การสร้างบุคลิกภาพ บุคคลใดก็ตามเมื่อรู้จักตัวเอง เข้าใจสภาพแวดล้อม และสิ่งที่ตามมาก็คือการปรับปรุงบุคลิกภาพของตนเองซึ่งมีองค์ประกอบอยู่ 4 ประการคือ

1.4.1 ทางชีววิทยา คือทางด้านพันธุกรรม ซึ่งเป็นตัวกำหนดตั้งแต่เกิด รูปร่างส่วนประกอบของหน้าตา สีผิว ฯลฯ

1.4.2 กลุ่มสมาชิกทางด้านวัฒนธรรม ในแต่ละสังคมจะมีวัฒนธรรมของตนเอง เป็นแหล่งสะสมความรู้ มีแนวความคิด ความรู้สึก ทัศนคติ และอุดมคติเป็นของตนเอง

1.4.3 ประสบการณ์เฉพาะของแต่ละบุคคล แต่ละบุคคลจะได้รับประสบการณ์แตกต่างกันไปตามสภาพของครอบครัว ซึ่งตามปกติแล้วแม่จะเป็นผู้ดูแลใกล้ชิด และให้ความรักความอบอุ่นซึ่ง

จะ เป็นการสร้าง เสริมบุคลิกภาพให้มีความมั่นคงในอารมณ์ แต่ถ้าแม่ไม่ได้กระทำตามสภาพปกติ ไม่ได้กระทำในสิ่งที่เป็นที่พอใจหรือ เป็นที่ไว้ใจแก่ เด็กแล้ว การพัฒนาบุคลิกภาพของ เขาจะออกมาในรูปของการไม่ไว้ใจแม่ และอาจจะไม่ไว้ใจผู้อื่นด้วย สรุปได้ว่าวิธีการอบรมเลี้ยงดูของแต่ละครอบครัวนั้นอยู่ที่ผู้ใหญ่จะต้องมีเหตุผลไม่ใช้อารมณ์ เพื่อ เป็นการบอก เด็กว่าสิ่งใดดีควรทำและสิ่งใดชั่วควรละ เว้น นอกจากนี้การควบคุมดูแล เด็กอย่าง เข้มงวดกวดขันจน เกินไปนั้นอาจทำให้ เด็กมีนิสัยก้าวร้าว ซึ่งจะขัดขวางการพัฒนาวินัยทางสังคม และความเกรงใจที่เหมาะกับกาละ เทศะด้วย

1.4.4 สภาพแวดล้อม สภาพแวดล้อมที่สามารถกำหนดบุคลิกภาพได้นั้น เริ่มตั้งแต่ในครรภ์มารดา เช่นการรับประทานอาหารที่ไม่ถูกหลักโภชนาการขาดธาตุอาหาร รับประทานยาโดยมิได้อยู่ในการดูแลของแพทย์ สูบบุหรี่ ได้รับแสงกัมมันตภาพรังสี ได้รับโรคติดต่อบางชนิด องค์ประกอบของโลหิต การได้รับอุบัติเหตุ การได้รับสารมีพิษต่าง ๆ และสุขภาพกายและสุขภาพจิตของแม่เหล่านี้เป็นต้น สิ่ง เหล่านี้ เป็นตัวบ่อนทำลายบุคลิกภาพให้ เจริญได้ดีไม่เท่าที่ควร ฉะนั้นจึงควรหลีก เลี่ยง และผู้ที่สามารถจะหลีก เลี่ยงได้ก็คือ มารดาเท่านั้น เพราะว่า เมื่อ เกิดความผิดปกติขึ้นแล้วจะไม่มีวิธีการใดแก้ไข เพื่อ เรียกสภาพที่ปกติกลับคืนมาได้

ฉะนั้น การสร้างผู้ที่มีประสิทธิภาพที่ประกอบด้วยสมอง เลิศ บุคลิกภาพสง่างาม มนุษยสัมพันธ์ เป็น เยี่ยมได้ก็จำ เป็นต้องศึกษาสิ่งต่อไปนี้คือ การถ่ายทอดทางพันธุกรรม การอบรม สภาพแวดล้อม และปฏิบัติโดยการจัดประสบการณ์ที่ เหมาะสมให้แก่สมาชิกในสังคมนั้น ๆ นั่นคือการนำกิจกรรมมา เป็นสื่อให้กับสมาชิกของสังคมได้ศึกษาสิ่งที่จะสร้าง เขาให้มีคุณภาพหรือมีคุณลักษณะของผู้นำ เพื่อพัฒนาประ เทศชาติให้ เจริญต่อไป

ข้อ เสนอแนะ เพิ่มเติมสำหรับผู้ที่ต้องการจะ เป็นผู้มีคุณภาพและมอง เห็นสมาชิกของสังคมที่สมบูรณ์แบบจะ เริ่มจากทางด้านพันธุกรรมก่อนคือ บิดามารดา จะต้อง เป็นผู้รับผิดชอบ เริ่มต้นจากการ เลือกคู่ครอง และรัฐบาลก็ควรเอื้อมมือ เข้ามา เกี่ยวข้องโดยการออกกฎหมาย เช่น ทุกคู่ที่ต้องการจะแต่งงานกัน จะต้องตรวจ เลือด ตรวจสุขภาพ เสียก่อนแล้ว นายแพทย์จะสามารถห้ามการแต่งงานครั้งนั้น เมื่อพบการถ่ายทอดที่ผิดปกติไปสู่บุตรได้ หรือถ้า เขายังต้องการจะแต่งงาน ก็จะต้องทำหมัน เสียก่อน เพื่อมิให้ เกิดความผิดปกติต่าง ๆ ในรุ่นลูกหลานต่อไป ประโยชน์คือ

1. เป็นการลดจำนวนประชากรที่ด้อยคุณภาพ
2. สมาชิกในสังคมส่วนมากจะ เป็นผู้ที่พร้อมทางร่างกายและจิตใจ

3. เป็นการจำกัด ความผิดปกติต่าง ๆ ได้

4. เป็นการสร้างความแข็งแกร่งแก่ประเทศชาติ

การที่จะได้ประโยชน์ตามข้อเสนอมานี้ มิได้ไปละเมิดสิทธิมนุษยชนของผู้ใด แต่เป็นการร่วมอุดมคติทางประชาธิปไตยในแง่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน

สำหรับการสร้างสิ่งแวดล้อมนั้นเมื่อทางด้านพันธุกรรมส่งผลมาดี การสร้างสิ่งแวดล้อมก็ไม่มีปัญหาอะไร แต่ที่จะสร้างให้ดีขึ้นอย่างไรนั้น ส่วนมากจะจัดกิจกรรมชี้แนะแนวทาง และสร้างเสริมสมอง บุคลิกภาพ มนุษยสัมพันธ์ และลักษณะต่าง ๆ ที่ต้องการ ซึ่งจะมีผู้รับผิดชอบหลายฝ่าย เริ่มจากบิดา มารดา ญาติพี่น้อง ผู้ปกครอง ครู และผู้เกี่ยวข้องทั้งหลายได้แก่ผู้นำในชุมชนต่าง ๆ เจ้าหน้าที่ของรัฐบาล เจ้าหน้าที่ของเอกชน บุคคลเหล่านี้จะต้องเป็นผู้รับผิดชอบในการสร้างสมาชิกที่มีคุณภาพแก่สังคมของตน ตามขั้นตอนของวัย เช่น วัยทารก วัยก่อนเข้าเรียน วัยเข้าโรงเรียน วัยรุ่น เหล่านี้เป็นต้น.

บทที่ 2

การจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างลักษณะที่พึงประสงค์

ทุก ๆ คนเข้าใจคำว่า กิจกรรม และเป็นที่รู้กันว่าเมื่อผู้ใดได้ลงมือทำกิจกรรมใดก็จะ เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจากที่ไม่รู้มาเป็นผู้รู้และ เกิดความเข้าใจ โดยวิธีการปฏิบัติหรือลงมือกระทำ

Carter V. Good. ก็ได้ให้ความหมายของกิจกรรมไว้หลายประการ เช่น กิจกรรมบริการประชาชน (activities social service) หมายถึงการกระทำเพื่อช่วยเหลือชุมชน ศาสนา สังคมสงเคราะห์ และองค์การเพื่อสุขภาพอนามัยของประชาชนและครอบครัว การบริการเหล่านี้เป็นการช่วยปรับปรุงสภาพการดำเนินชีวิต ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 กลุ่มใหญ่คือ สวัสดิการของครอบครัว สวัสดิการเด็ก การสาธารณสุข และการช่วยเหลือกันในชุมชน จุดมุ่งหมายหลักคือกระทำเพื่อสังคมนั่นเอง ส่วนความหมายของกิจกรรมสร้างสรรค์ หมายความถึงกิจกรรมที่เป็นสิ่งใหม่ น่าสนใจ หรือเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างความคิดกับการเรียนรู้ หรือ หมายถึงแนวคิด หรือความรู้สึกของเจ้าของความคิดนั้น โดยการแสดงออกเป็นการเล่นหรือทำงาน ถ้าเป็นศิลปก็แสดงออกของความคิดความรู้สึกทันทีทันใดนั้น โดยปรากฏเป็นภาพวาด ภาพสี หรือศิลปรูปแบบอื่น ๆ สำหรับกิจกรรมทางสังคม (Social activities) ซึ่งเป็นการกระทำที่สมาชิกในสังคมจะต้องมีส่วนปฏิบัติ (Carter V. Good. ให้ความหมายว่า มนุษย์ทั่ว ๆ ไปจะต้องมีการกระทำร่วมกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน หรืออาจจะต่างฝ่ายต่างต้องการแข่งขันหรือมาสัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน ซึ่งจะแสดงความสัมพันธ์นั้นในรูปของอาชีพหรือนันทนาการ หรืออาจจำลองสภาพในสังคมนี้ไปใช้ในการพัฒนาหลักสูตร เพื่อการเรียนรู้ที่ถูกต้อง ฉะนั้นกิจกรรมก็คือการกระทำที่แสดงออกโดยวิธีต่าง ๆ กัน เพื่อเป็นการสื่อความหมายให้บุคคลผู้มีส่วนร่วมนั้นได้เข้าใจและเต็มใจที่จะกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดร่วมกันเพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่หวังไว้ด้วยกัน

2.1 กิจกรรมกลุ่ม การจะทำสิ่งใดจะต้องมีจุดมุ่งหมายว่าจะมีเป้าประสงค์ที่แน่นอนเพื่อจะได้สร้างกระบวนการต่าง ๆ ซึ่งเราอาจเรียกว่า กิจกรรมเพื่อไปสู่เป้าประสงค์ที่ต้องการได้ เพราะฉะนั้นการกระทำใด ๆ ที่อยู่ในกระบวนการที่ได้สร้างขึ้นนั้นจะก่อให้เกิดการเรียนรู้ในสังคมหรือ เพื่อสร้างลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ในสังคมได้ ก็ต้องฝึกจิตใจควบคู่ไปด้วย ความเชื่อเรื่องนี้จึงเกิดเป็นพลังกลุ่ม หรือกิจกรรมกลุ่มขึ้น การที่จะก่อให้เกิดกิจกรรมกลุ่มได้ก็ต้องมีการรวมกลุ่ม ซึ่งลักษณะของกลุ่มนั้น ลอเซอร์ (Loeser. 1957 : 5 - 19)ได้กล่าวไว้ว่า

1. มีการติดต่อสัมพันธ์ซึ่งกันและกันในระหว่างสมาชิกของกลุ่ม
2. มีความมุ่งหมายร่วมกัน
3. มีความสัมพันธ์ในเชิงหน้าที่
4. มีอำนาจที่จะกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งด้วยความสมัครใจ
5. มีความสามารถที่ร่วมกันกำหนดทิศทางของกลุ่มได้

จะเห็นได้ว่า การรวมกลุ่มจะต้องมีเป้าหมายร่วมกัน และมีความสัมพันธ์กันโดยหน้าที่ ซึ่งการที่จะรวมกันได้ มีความสัมพันธ์กันได้ก็จะต้องมีตัวเชื่อมคือกิจกรรม อันเป็นประสบการณ์ที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ แต่จุดใหญ่ในการเชื่อมกลุ่มให้เรามีผลแน่น เพื่อผนึกกำลังได้ก็คือ กิจกรรมกลุ่มเพื่อสร้างมนุษยสัมพันธ์

กิจกรรมที่จะสร้างลักษณะนิสัยนั้นควรให้ทำงานแบบกลุ่ม คนไทยเราไม่มีนิสัยรักทำงานเป็นกลุ่ม ฉะนั้นจึงต้องใช้วิธีการฝึกการทำงานเป็นกลุ่ม ซึ่งอาจแบ่งได้เป็นขั้น ๆ คือ

ขั้นแรก ควรเป็นกิจกรรมที่สร้างความสนิทสนม รู้จักกัน รู้จิตใจของผู้อื่นและตัวเราเอง รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา

ขั้นที่สอง ฝึกการทำงานร่วมกัน เพราะการทำงานร่วมกันทำให้รู้จักกันดีขึ้น เข้าใจกันมากขึ้น เห็นอกเห็นใจกันมากขึ้น

นั่นคือ การใช้หลักจิตวิทยาเข้ามาช่วยนั่นเอง

2.2 หลักการพัฒนาการ เด็กจะมีการเจริญขึ้นทั้งร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา ตลอดจนอารมณ์และการรวมกลุ่มเพื่อสังคมของตนเองนั้น ขึ้นอยู่กับการพัฒนาตามวัย หรืออายุของเด็กนั่นเอง ซึ่งอาจแบ่งพัฒนาการของเด็กเพื่อใช้เป็นแนวทางการจัดกิจกรรมได้ดังนี้

2.2.1 วัยก่อนเข้าเรียน (3 – 6 ปี) ร่างกายของเด็กในวัยนี้จะเจริญเติบโตแบบค่อยเป็นค่อยไป ส่วนบนของร่างกายเจริญช้าลง ส่วนล่างของร่างกายจะยืดยาวและเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว ส่วนสูงของร่างกายในระยะนี้จะเพิ่มขึ้นปีละ 8 – 9 เซ็นติเมตร น้ำหนักจะเพิ่มขึ้น 2 กิโลกรัมต่อปี ในระยะนี้ฟันน้ำนมจะขึ้นครบ จึงสามารถเคี้ยวอาหารให้ละเอียดได้ด้วยตนเอง การควบคุมการขับถ่ายก็เป็นไปโดยเรียบร้อย ในระยะนี้จึงควรฝึกในเรื่องการรักษาความสะอาดร่างกาย และการขับถ่ายให้

เป็นเวลาได้ด้วย สมองของเด็กวัยนี้จะเจริญเร็วมาก ฉะนั้นจึงควรระวังการรับประทานอาหาร คือ อย่าปล่อยตามใจมากนัก สิ่งที่ควรรับประทานคือพวกโปรตีนที่ได้จากเนื้อสัตว์และถั่ว ผัก และผลไม้ ผู้ใหญ่ควรสร้างนิสัยการรับประทานอาหารที่มีคุณค่าถูกหลักโภชนาการได้ตั้งแต่วัยนี้ เพราะถ้าเลยวัยนี้ไปแล้วจะตามแก้นิสัยยากมาก

สำหรับเรื่องนันทนาการนั้น วัยนี้ควรส่งเสริมทุกด้าน เช่น ว่ายน้ำ กิจกรรมเข้าจังหวะดนตรี เพื่อสร้างลักษณะนิสัยที่ออนโยน รักธรรมชาติ และรูปร่างที่สมส่วน เพราะวัยนี้เป็นวัยที่ชอบเล่น และเขาจะออกกำลังโดยการวิ่ง การเล่นกิจกรรมต่าง ๆ จนหมดแรง ฉะนั้นผู้ใหญ่จึงควรหากิจกรรมสร้างเสริมพัฒนาการของเด็กวัยนี้ให้ถูกต้อง

วัยเข้าโรงเรียน (6 – 14 ปี) ร่างกายสัดส่วนของเด็กวัยนี้จะใกล้เคียงกับการเป็นผู้ใหญ่ ความสูงจะเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว และจะสังเกตได้ว่าเด็กที่สูงจะเป็นผู้ใหญ่ที่สูงด้วย ระยะนี้แขนขาจะยาว วัย 7 – 11 ปี ช่วงนี้น้ำหนักจะเพิ่มขึ้นประมาณ 2 – 3.5 กิโลกรัมต่อปี ส่วนสูงจะเพิ่มขึ้นประมาณ 6 เซนติเมตรต่อปี กล้ามเนื้อนิ้วมือจะทำงานได้ดีมาก กล้ามเนื้อตาของเด็กวัยนี้จะใช้การได้ดี

ในระยะ 6 – 10 ปี ความสูงของเด็กผู้ชายโดยเฉลี่ยจะสูงกว่าเด็กผู้หญิง แต่เมื่ออายุ 10 – 12 ปี เด็กผู้หญิงจะสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว จนสูงกว่าเด็กผู้ชาย ต่อมาวัย 12 – 14 ปี ซึ่งอาจจะเรียกว่าเป็นระยะก่อนวัยรุ่นก็ได้ ระยะนี้จะมีการเจริญเติบโตพุ่งพรวด คือมีการเพิ่มน้ำหนักและส่วนสูงอย่างรวดเร็ว อวัยวะสืบพันธุ์จะเจริญเติบโตอย่างเต็มที่ เด็กผู้ชายจะมีเสียงแตกห้าว นมแตกพาน สำหรับผู้หญิงก็จะมีประจำเดือนเป็นครั้งแรก หน้าอกขยายใหญ่ สะโพกยาน เอวคอดเป็นต้น ฉะนั้นในวัยนี้ควรให้ความรู้แก่เด็กในเรื่องของธรรมชาติเหล่านี้ โดยแยกอบรมชาย และอบรมหญิง (สำหรับที่โรงเรียน) เพื่อจะได้มีความรู้เรื่องเพศศึกษา และเข้าใจว่าสิ่งสำคัญในวัยนี้คือเรื่องการรักษาความสะอาดทุกส่วนของร่างกาย

การพัฒนาวินัยของเด็กควรเริ่มกระทำตั้งแต่วัย 7 – 8 ปี เพราะเพื่อนมีความสำคัญ เขาจะชอบตามกันเป็นหมู่พวกในเรื่องความประพฤติ การพูดยอกย้อน การพูดอวดเก่ง การพูดยะโสโดยเลียนแบบจากสื่อมวลชนทั้งหลาย สิ่งเหล่านี้จะต้องค่อย ๆ แก้ไข อย่าปล่อยปละละเลย เพราะถ้าถึงวัย 9 – 12 ปีแล้ว การมีลักษณะนิสัยเช่นไรก็จะติดไปเป็นนิสัยในเมื่อเป็นผู้ใหญ่ด้วย

ฉะนั้นเด็กในวัยนี้ถ้าเขาสามารถควบคุมหักห้ามใจและแนะนำตัวเองในทางที่ถูกแล้วก็จะทำให้เขาสามารถอยู่ในระเบียบ กฎ เกณฑ์ ในสังคมใด ๆ อย่างมีความสุข และในอนาคตเขาจะไม่กระทำ

จากกฎเกณฑ์ที่สังคมตั้งขึ้นคือกฎหมายได้เลย ได้มีนักจิตวิทยา นักสังคมวิทยา และนักมนุษย์วิทยาได้มีความคิดเห็นตรงกันว่า การที่สมาชิกของสังคมใดอยู่กันอย่างสงบสุข เป็นเพราะเขาเหล่านั้นในขณะเป็นเด็กเขาได้เคยประพฤติตนอยู่ในกฎข้อบังคับมาก่อน เชื่อฟังคำสั่งผู้ใหญ่ รับฟังความคิดเห็นของผู้ใหญ่มาก่อน ส่วนการลงโทษและการให้รางวัลก็สัมพันธ์กับการสร้างวินัยกับเด็กมากเช่นกัน

วัยรุ่น (14 – 20 ปี) ร่างกายเติบโตแข็งแรง กินได้นอนหลับ อวัยวะเพศเจริญเต็มที่ เริ่มสนใจเพศตรงข้ามอย่างจริงจัง อยากรู้อยากเห็น เรื่องชีวิต ครอบครัว เริ่มมีชายในฝัน ต้องการทำกิจกรรมที่มีการวางแผน และมีส่วนรับผิดชอบในกลุ่ม อยากจะทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน ต้องการความช่วยเหลือในการสร้างความสัมพันธ์กับสมาชิกอื่น ๆ ของครอบครัวโดยแสดงความเป็นตัวของตัวเอง รักอิสระ อารมณ์ไม่มั่นคง แสดงออกคล้ายกับรอบรู้หมดทุกอย่าง แต่ในที่สุดมักจะหันกลับมาพึ่งผู้ใหญ่ เพื่อการสนับสนุนทางใจ อย่างไรก็ตามกลุ่มเพื่อนมีอิทธิพลต่อตัวเขาในทุกด้าน ไม่ว่าจะด้านการพูด การแต่งกายตามแฟชั่น กิริยาท่าทางที่แสดงออก การสังสรรค์เพื่อความสนุกสนาน การพักผ่อนหย่อนใจ การแสวงหาประสบการณ์ สิ่งเหล่านี้เขาดูผู้ใหญ่เป็นแบบอย่าง เช่น การไปเที่ยวกลางคืน การหาความสนุกสนานในไนท์คลับ การดื่มสุรา ฯลฯ ซึ่งเขาอ้างว่าเพื่อหาประสบการณ์ชีวิต จึงอาจเรียกวัยนี้ว่า วัยรุ่นได้ ฉะนั้นจึงเป็นหน้าที่ของผู้ใหญ่ที่จะระงับและเสนอแนะแนวทางที่ถูกที่ควรให้แก่เขาโดยเป็นตัวแบบที่ดีงาม

วัยผู้ใหญ่ (20 – 60 ปี) เป็นวัยที่ตั้งตัวเป็นหลักฐาน มีความรับผิดชอบดีขึ้น อารมณ์มั่นคงเข้าใจความรู้สึก และการเปลี่ยนแปลงดีขึ้น เป็นวัยที่แสวงหาความมั่นคงในชีวิตของตน ฉะนั้นจึงมุ่งเรื่องอาชีพที่มั่นคง แสวงหาครอบครัวที่เป็นสุข มุ่งรักษาวัฒนธรรม รักความยุติธรรมในสังคม วัยนี้จึงเป็นวัยที่เริ่มสงบ มีแนวทางของตนเอง จึงไม่น่าเป็นห่วง

2.3 <u>กิจกรรมกับการพัฒนาการ</u> ความสนใจเป็นแรงจูงใจที่เกิดคู่กับการเรียนรู้ และเป็นแรงผลักดันให้มุ่งไปสู่กิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง ความสนใจของเด็กนั้นมุ่งอยู่ที่ประโยชน์ต่อตัวเองเป็นสำคัญ แม้แต่ในบทเรียน ถ้าแต่ละเรื่องไม่ได้จัดกิจกรรมให้เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับตัวเขาเองแล้ว เขาจะลดความสนใจในเรื่องนั้นลงไปอย่างมาก ฉะนั้นการจัดกิจกรรมจึงควรจะสนองความต้องการ และท้าทายความสามารถเพื่อให้เกิดความพยายาม กิจกรรมจะน่าเบื่อหน่ายที่สุด ถ้ากิจกรรมนั้นไม่เหมาะสมกับวัย และไม่คำนึงถึงความต้องการของเด็ก

การจัดกิจกรรมจึงขึ้นอยู่กับองค์ประกอบต่อไปนี้

2.3.1 ความแตกต่างระหว่างบุคคล ความแตกต่างนี้ขึ้นอยู่กับการพัฒนาทางสมอง และพัฒนาการทางร่างกาย ฉะนั้นเด็กที่ฉลาดมาก ๆ จะมีความสนใจไม่เหมือนกับเด็กที่มีสมองปานกลาง หรือเด็กที่มีความเจริญเติบโตทางร่างกายแตกต่างกันก็มีความสนใจในกิจกรรมไม่เหมือนกัน เช่น เด็กที่แข็งแรงก็จะสนใจเรื่องการกีฬา ซึ่งแสดงออกโดยการแข่งขันหรือประลองกำลัง ส่วนเด็กที่ร่างกายไม่ค่อยแข็งแรงก็จะไม่สนใจสิ่งเหล่านี้

2.3.2 วัยของเด็ก ความสนใจในกิจกรรม จะเปลี่ยนแปลงตามวัยของแต่ละบุคคล เช่น ในวัยหนึ่งชอบกิจกรรมชนิดที่มีการเคลื่อนไหว มีเสียงดัง เมื่อเปลี่ยนมาอีกวัย อาจชอบความสงบ และนั่งอ่านหนังสือคนเดียวเงียบ ๆ พอต่อมาชอบรวมกลุ่ม และร่วมกันทำงาน

2.3.3 สิ่งแวดล้อม เป็นสิ่งที่ประกอบกันอยู่ ส่วนตัวของเด็กและก็มีอิทธิพลในการที่จะสนใจในกิจกรรมหรืออาจจะไม่สนใจก็เป็นได้ สิ่งต่อไปนี้จะเป็นตัวชี้บ่งได้แก่ ขนาดของครอบครัว เพศของพี่หรือเพศของน้อง สถานภาพทางเศรษฐกิจ ความสนใจของพ่อแม่ หรือเพื่อนร่วมชั้นเรียน เป็นต้น ฯลฯ ตัวอย่างความสนใจในเรื่องคนกรีของพ่อแม่ก็เป็นข้อกำหนดในการที่ลูกจะสนใจตามไปด้วย

2.3.4 วัฒนธรรมของแต่ละสังคม วัฒนธรรมก็อาจจัดเป็นสิ่งแวดล้อมอย่างหนึ่งก็ได้ และมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจที่จะสนใจในกิจกรรมใด เช่น ผู้ใหญ่ไม่นิยมให้ผู้หญิงเล่นฟุตบอล เด็กผู้หญิงก็เกิดความรู้สึกว่าไม่เหมาะสมในการที่จะไปเตะฟุตบอลอยู่ในสนาม แต่ถ้าเขาเกิดสนใจการเล่นฟุตบอลขึ้นมา เขาก็จะต้องหลีกเลี่ยงหรือระวังไม่ให้ผู้ใหญ่เห็น ซึ่งทำให้เกิดความไม่สบายใจกันทั้ง 2 ฝ่าย

2.3.5 ความพร้อมของผู้ร่วมกิจกรรม ความพร้อมในที่นี้มีหลายประการ ได้แก่ ความความต้องการหรือความสนใจที่จะร่วมกิจกรรม มีความมั่นคงในอารมณ์ ร่างกายเจริญเติบโตและแข็งแรง ตลอดจนมีความเข้าใจในจุดมุ่งหมายของกิจกรรม มีอารมณ์สนุกสนาน และมีความต้องการที่จะสมาคมกับผู้อื่น เป็นต้น สิ่งเหล่านี้เป็นองค์ประกอบหนึ่งที่จะนำไปสู่ความสนใจ และเกิดการรับรู้ต่อกิจกรรมนั้น ๆ อันเป็นแนวทางการสร้างทัศนคติที่ดี

การจัดกิจกรรมจะต้องคำนึงถึงองค์ประกอบต่าง ๆ มากมาย ถ้ากิจกรรมที่จัดง่ายเกินไปสำหรับเด็ก เขาจะเกิดความเบื่อหน่าย หรือถ้ายากเกินไปเขาก็จะเกิดการท้อถอย ฉะนั้นจึงต้องคำนึงอยู่ตลอดเวลาว่า กิจกรรมหนึ่ง ๆ มิได้เหมาะสมกับเด็กทุก ๆ คน และไม่ได้เป็นที่ต้องการของเด็กทุก ๆ คน จึงเป็นหน้าที่ของผู้จัดกิจกรรมหรือครู จะต้องเป็นผู้เร่งเร้าหรือส่งเสริม เช่น จัดกิจกรรมหลาย ๆ อย่าง

เพื่อให้เขาเลือก ซึ่งจะเป็นไปตามความต้องการหรืออาจชักชวนให้รวมกลุ่มปฏิบัติการกับเขา โดยวิธีการต่าง ๆ ก็เป็นการเร่งเร้าหรือส่งเสริม หรืออาจใช้วิธีการอื่น ๆ ก็ได้ อย่างไรก็ดีการพัฒนาลักษณะของการเป็นผู้นำนั้นก็เป็นหน้าที่ของครูหรือผู้จัดกิจกรรมในการที่จะเสริมสร้างลักษณะที่พึงประสงค์นั้น และนอกนั้นยังต้องจัดเสนอวิธีการจำแนกเพื่อเลือกผู้นำได้อย่างเหมาะสมให้กับเยาวชนของชาติ อันเป็นการแสดงความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม

2.4 วิธีการจำแนกบุคคลเพื่อเลือกเป็นผู้นำ การเป็นผู้นำนั้นแสดงถึงความรับผิดชอบต่อตัวเอง และงานสูงสุดในเชิงปฏิบัติ ตัวอย่างเช่น การตัดสินใจในการปฏิบัติงานหรือลงมือกระทำสิ่งใดนั้นจะต้องประกอบด้วย

1. มีความมั่นใจในการทำงานว่างานนี้จะบรรลุผลสำเร็จ
2. มีความมั่นคงในอารมณ์ ที่จะปฏิบัติงานถึงจะเหลือบ่ากว่าแรงอย่างไรก็ไม่ท้อถอย
3. มีความอดทน อีกทั้งมีแรงขับที่จะกระทำงานอย่างมีความรักในงาน
4. มีการประสานงาน คือสามารถรวมคนซึ่งอยู่นอกจากสายงานของตนได้ มิใช่มีเฉพาะเพื่อนเท่านั้นจึงจะปฏิบัติงานได้

จาก 4 ข้อที่ยกตัวอย่างคุณลักษณะในด้านจิตใจของผู้ที่สมควรเป็นผู้นำนั้นเป็นเพียงแนวทางในการพิจารณาผู้ที่น่าจะเป็นผู้นำ ถ้าในการพิจารณาผู้นำในการบริหาร เขาจะต้องพิจารณาถึงความมั่นคงของครอบครัวในเรื่องความอบอุ่น ความเข้าใจกันในครอบครัว (ถ้ามีครอบครัวแล้ว) และความไม่มีพรรคพวกนั่นคือเป็นแนวทางของความยุติธรรมไม่มีพวกเราพวกเขา

การเลือกผู้นำจึงขึ้นอยู่กับวัย ถ้าเป็นวัยเด็กจะมองในลักษณะภายนอก เช่น เรียนหนังสือเก่ง รูปร่างสูงใหญ่ เล่นกีฬาเก่ง เป็นต้น หรือในวัยรุ่นซึ่งจะมองในลักษณะของผู้นำของกลุ่มแล้วก็จะมองในลักษณะที่คล้ายคลึงกับ 4 ข้อที่กล่าวมาแล้ว

ฉะนั้นการเลือกผู้นำหรือการเป็นผู้ตามที่เหมาะสมจึงควรมีประสบการณ์โดยวิธีการเสริมสร้างบ้างในกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้น เพราะลักษณะผู้นำในวัยเด็กจะเป็นผู้นำที่เกรี้ยวกราดไม่คำนึงถึงความปรารถนาของผู้ตาม ชอบบังคับ และขู่เข็ญผู้ตามให้ปฏิบัติตามที่ตนต้องการ ถ้ามีผู้ใดขัดขืน ก็จะหน้างอและโกรธ ซึ่งผู้ตามจะเกิดความเบื่อหน่าย และเกิดการหลีกหนีบ้างต่อสู้กันบ้าง สิ่งเหล่านี้จะเป็นประสบการณ์ตรงที่เขาได้ประสบกันจากการร่วมจัดกิจกรรม ต่อมาจะเป็นการหล่อหลอมลักษณะต่าง ๆ ที่เหมาะสมทั้งผู้นำที่มีคุณภาพ และผู้ตามที่มีประสิทธิภาพโดยตัวของเขาเอง.

2.5 กิจกรรมเพื่อเสริมสร้างลักษณะที่พึงประสงค์ การจัดกิจกรรมทุกชนิดจะต้องมีจุดประสงค์ว่าจะจัดไปเพื่อเสริมสร้างอะไร เพื่อให้เกิดการเริ่มต้นที่จุดใด หรือเพื่อช่วยเหลือบุคคลในสภาพใด ซึ่งจะมีองค์ประกอบในการจัดกิจกรรมดังต่อไปนี้

1. การสร้างความเข้าใจระหว่างผู้จัดกิจกรรม ผู้จัดกิจกรรมนั้น ๆ จะต้องมีจุดร่วมด้วยกัน เช่น ความเสียสละ ความรักที่จะกระทำกิจกรรม

2. การสร้างความเข้าใจกับผู้ที่เกี่ยวข้องทางด้านราชการ เช่น ผู้จัดกิจกรรมต้องการจะกระทำตามจุดมุ่งหมายนี้ แต่ผู้เกี่ยวข้องไม่เข้าใจกิจกรรมนั้นก็ไม่สามารถบรรลุจุดมุ่งหมายได้ เช่น จุดมุ่งหมายตั้งไว้ว่าจะช่วยเหลือเด็กที่มีปัญหาโดยให้ทุนเรียนหนังสือ และจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้เด็กเกิดความอบอุ่นทางใจขึ้น แต่ผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ ประสบการณ์เดิมรับทราบว่าเคยแต่ให้ทุนเด็กเรียนดีมีความประพฤติเรียบร้อย เพื่อเป็นรางวัล ก็มุ่งแต่เข้าใจตามความเข้าใจเดิมของตน กิจกรรมที่จัดขึ้นก็ไม่บรรลุตามจุดมุ่งหมายที่ต้องการ เพราะความเข้าใจไปคนละทาง

3. การสร้างความเข้าใจกับผู้ปกครองของเด็ก เพราะการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างสิ่งใดขึ้นมานั้นจะไม่เกิดความสำเร็จภายในวันเดียวจะต้องมีการต่อเนื่องตลอดเวลาเสมือนกับการห่อผลกระท้อน เพื่อให้ผลงาน และรสดี ก็จะต้องห่อหุ้มอยู่ตลอดเวลาไม่ใช่ห่อในตอนกลางวัน แก้ออกในเวลากลางคืน เด็กก็เช่นกัน ถ้าอยู่บ้านผู้ปกครองไม่รับรู้อะไร เด็กก็จะเกิดความไม่แน่ใจ ฉะนั้นผู้จัดกิจกรรมกับผู้ปกครองจึงจำเป็นต้องเข้าใจกันเพื่อสร้างสิ่งห่อหุ้มให้แก่เด็ก มุ่งหน้าสู่ความมีคุณลักษณะที่ถูกต้อง

4. ความเข้าใจในนโยบายของชาติที่ต้องการส่งเสริมคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ซึ่งพอสรุปได้เป็น 2 ประการ คือ

1. ทางกาย ซึ่งเป็นลักษณะที่เสริมสร้างได้ง่าย และมองเห็นได้ชัดเจน ได้แก่

1.1 ส่งเสริมสุขภาพอนามัยทั้งทางกาย จิตใจและปัญญา สร้างเสริมให้เป็นผู้มีบุคลิกภาพดี

1.2 ส่งเสริมการฝึกอบรมวิชาชีพโดยเฉพาะทางเกษตรกรรม อุตสาหกรรมในครัวเรือน รู้จักการจัดระบบเศรษฐกิจของตนเอง และประกอบสัมมาชีพตามสภาพของท้องถิ่น

1.3 ส่งเสริมให้เยาวชนรู้จักคุ้มครองป้องกันตนเองจากอบายมุข และสิ่งแวดล้อมที่ไม่เหมาะสมต่อชีวิตและเป็นภัยของสังคม สามารถที่จะเป็นที่พึ่งของตนเองในสังคมปัจจุบันอย่างมีความสุข

1.4 คุ้มครองเยาวชนที่ทุพพลภาพ กำพร้าอนาถา ให้สามารถเป็นที่พึ่งของตนเองได้ และเป็นพลเมืองดี โดยให้การอบรมสงเคราะห์และเกื้อกูลในสิ่งที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตตลอด คุ้มครองการใช้แรงงานเด็กและเยาวชน

2. ทางใจ อันเป็นลักษณะที่เสริมสร้างอย่างลึกซึ้ง ละเอียดอ่อน ได้แก่

2.1 ปลูกฝังให้เยาวชนยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และมีความภาคภูมิใจในความเป็นไทยร่วมกัน

2.2 ปลูกฝังให้เยาวชนอยู่ในศีลธรรม จริยธรรมตามหลักศาสนาที่ตนนับถือ รู้จักเกื้อกูลซึ่งกันและกัน รู้จักทำงานร่วมกัน ตลอดจนมีความเข้าใจอันดีระหว่างเยาวชนในประเทศกับต่างประเทศเพื่อความสันติสุขของประเทศและของโลก

2.3 ปลูกฝังค่านิยม ทัศนคติ พฤติกรรมที่พึงปรารถนาให้แก่เยาวชนเพื่อให้เป็นพลเมืองดีที่มีคุณภาพ

2.4 ปลูกฝังความเข้าใจในหน้าที่สิทธิอันชอบธรรมความรับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัยในตนเอง เคารพในความคิดเห็น และไม่ละเมิดในเกียรติและศักดิ์ศรีของผู้อื่นเพื่อเป็นรากฐานแห่งความร่มเย็นเป็นสุขในสังคม

2.5 ปลูกฝังให้เยาวชนเป็นผู้ใฝ่หาความรู้อยู่เสมอเพื่อความทันต่อโลก ซึ่งจะทำให้มีความสามารถในการรักษา และส่งเสริมวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ประจำชาติ

องค์ประกอบในการจัดกิจกรรมนั้นขึ้นอยู่กับตัวบุคคลแทบทั้งนั้น แต่สิ่งสำคัญที่สุดคือจะต้องศึกษานโยบายของชาติว่าคุณลักษณะที่พึงประสงค์นั้นคืออะไร แต่ส่วนมากแล้วจะได้แต่เพียงเปลือกนอกคือกายเท่านั้น ซึ่งมองเห็น เช่น อบรมวิชาชีพ ซึ่งเห็นผลสำเร็จออกมา แต่ความคิดต่อเนื่องนั้นผู้ฝึกอบรมหรือผู้จัดกิจกรรมไม่ได้คำนึงถึงเท่าไร ได้แก่ การปลูกฝัง การใฝ่รู้ เพื่อการแสวงหาสิ่งใหม่หรือแปลก นั่นคือความคิดริเริ่มสร้างสรรค์หรือการปลูกความมีระเบียบวินัย ความอดทน ความรักในอาชีพ ตลอดจนความขยันหมั่นเพียร สิ่งเหล่านี้จะพูดหรืออบรมไม่ได้จะต้องฝึกปฏิบัติ และ

นำไปใช้ได้จึงจะเรียกว่า มีความสามารถจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างลักษณะที่พึงประสงค์เท่านั้น แต่จะดีที่สุดได้จะต้องคำนึงถึงวัยของเยาวชนอีกว่า วัยใด เราควรเสริมสร้างลักษณะที่พึงประสงค์ประเภทใด อันเป็นสิ่งที่สังคมปรารถนา.

บทที่ 3

กิจกรรมที่เหมาะสมกับวัยก่อนเข้าเรียน

กิจกรรมสำหรับเด็กในวัยนี้มุ่งที่จะเตรียมความพร้อม โดยการฝึกการใช้มือ การทรงตัว การใช้สี การพูด การฟัง การเล่นกับเพื่อน การรวมกลุ่ม ฯลฯ ฉะนั้น กิจกรรมสำหรับเด็กในวัยนี้จึงควรเป็น การวิ่ง กระโดด การปีนป่าย เพราะวัยนี้เป็นวัยชอบเล่นหนัก ๆ แต่ก็เหนื่อยง่าย อุปกรณ์ที่ใช้ประกอบก็ไม่ควรมีมาก อาจใช้กะบะทราย ดินสอสีบ้าง สำหรับการเล่านิทานเป็นกิจกรรมที่เด็กวัยนี้สนใจ เขาจะนั่งฟังได้นาน ๆ

เด็กในวัยนี้ทุกคนเกิดมาจะมีมรดกติดตัวมาหลายอย่างเช่น ความสงสัยอยากรู้อยากเห็น และการอยู่ไม่นิ่งเฉย เด็กทุกคนจึงเปรียบเสมือนนักสำรวจ ชอบจับต้องลูบคลำ และช่างซักถามด้วยความอยากรู้ของเขานั่นเอง ถ้าผู้ใหญ่เข้าใจสุภาพความต้องการของเขาแล้วก็ควรจัดสนองความต้องการให้เขาได้เล่น ได้เที่ยวเตร่ ได้เดินทางเพื่อแสวงหาประสบการณ์ เพื่อเป็นทุนให้แก่สมองในการเพิ่มสติปัญญาของเด็ก การตระหนี่ถี่เหนียว เช่น ไม่ยอมซื้อของเล่นที่ถูกต้อง ไม่พาไปไหนเก็บเด็กไว้อยู่กับบ้าน หรือไม่ยอมเสียเวลาในการทำของเล่นให้เขาได้เล่นเพื่อสร้างความพร้อมให้กับเขานั้นไม่สมควรเป็นอย่างยิ่ง การที่ผู้ใหญ่จะสละเวลาเล็กน้อยให้กับเด็กนั้น เป็นคุณค่ามหาศาลที่ซื้อด้วยเงินไม่ได้

3.1 การจัดกิจกรรมกับความพร้อม เมื่อผู้ใหญ่เข้าใจสภาพความต้องการของเด็กวัยนี้แล้วว่าเขามีความอยากรู้อยากเห็น ผู้ใหญ่ก็ควรสร้างเสริมความอยากรู้โดยการตอบข้อซักถามอย่างอดทน และสนองความอยากเห็น โดยพาไปเที่ยวในสถานที่ต่าง ๆ เช่น ชายทะเล ภูเขา เพื่อเป็นประสบการณ์พื้นฐาน นอกจากนี้ยังมีเกม ซึ่งเด็กในวัยนี้ชอบเล่นคนเดียว ฉะนั้น จึงจำเป็นที่ผู้ใหญ่จะต้องจัดให้เขาได้เล่นคนเดียวบ้างเพื่อพัฒนาความมั่นคงในอารมณ์ รู้จักความสงบรู้จักคิด และจัดให้เขาได้เล่นกับเพื่อนบ้างเพื่อพัฒนาสังคมของเด็กในการปะทะสังสรรค์ และการปรับตัวกับเพื่อนวัยเดียวกัน สิ่งเหล่านี้จึงเป็นประสบการณ์ที่สะสมไว้ เพื่อเตรียมความสามารถในการรับรู้ต่อไป หรืออาจจะเรียกได้ว่า ความพร้อมนั่นเอง ซึ่งการเตรียมความพร้อมให้เด็กนั้นลำบากมากกว่าการสอนหนังสือเพื่อให้อ่านออกเขียนได้ ในขณะนี้โรงเรียนอนุบาลหลายแห่งไม่ได้จัดกิจกรรมเพื่อเตรียมความพร้อมให้แก่เด็ก แต่ได้จัดกิจกรรมการสอนหนังสือให้นักเรียนอ่านออกเขียนได้ก่อนวัยเรียน โดยอ้างว่าเป็นที่ต้องการของผู้ปกครอง ที่จริงแล้วทางโรงเรียนควรจะอธิบายให้ผู้ปกครองเข้าใจว่า เมื่อนักเรียนมีความพร้อมแล้ว

การรับรู้โดยเฉพาะการอ่านหนังสือได้เรื่องราวจะง่ายมากสำหรับเขา ถ้าเราสอนหนังสือเขาโดยไม่ได้เตรียมความพร้อมเขาก่อนนั้น เขาจะอ่านหนังสือได้จากพื้นฐานความท่องจำมากกว่า ซึ่งเสียสมองไปโดยใช่เหตุ และเป็นการทำลายเขามากกว่าจะช่วยเขาให้มีความเข้มแข็งในการที่จะไปผจญสิ่งต่าง ๆ รอบด้านในอนาคต

3.2 การเลือกกิจกรรมที่ส่งเสริมความพร้อมทางร่างกาย กิจกรรมที่เหมาะสมนั้นจะต้องมีจุดมุ่งหมายที่เหมาะสมกับวัย ความต้องการ โดยที่เป็นการส่งเสริมเด็กในด้านบุคลิกภาพที่น่าชื่นชม ซึ่งเราจะต้องเสริมสร้างก่อนที่จะสายเกินไปคือ

3.2.1 การเดินที่สง่างาม ก้าวขาอย่างมีจังหวะสม่ำเสมอ ตัวตรง ปลายเท้าตรงไม่กางออก

3.2.2 การยืน การยืนที่เหมาะสมคือขาตรงไม่แอ่น ไหล่ตรงมั่นคง

3.2.3 การทรงตัว การนั่ง การยืน และการเดินที่มั่นคง นั่นคือการใช้มือ เท้า และตา สัมพันธ์กันอย่างเหมาะสมไม่เก้งก้าง

เด็กวัยนี้เป็นวัยที่ชอบเล่นมาก เขาจะเล่นโดยไม่เหนื่อย เขาจะไม่หยุดพักจนกว่าจะหมดแรงไป แล้วก็จะลุกขึ้นเล่นใหม่อีก ฉะนั้น ผู้ปกครอง ครู หรือผู้จัดกิจกรรมจะต้องตระหนักเรื่องนี้ไว้อย่างมาก โดยวิธีการแสวงหาวิธีเล่นอย่างฉลาดให้กับเด็กในความรับผิดชอบ ตัวอย่างคือ ก

<u>กิจกรรมที่ 1</u> การฝึกการทรงตัว กุมารแพทย์ได้แนะนำว่า ก่อนจะส่งเด็กเข้าสู่โรงเรียนประถมนั้น ควรจะฝึกการทรงตัวให้ดีเสียก่อน โดยมีวิธีง่าย ๆ ดังนี้

ท่าที่ 1 ให้เด็กยกมือทั้งสองขึ้นตบเหนือศีรษะของตน พลางกระโดดขึ้นลงพร้อมทั้งก่างขา

ท่าที่ 2 ให้เด็กใช้นิ้วเท้าคีบ เอาผ้าพันคอหรือผ้าอะไรก็ได้ พร้อมกับเหวี่ยงไปข้างหน้า แล้วให้เอามือหยิบผ้าจากนิ้วเท้าที่เหวี่ยงขึ้น

ท่าที่ 3 อุปกรณ์ที่ใช้คือเชือกยาวสองเมตรวางบนพื้น แล้วให้เด็กกระโดดขาเดียวข้ามเชือกข้างนั้นที ข้างโน้นทีสลับไปมา โดยมีผู้ใหญ่กอยนับจำนวน และให้กระโดดกลับโดยใช้ขาอีกข้างหนึ่งโดยวิธีเดียวกัน

ท่าที่ 4 อุปกรณ์ คือ กระดาษกว้างสิบเซ็นติเมตร ยาวสองเมตร แล้วนำกระดาษนี้วางลงบนพื้น ต่อจากนั้นให้เด็กเดินบนแผ่นกระดาษนั้น

กติกา คือ ไม่ให้เดินออกนอกแผ่นกระดาษ ใช้แขนสองข้างกางออกเพื่อเป็นเครื่องทรงตัวให้เดินหน้า และต่อจากนั้นเดินถอยหลัง

กิจกรรมนี้ จุดมุ่งหมายเพื่อฝึกการทรงตัว

ท่าที่ 5 อุปกรณ์ คือ เชือกวางเป็นวงกลม

กติกาของกิจกรรมนี้คือ ให้เด็กยืนเท้าชิดกัน แล้วกระโดดภายในวงบ้าง นอกวงบ้าง โดยไม่ให้เหยียบเชือก พร้อมทั้งกางแขนออกทั้งสองข้าง มีผู้ใหญ่คอยนับจำนวนครั้ง

กิจกรรมนี้ จุดมุ่งหมายเพื่อฝึกการทรงตัว และความสัมพันธ์ระหว่างตากับกล้ามเนื้อ

กิจกรรมทั้ง 5 ท่านี้ ควรให้เด็กทำซ้ำ ๆ กันหลายครั้งชั่วระยะหนึ่งจนกระทั่งเห็นว่า เขาทำได้คล่องแคล่วไม่มีผิดพลาดจึงยุติ กิจกรรมนี้เป็นการสร้างบุคลิกภาพที่มีความคล่องแคล่วไม่มีผิดพลาดจึงยุติ กิจกรรมนี้เน้นการสร้างบุคลิกภาพที่มีความคล่องแคล่ว และเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง

กิจกรรมที่ 2 การฝึกการทรงตัว เรียกชื่อกิจกรรมนี้ว่า "สถานีรถไฟ" ซึ่งเป็นการฝึกการย่อตัว กระโดด การเดินเลียนแบบสัตว์ และเป็นการฝึกการทรงตัว

จุดมุ่งหมาย

1. ฝึกการทรงตัว และการกล้าแสดงออก
2. ฝึกการฟัง อาณัติสัญญาณ
3. ฝึกการฟัง และการใช้ภาษา

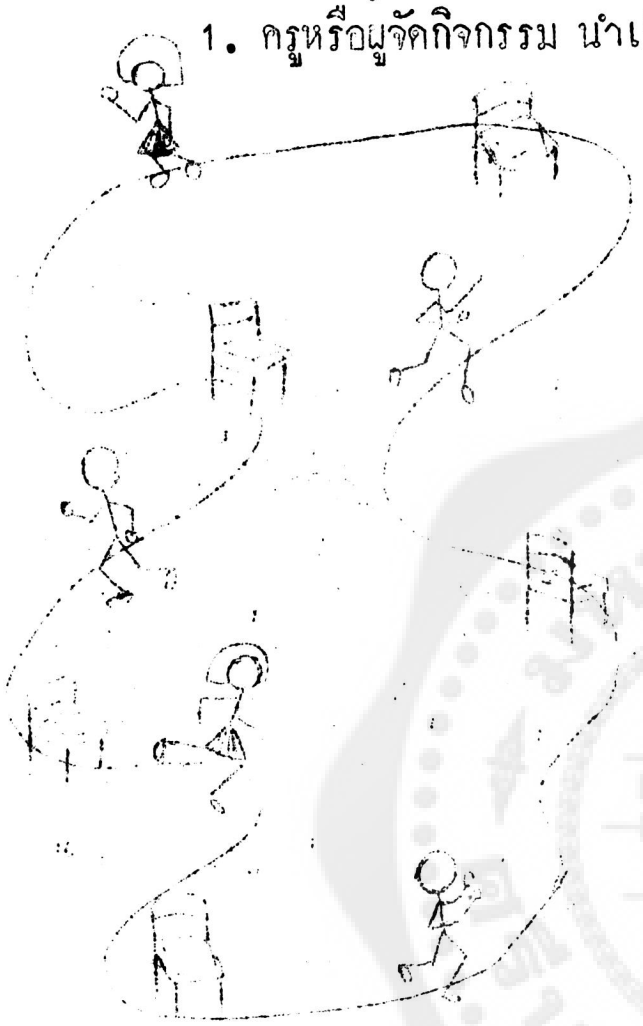
อุปกรณ์

1. ระฆัง หรือกลอง
2. เก้าอี้ (หนังสือ, กระดาษ อย่างใดอย่างหนึ่ง)
3. เชือก หรือเทป

175144

วิธีการ

1. ครูหรือผู้จัดกิจกรรม นำเชือก หรือเทปมาวางเป็นทางรถไฟ (ตัวอย่างในภาพหรืออาจวางเป็นแนวอื่นก็ได้)

2) นำเก้าอี้มาวางเป็นสถานี (อาจใช้หนังสือหรือกระดาษอย่างใดอย่างหนึ่ง)

ครูอธิบายการเล่นว่า (2.1)

2.1 เก้าอี้เป็นสถานี นักเรียนต้องทำท่านั่งหรือยืนเฉย ๆ เมื่อรถหยุด (ถ้าครูไม่ได้สั่งให้ทำอะไร)

2.2 นักเรียนต้องฟังเสียงสัญญาณโดยการตีระฆังหรือกลอง (เป็นข้อตกลงของครู) เมื่อรถไฟเริ่มเคลื่อน นักเรียนก็เดินหรือกระโดดไปตามเส้นเชือก

2.3 เมื่อครูให้อาณัติสัญญาณ โดยตีกลองหรือตีระฆังให้หยุด นักเรียนจะต้องหยุด และซื้ออาหารซึ่งเด็กจะต้องบอกว่าอาหารอะไร เช่น "ก๋วยเตี๋ยวเส้นใหญ่น้ำ" แล้วทำท่ารับประทานประกอบด้วย

2.4 เมื่อรับประทานแล้ว ครูก็บอกว่า "ทุก ๆ คนเตรียมตัว รถไฟจะเคลื่อนขบวนแล้ว" แล้วให้สัญญาณรถไฟออก

2.5 เมื่อถึงอีกสถานี ก็ให้สัญญาณรถหยุด ครูก็บอกว่าแวะรับประทานน้ำ แล้วให้เด็กแต่ละคนบอกน้ำที่ตนเองดื่ม เช่น บอกว่า "น้ำส้ม" แล้วทำท่าทางประกอบ

2.6 ครูอาจจะให้สัญญาณรถหยุด แล้วครูบอกคำสั่งให้ลงซื้อของ แล้วให้เด็กทำท่าทางประกอบ หรือบอกว่าซื้ออะไร จะเป็นหนังสือ รูปภาพ หม้อ กรก ถ้าเด็กบอกว่า "กรก" เขาจะต้องทำท่าแบกกรก อุ้มกรกขึ้นมาวางไว้บนรถ ครูอาจออกคำสั่งให้กระโดดโดยไม่ตกจากรถไฟ (เส้นเชือก) หรือทำท่าคลานเลียนแบบสัตว์ก็ได้ ซึ่งจะเป็นการฝึกให้เด็กฟังคำสั่ง กล้าแสดงออกประกอบกับการใช้ภาษา

กิจกรรมที่ 3 ฝึกการทรงตัวที่มั่นคง วิธีการที่ฝึกคือให้เด็กใช้แขน ขา และร่างกายให้สัมพันธ์กันโดยใช้เพลงเป็นสื่อ

จุดมุ่งหมาย

1. เพื่อฝึกการแสดงออกอย่างอิสระ
2. ฝึกการใช้ประสาทหู ให้สัมพันธ์กับส่วนอื่น ๆ เช่น แขน และขา
3. เพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลิน

อุปกรณ์

1. เทปเพลงที่มีจังหวะชัดเจน

ขั้นตอน

1. แบ่งเด็กออกเป็นกลุ่ม ๆ ละ 6 – 8 คน
2. ครู หรือผู้ฝึกสาธิตท่าทาง ท่าก้าวขาให้ดูเป็นตัวอย่างโดยเปิดเพลงประกอบ
3. เปิดเพลงใหม่ แล้วให้แต่ละกลุ่มคิดท่าประกอบกันเอง
4. จัดให้แต่ละกลุ่มมาแสดง
5. เมื่อกลุ่มใดแสดงเสร็จแล้ว ทุก ๆ กลุ่มปรบมือชมเชย

กิจกรรมที่เสนอมาทั้งหมดนี้เป็นการฝึกการบังคับแขน ขา และฝึกการทรงตัว ตลอดจนเป็นการพัฒนาสังคม อารมณ์ และร่างกายของเด็ก เนื่องจากวัยนี้เป็นวัยที่สนใจตัวเองมาก และชอบเล่นจนเหนื่อย ฉะนั้น จึงควรส่งเสริมการเล่นที่มีจุดมุ่งหมายดีกว่าการเล่นโดยไม่มีจุดมุ่งหมาย อีกทั้งได้คิดและปฏิบัติก็จะทำให้เขาได้เจริญเป็นผู้ใหญ่ที่อยู่ว่างไม่ได้ คือต้องคิดและทำงานตลอดไป

3.3 การเลือกกิจกรรมที่ส่งเสริมความพร้อมทางปัญญา การที่จะพัฒนาสติปัญญาได้นั้นต้องอาศัยการได้พบได้เห็น โดยผ่านประสาทสัมผัส คือ

3.3.1 มือ ใช้หยิบ คลำ แตะ ลูบ เขียนระบายสี ฯลฯ

3.3.2 ตา มองอย่างพิจารณา อ่าน ดูภาพ

3.3.3 หู ฟัง

3.3.4 ปาก ซักถามครู พูดคุยกับเพื่อน เล่าเรื่อง โต้ตอบกันในกลุ่มเพื่อน

3.3.5 ลิ้น ชิมรส หวาน เค็ม กร่อย เปรี้ยว

3.3.6 ผิวกาย ร้อนเย็น อบอุ่น หยาบ ละเอียด ขรุขระ ฯลฯ

จากประสาทสัมผัสจะส่งผลไปพัฒนาสมองให้เกิดความคิดไตร่ตรอง แสวงหา ทดลอง ลงลงมือ สรุปผล เพื่อพัฒนาสติปัญญา ฉะนั้น กิจกรรมเพื่อเสริมสร้างสติปัญญาของเด็กวัยนี้ จึงเป็นการเร้าความพร้อมในการคิด โดยการผ่านประสาทสัมผัสนั่นเอง

การเลือกกิจกรรมที่ส่งเสริมจึงมีมากมาย ตัวอย่าง คือ

กิจกรรมที่ 1 ทักษะการใช้มือและตา ให้เด็กระบายสี ซึ่งเป็นการฝึกความสัมพันธ์ระหว่างตากับมือ

จุดมุ่งหมาย

1. เพื่อฝึกการบังคับมือให้อยู่ในขอบเขต
2. เพื่อฝึกการเคลื่อนไหวของมือ
3. เพื่อให้รู้จักสีต่าง ๆ
4. เพื่อความสนุกสนาน และได้เตรียม

วิธีการ

กิจกรรมที่ 2 กิจกรรมสร้างเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การเล่นเพื่อสร้างสรรค์เป็นกิจกรรมที่ช่วยให้เด็กเกิดความรู้ความสามารถในการคิดหาแนวทางในการพัฒนาสิ่งใหม่ ๆ ขึ้น การสร้างสรรค์มีรากฐานมาจากการมีจินตนาการ การคิดเพ้อฝัน ซึ่งทำให้เด็กเกิดกิจกรรม การเล่นสมมติ การเล่านิทาน การแสดงประกอบการเล่านิทาน ถ้าผู้ใหญ่เข้าใจสิ่งเหล่านี้และจัดกิจกรรมให้เขากล้าคิดและส่งเสริมให้เขากล้าทำแล้วเขาจะเป็นคนที่มีคุณภาพคนหนึ่งในอนาคต

กิจกรรมที่ 2.1 เป็นการฝึกการใช้มือ และการลากเส้น

จุดมุ่งหมาย

1. เพื่อสร้างความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
2. ฝึกการยอมรับซึ่งกันและกัน
3. ฝึกการกล้าแสดงออก
4. ฝึกการทำงานเป็นกลุ่ม

อุปกรณ์

1. กระดาษเปล่าไม่มีเส้น กลุ่มละ 1 แผ่น
2. ดินสอสีกลุ่มละ 1 แท่ง

ขั้นตอน .

1. แบ่งเด็กออกเป็นกลุ่ม ๆ ละ 7 – 8 คน
2. อธิบายวิธีการโดยให้คนแรกเริ่มขีดเส้นจะเป็นเส้นตรงเส้นโค้งหรือเส้นคดก็ได้ และคนที่สองก็ขีดต่อ คนที่สามก็ขีดต่อไป จนครบคนในกลุ่ม
3. ภาพที่ได้จะเป็นภาพเดียวโดยการต่อเส้นของสมาชิกในกลุ่ม แล้วให้ร่วมกันคิดตั้งชื่อ
4. ส่งตัวแทนออกมาแสดงภาพพร้อมกับเหตุผลที่ตั้งชื่อนี้

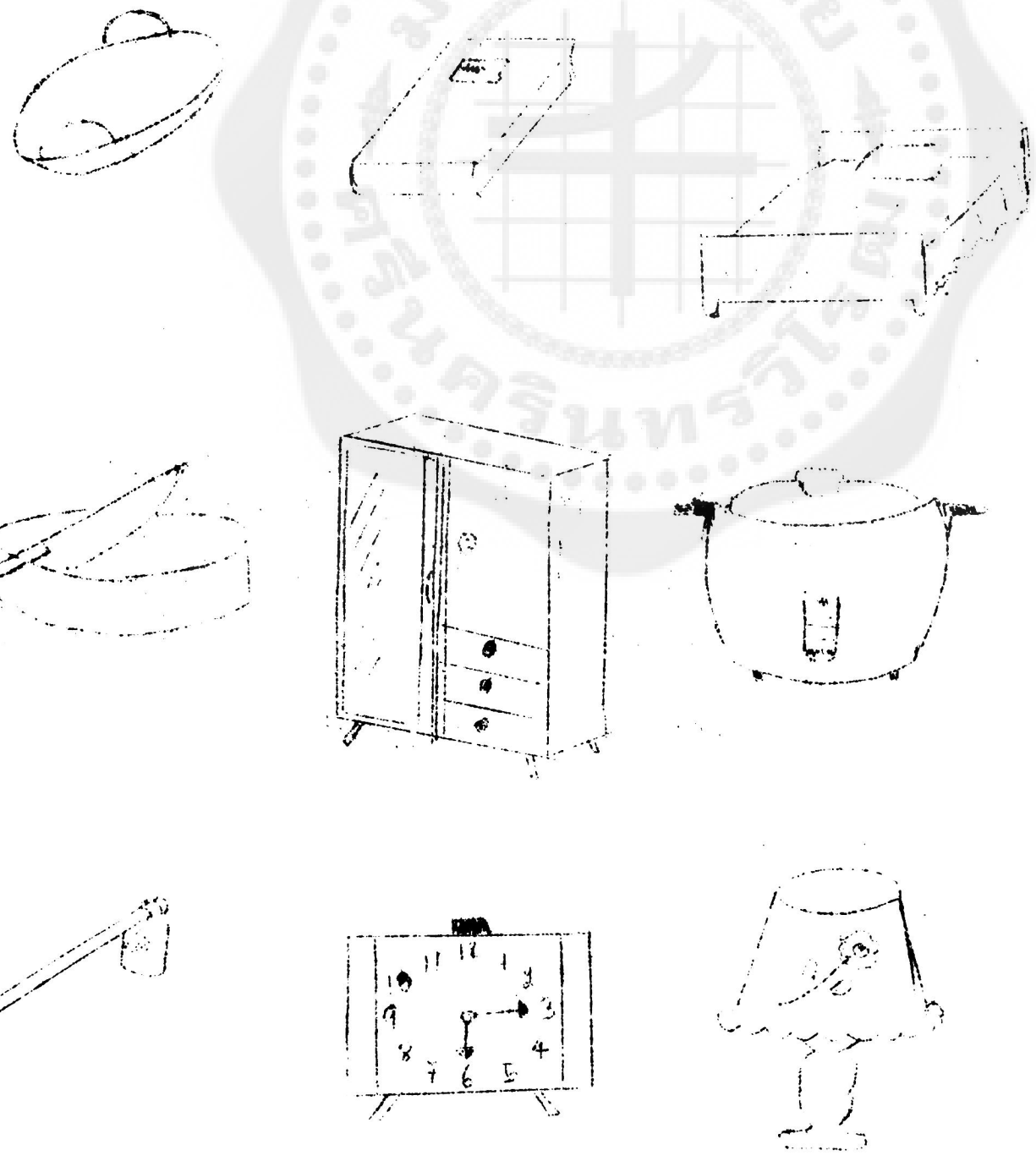
หมายเหตุ กิจกรรมนี้อาจใช้กับเด็กวัย 5 – 10 ปี เป็นกิจกรรมที่ง่ายและสามารถรวบรวมความคิดร่วมกันได้

กิจกรรมที่ 2 ทักษะการสังเกต การสังเกตเป็นทักษะแรกที่เด็กควรได้รับการฝึกเป็นอันดับแรก เพราะเป็นพื้นฐานที่จะรับรู้และสร้างเสริมประสบการณ์ต่าง ๆ ต่อไป

จุดมุ่งหมาย

1. ฝึกการสังเกตโดยเปรียบเทียบกับประสบการณ์ที่ผ่านมาและได้เก็บรวบรวมไว้
2. ฝึกการใช้สายตาให้สัมพันธ์กันคือ
3. ฝึกการระบายสี

จงวงกลมรอบสิ่งของที่ไม่ควรอยู่ในห้องนอน แล้วระบายสีให้สวยงาม

กิจกรรมที่ 3 ทักษะการสังเกตเปรียบเทียบ การเปรียบเทียบสิ่งที่แตกต่างจากพื้นฐานเดียวกัน ช่วยให้เด็กเกิดการสังเกตเชิงปริมาณ และขนาดไปด้วย

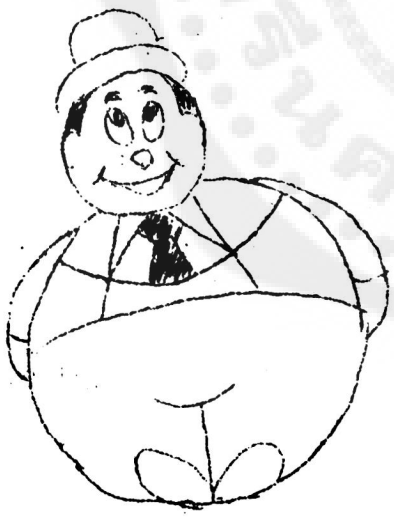
จุดมุ่งหมาย

1. ฝึกการสังเกตโดยเปรียบเทียบขนาดในเชิงเปรียบเทียบ
2. ฝึกการสังเกตสิ่งที่เหมือนกัน และแตกต่างกัน

วิธีการ ให้เด็กทำสิ่งต่อไปนี้

1. ภาพที่ 1 – 4 ภาพใดเหมือนกับภาพ ก ที่สุด
2. ภาพที่ 1 – 4 นอกจากตัวที่เหมือนกับภาพ ก อีก 3 ภาพจะมีตัวe แห่งที่แตกต่างจากภาพ ก
3. ระบายสีให้สวยงาม

กิจกรรมที่ 4 ทักษะการฟัง ให้เล่านิทานที่เป็นคติสอนใจ เช่น ความโอบอ้อมอารี การพูดที่ไพเราะ ความซื่อสัตย์ ความอดทนในการประกอบอาชีพ ความกตัญญู ฯลฯ

นิทานตัวอย่าง

จุดมุ่งหมาย

1. เพื่อฝึกการฟัง
2. เพื่อฝึกการกล้าแสดงออก
3. ฝึกความสัมพันธ์ของการฟังกับการแสดงออกให้สมบทบาท
4. ฝึกการสรุปความ

กาลครั้งหนึ่งมีนายพรานผู้หนึ่งกำลังเดินสัดเอาะไปตามพุ่มไม้เพื่อล่าสัตว์อยู่นั้นก็ได้ยินเสียงเซ็งแซ่ขอความช่วยเหลือมาจากหลุมลึก ในขณะที่นายพรานกำลังชั่งใจว่าจะช่วยดีหรือไม่ช่วยอยู่นั้น เสียงต่าง ๆ ก็ดังมาจากในหลุมอีกว่า "เราสัญญาว่าจะไม่ทำร้ายท่านและจะสมนาคุณท่านให้ถึงขนาดเลย" นายพรานได้ยินดังนั้นก็ใจอ่อนจึงไปตัดเถาวัลย์มาควั่นเป็นเส้นแล้วนำมาหย่อนลงไปในหลุม ในไม่ช้าก็มีสัตว์ไต่เชือกขึ้นมาคือลิง เสือดาว งู และคน ขึ้นมาจากหลุม สัตว์ทั้งสามต่างก็ร่ำลานายพรานไปและบอกว่าไม่ลืมบุญคุณที่ช่วยชีวิตครั้งนี้ จะหาทางตอบแทนให้ได้ ส่วนคนกล่าวว่า เขาเป็นคนยากจนแม้แต่บ้านก็ไม่มีจะอยู่จึงไม่สามารถจะหาของมาตอบแทนบุญคุณในครั้งนี้" นายพรานเป็นคนใจดีจึงพาชายผู้นั้นไปพักที่บ้านด้วย

ต่อมาสัตว์ทั้งสามก็กลับมา ลิงกลับมาพร้อมกับห่อของห่อใหญ่ เมื่อเปิดออกมาก็พบเพชรนิลจินดามากมาย ซึ่งนายพรานได้นำไปขาย และสร้างบ้านใหม่ที่แข็งแรงกว่าเดิม และยังมีเงินทองเก็บไว้ใช้สอยยามเจ็บไข้ได้อีก เสือนำสัตว์ที่ล่าได้มาส่งให้นายพรานทุกวัน จึงทำให้นายพรานได้เนื้อสัตว์ เช่น กวาง หมูป่า เก็บไว้เป็นอาหารอย่างเหลือเฟือ จนต้องตากแห้งไว้บ้าง ส่วนงูได้นำผงวิเศษ ซึ่งกลั่นจากพิษงู นำมาให้นายพรานพร้อมกับบอกว่า "ผงวิเศษนี้ไว้รักษาคนที่ถูกงูกัด โดยนำผงนี้ผสมกับเลือดคนอกตัญญู" แล้วไปหาที่แผลที่ถูกงูกัด นายพรานรับไว้แล้วนำไปซ่อนไว้อย่างมิดชิด

วันหนึ่งมีข่าวจากในเมืองว่า มีผู้รายลักแก้วแหวนเงินทองไปจากบ้านเจ้าเมืองมากมาย ข่าวนี้ได้แพร่ไปทั่วจนเข้าหูชายอยู่ที่อาศัยบ้านนายพรานอยู่ ชายผู้นี้รีบเดินทางไปแจ้งความกล่าวหานายพรานว่าเป็นผู้ที่ไปลักทรัพย์สมบัติเหล่านั้น พร้อมกับนำเจ้าหน้าที่มาดูหลักฐานว่า คนอาชีพอย่างนี้จะมีโอกาสร่ำรวยได้ขนาดนี้ได้อย่างไร ซึ่งทุกคนต่างก็เห็นจริง จึงจับกุมนายพรานไปขึ้นศาล ผู้พิพากษาก็ซักถามว่า "เจ้าได้ทรัพย์สมบัติมาจากผู้ใด" นายพรานก็เล่าความจริงให้ฟังและเสริมต่อว่า "สัตว์ทั้งสามก็ได้สมมนาคุณกรบถ้วนแล้วยังขาดแต่คนซึ่งได้นำความทุกข์มาให้เช่นนี้" เจ้าเมือง และผู้พิพากษาตลอดจนเจ้าหน้าที่ทั้งหลายต่างหัวเราะกันลั่น และกล่าวว่าไม่น่าเป็นไปได้"

ทันใดนั้นเองก็มีเสียงร้องไห้คร่ำครวญดังขึ้น และมีสาวใช้วิ่งถลันมาแจ้งกับเจ้าเมืองว่า "ลูกชายคนโตถูกงูมีพิษกัด และกำลังจะตายอยู่แล้ว" นายพรานได้ยินก็ขออนุญาตเป็นผู้รักษา แต่จะขอกลับไปเอาห่อผงวิเศษก่อน เจ้าเมืองรีบอนุญาตทันที เมื่อนายพรานกลับมาก็ขอใช้เลือดผู้ทรยศมาผสมโดยการกรีดเอาเลือดจากชายผู้ที่อาศัยอยู่ในบ้านนั้นมาผสม แล้วนำไปหาที่แผลในไม่ช้าลูกชายเจ้าเมืองก็หายเป็นปกติ เจ้าเมืองและผู้พิพากษาจึงเชื่อเรื่องที่นายพรานเล่ามา จึงจับตัวชายผู้ทรยศนั้นขังเพื่อทำโทษที่เป็นคนที่ไม่รู้จักบุญคุณคน และยังแจ้งความเท็จอีกด้วย

กิจกรรมต่อเนื่อง

1. ให้เด็กตั้งชื่อเรื่อง เพื่อฝึกการสรุปความ
2. ให้เด็กแสดงเป็นตัวละครประกอบด้วยจะทำให้เขาได้แสดงออก

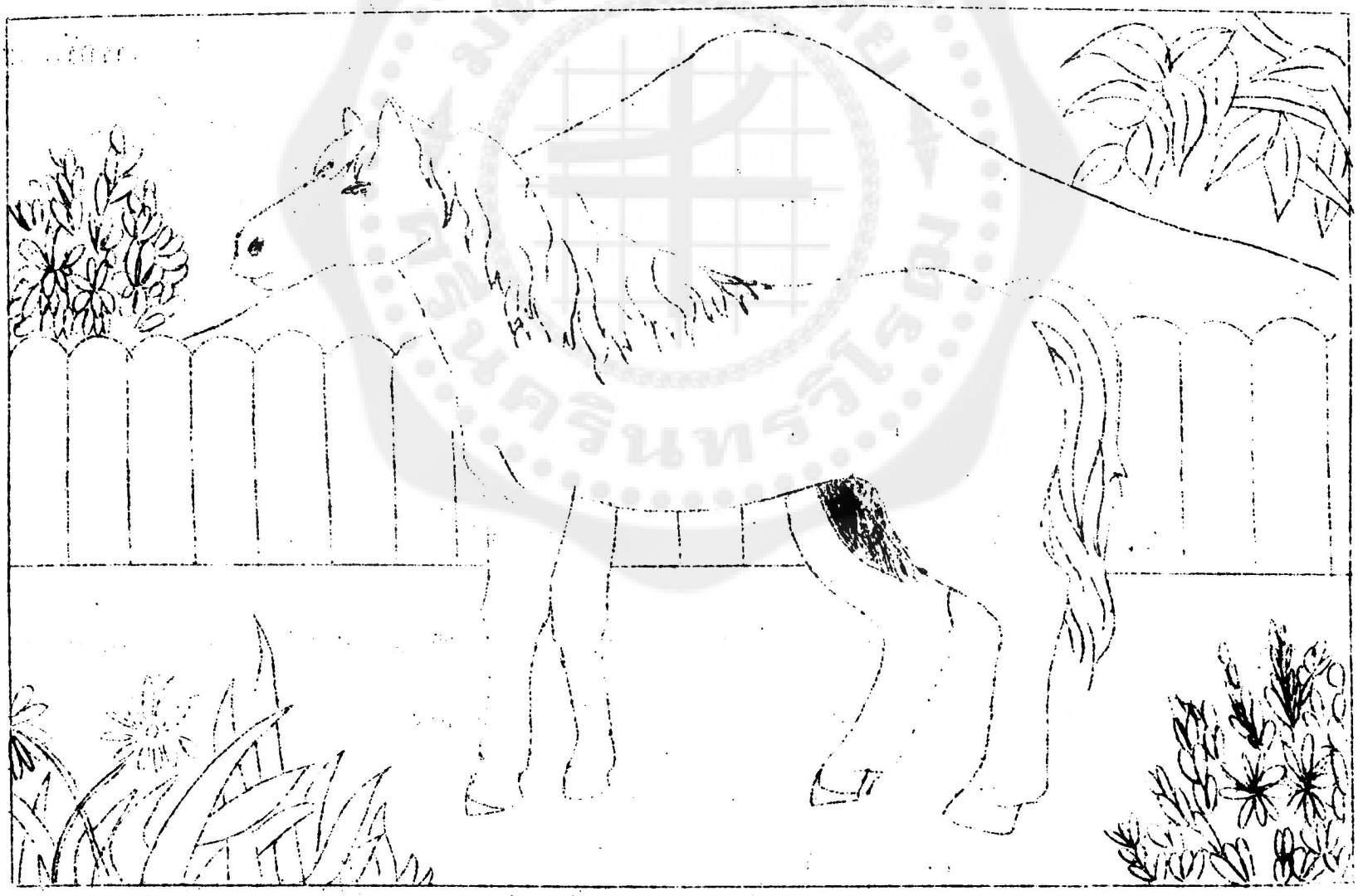
หมายเหตุ นิทานนี้เหมาะกับทุกวัย ถ้าเป็นสัตว์ต่าง ๆ อาจให้เด็กเดินตามลักษณะสัตว์ต่าง ๆ ได้ยิ่งดี เพราะได้มีผลวิจัยเสนอแนะว่าการเล่านิทานประกอบการแสดงท่าทางของเด็กทำให้เด็กสรุปความได้ดี และสนุกสนานดีกว่าการเล่าเฉย ๆ

3.4 กิจกรรมที่ส่งเสริมความคิดต่อเนื่อง กิจกรรมนี้จะต้องมีพื้นฐานมาจากการเป็นคนช่างสังเกต แล้วเกิดความสงสัยจึงต่อด้วยการแสวงหา เพื่อการเข้าใจและรู้แจ้ง เช่น การต่อรูปสัตว์ การต่อรูปหุ่นโดยใช้อุปกรณ์ต่าง ๆ กัน การใช้แท่งไม้ต่อเป็นรูปตามจินตนาการ หรือการใช้แท่งพลาสติกต่อเป็นรูปเครื่องบิน รถไฟ หรือรถยนต์เป็นต้น ซึ่งเราอาจจะจัดกิจกรรมได้ดังนี้

กิจกรรมที่ 1 การต่อรูปสัตว์ เนื่องจากเด็กวัยนี้ชอบรูปสัตว์ ฉะนั้นจึงควรสนองความต้องการของเขาให้เขาได้ฝึกการใช้มือ ตา และการสังเกตเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จ

จุดมุ่งหมาย

1. เพื่อฝึกความสัมพันธ์ระหว่างมือกับตา
2. เพื่อฝึกทักษะการสังเกต
3. เพื่อฝึกการรวบรวมจากส่วนย่อยไปสู่ส่วนใหญ่
4. เพื่อเข้าใจการประสานรอย ได้แก่การเข้ามุมต่าง ๆ
5. เพื่อฝึกการมองเห็นความสัมพันธ์ต่อเนื่อง

วิธีทำอย่างง่าย ๆ นำภาพที่ต้องการมาผนึกเปียก แล้วใช้ดินสอขีดเส้นแบ่งภาพเป็นส่วน ๆ ตามรอยปะ ต่อจากนั้นใช้เลื่อยเล็ก ๆ ตัดตามรอย

กิจกรรมใดที่เขียนภาพหลายแผ่นเพื่อให้เด็กระบายสี หรือภาพที่เหมือนและแตกต่าง เราอาจใช้วิธีการอัดสำเนาจากเยลลี่ ซึ่งเป็นวิธีที่ง่ายและสนุกสนาน อาจใช้เป็นกิจกรรมที่ฝึกการใช้มือ การสังเกต และการได้ลงมือกระทำงานร่วมกัน ซึ่งไม่เกิดอันตรายแก่เด็กเลย นอกจากต้องกำชับไม่ให้หยิบขึ้นมารับประทาน หรือถ้าต้องการความรวดเร็ว ครูหรือผู้ฝึกกิจกรรมอาจอัดสำเนาเองก็จะเสียเวลาไม่เกิน 30 นาที

การทำเครื่องอัดสำเนาเยลลี่นี้ได้รับการถ่ายทอดจากอาจารย์ไพเราะ ตันติกุล อดีตอาจารย์ใหญ่โรงเรียนประถมสาธิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร แก ภาควิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเผยแพร่แก่ผู้ที่จะแสวงหาสิ่งที่จะทดแทนเครื่องอัดสำเนาที่ราคาแพง อีกทั้งผู้อยู่ในชนบทที่ห่างไกลชุมชนอาจทำไว้ใช้ได้

<u>วิธีการทำเครื่องอัดสำเนาเยลลี่</u>

<u>ส่วนผสม</u>

1. เยลาติน (Gelatine) 50 กรัม (ชนิดไม่มีสีกลิ่นรส)
2. กรีเซอรีน (Glycerin) $C_3H_8O_3$ 450 กรัม ($C_3H_8O_3$ ขององค์การเภสัชกรรม)
3. น้ำเดือด 1 ถ้วยตวง (8 ออนซ์)

<u>วิธีทำ</u>

1. เทน้ำเดือดลงไปผสมกับเยลาติน (Gelatine) แล้วคนให้เข้ากัน ถ้ายังไม่ละลายให้ยกตั้งไฟอ่อน ๆ คนไปเรื่อย ๆ อย่าให้เป็นก้อน
2. เติมกรีเซอรีน (Glycerin) ลงไป 1 ขวด น้ำหนัก 450 กรัม แล้วคนให้เข้ากัน
3. เทส่วนผสมนี้ผ่านผ้ากรอง (เพื่อกรองเศษผงฟองอากาศ และส่วนที่ไม่ละลายออก) ลงในถาดแบนขนาดใหญ่กว่า กระดาษอัดสำเนาเล็กน้อย (ถ้าต้องการให้หนาก็เพิ่มส่วนผสมเท่าตัว) แล้วปล่อยทิ้งไว้ให้แข็งตัว ใช้เวลาประมาณ 12 ชั่วโมง ถ้าต้องการให้แข็งตัวเร็วก็นำมาเก็บไว้ในตู้เย็น จะใช้เวลาประมาณ 30 นาที ก็จะใช้ได้ เมื่อเทส่วนผสมนี้ลงในถาดแล้ว ถ้ายังมีฟองอากาศอยู่ให้ใช้สันกระดาษค่อย ๆ กวาดฟองอากาศที่ลอยอยู่บนผิวหน้า เพราะถ้าทิ้งไว้จะทำให้

การอัดสำเนาไม่เรียบร้อย

4. นำกระดาษขาว 2 แผ่น แผ่นที่ 1 ทับบนกระดาษคาร์บอนชนิด Spirit Carbons and Master Units (ถ้าใช้คาร์บอนทั่วไปจะอัดสำเนาได้ประมาณ 5 – 7 แผ่นเท่านั้น) แผ่นที่ 2 วางใต้กระดาษคาร์บอน เมื่อวางเรียบร้อยแล้วเขียนสิ่งที่ต้องการบนกระดาษขาวข้างบน เพื่อให้ติดกระดาษขาวแผ่นล่างของกระดาษคาร์บอน เสร็จแล้วเอากระดาษคาร์บอนและกระดาษขาวแผ่นข้างบนออก นำเอาแผ่นกระดาษขาวข้างล่างที่ติดคาร์บอนคว่ำลงบนผิวเยลลี่ ลูบกระดาษให้เรียบสนิท ต่อจากนั้นค่อย ๆ ลอกกระดาษออก รูปที่ต้องการจะติดอยู่ที่ผิวเยลลี่

5. ใช้กระดาษเปล่าทาบลงบนผิวเยลลี่ แล้วใช้มือลูบไปตามกระดาษ เพื่อให้แตะผิวเยลลี่ทั่วถึงกัน ลอกกระดาษอัดสำเนาออก จะได้ภาพตามที่ต้องการ ปฏิบัติเช่นนี้ไปเรื่อย ๆ จนได้จำนวนประมาณ 50 แผ่น (ที่ชัดเจน)

6. ถ้าต้องการอัดภาพใหม่จะต้องให้เยลลี่ดูดภาพเก่าลงก้นถาดเสียก่อน ซึ่งใช้เวลาประมาณ 12.20 ชั่วโมง แล้วจึงใช้ใหม่ได้

7. ถ้าต้องการอัดสำเนาภาพใหม่เร็วทำได้โดยนำเยลลี่ไปต้มไฟให้ละลายแล้วปฏิบัติเช่นเดียวกับข้อ 3

8. ถ้าเยลลี่ขรุขระหรือมีรอยขีดข่วน อย่านำไปทิ้ง ทำใหม่โดยนำเยลลี่มาต้มไฟให้ละลายแล้วปฏิบัติเช่นเดียวกับข้อ 3

9. Spirit Carbons and Master Units แต่ละแผ่นจะใช้ได้นานไม่ต่ำกว่า 5 ปี ถ้าใช้โดยการวางกระดาษเขียนทับข้างบนกระดาษคาร์บอนตามที่แนะนำในข้อ 4 ข้อควรระวังคือ อย่าพิมพ์ดีดทับบนกระดาษคาร์บอนชนิดนี้ เพราะจะทำให้กระดาษชนิดนี้ใช้ได้แค่ครั้งหรือสองครั้งก็ขาดฉีกไป

บทที่ 4

กิจกรรมที่เหมาะสมกับเด็กวัยเข้าโรงเรียน

กิจกรรมในวัยนี้จะเป็นการชี้แนะแนวทางในการดำเนินชีวิตต่อไป ผู้ใหญ่จึงควรเข้าใจลักษณะทั่ว ๆ ไปของเด็กวัยนี้ว่า เขาชอบทำโน่นทำนี่วุ่นวายอยู่ตลอดเวลา ดูเหมือนกับว่าเขามีพละกำลังมากเหลือเกิน ฉะนั้นเมื่อเขาจะเข้ามาขอช่วยเหลืองานบ้านบ้างก็ไม่ควรขัดขวาง แต่จะต้องจัดให้เขาได้ทำทันที เช่น เมื่อเขาเข้าไปในครัว ผู้ใหญ่ก็จัดงานให้ เช่น ช่วยตีไข่ ปลอกกระเทียม ตำกุ้งแห้ง ตำน้ำพริก เด็ดผัก เป็นต้น สิ่งที่นอกเหนือจากนี้ก็คือ ผู้ใหญ่ต้องพยายามปรับอารมณ์เพื่อให้เข้ากับสถานการณ์นั้น ๆ โดยที่ไม่เกิดความรำคาญ ไล่ออกจากครัวเสียก่อน ซึ่งถ้าเกิดการกระทำเช่นนั้นขึ้นต่อไปจะลำบากมากในการที่จะเรียกให้เด็กกลับมาช่วยทำงาน และถ้าผู้ใหญ่มอบหมายงานให้เขารับผิดชอบไก้ยิ่งดี เช่น รดน้ำต้นไม้ กวาดบ้าน เป็นต้น หรือทางโรงเรียน ก็อาจจะจัดกลุ่มให้เขาเลือกงานรับผิดชอบเอง เช่น จัดดอกไม้ประจำวัน รดน้ำต้นไม้ของห้องเรียน รักษาความสะอาดเป็นต้น สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่เขารับผิดชอบด้วยตัวเขาเองไม่เป็นการทำงานที่ถูกบังคับ หรือเป็นการรับใช้ที่จำเจ ซึ่งสร้างความเบื่อหน่ายให้แก่เขามาก ต่อไปจะเกิดการไม่เชื่อฟัง เพราะวัยนี้เป็นวัยที่ไม่เชื่อฟังผู้ใหญ่อยู่แล้ว และการตัดสินใจของเขาก็ขึ้นอยู่กับความนิยมของเพื่อน ในวัยนี้จึงอาจเรียกว่า "วัยสมาคม" ก็ได้

4.1 กิจกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่น วัยนี้เป็นวัยที่สนใจกับตัวเองมาก รู้จักใช้เสื้อผ้า รู้จักการจัดระเบียบในชีวิตประจำวัน เช่น การจัดตู้หนังสือ ตู้เสื้อผ้า เตียงนอน การรับประทานอาหารที่ถูกหลักโภชนาการ และการตรงต่อเวลาเหล่านี้เป็นต้น การกระทำที่ถูกต้องจะต้องอาศัยการแนะแนวทางที่ถูกต้องแก่เด็ก ฉะนั้นเขาจะแสวงหาสิ่งต่าง ๆ ด้วยตัวเองโดยไม่รู้ว่าอะไรผิดอะไรถูก เมื่อเขาเจริญวัยมากขึ้นเขาจะค่อย ๆ ลดจากการชอบเล่นคนเดียวไปมาก เขากลับมีความต้องการเป็นสมาชิกของหมู่คณะ รู้จักเคารพในสิทธิ และสิ่งของของผู้อื่นพร้อมที่จะประพฤติตัวเรียบร้อยอ่อนโยน ผู้ใหญ่จึงจำเป็นที่ต้องช่วยเด็กเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ถูกต้อง เช่น การจัดกลุ่มเพื่อศึกษาสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ หรือจัดกิจกรรมการทดลองเพื่อแสวงหาข้อเท็จจริงเพื่อสนองความอยากรู้อยากเห็น หรือจัดกิจกรรมการอ่านเพื่อสรุปหาแนวคิด หรือ เขียนบทละครเพื่อเขาจะได้เล่นสมมติ และได้แสดงออกเพื่อสนองความสนใจในการอ่าน และกล้าแสดงออก โดยการหันเหจากการเพ้อฝันของเด็ก

นอกจากนี้ยังต้องคำนึงถึงกิจกรรมทางร่างกาย และสร้างน้ำใจเป็นนักกีฬา คือรู้แพ้ รู้ชนะ รู้อภัย โดยฝึกการมีวิจารณญาณว่า ผู้ใดเหมาะสมจะเป็นผู้ชนะ ไม่มีการอิจฉาริษยา รู้จักการแข่งขันกับตัวเอง ปรับปรุงตัวเอง วัย 7 – 11 ปี เป็นวัยที่จะต้องเสริมวินัยในตัวเองอย่างมั่นคงเพื่อการมีวินัยที่ดีในอนาคต ถ้าผู้ใหญ่ละเลยไม่ว่าจะเป็นความประพฤติ กิริยามารยาทต่าง ๆ การสร้างเสริมวินัยแล้ว อนาคตของเด็กผู้นั้นจะน่าสงสาร เพราะเขาไม่มีแนวทางที่ถูกต้องให้เขา เขาจะต้องแสวงหาในโลกกว้างด้วยตัวเอง แบบตามบุญตามกรรม

4.2 กิจกรรมสร้างเสริมปัญญา กิจกรรมที่ควรจัดในเรื่องของการปรับตัวเพื่อนำมาใช้ในชีวิตประจำวัน และควรจะให้เขาได้ใช้ความคิด และพัฒนาสังคมอารมณ์ ตัวอย่างคือ

กิจกรรมที่ 1 การฝึกการแสดงออกที่ต้องใช้ความคิดเป็นพื้นฐาน

จุดมุ่งหมาย

1. เพื่อฝึกความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
2. เพื่อฝึกการฟัง และคิดติดต่อ
3. เพื่อฝึกการคิด และแสดงออกร่วมกัน
4. เพื่อฝึกความรับผิดชอบ

วิธีการ

1. แบ่งเด็กออกเป็นกลุ่ม ๆ ละ 7 – 8 คน
2. อธิบายวิธีการว่า คนแรกเริ่มเล่านิทาน หรือสิ่งที่ตนผ่านมาเพียง 1 ประโยค คนที่สองก็รับฟังแล้วเล่าต่อจากคนที่หนึ่ง คนที่สามรับฟังแล้วเล่าต่อไปจนถึงคนสุดท้าย แล้วจะได้เรื่องออกมา 1 เรื่อง อาจจะเป็นนิทานหรือเรื่องเล่าก็ได้
3. ข้อนี้ อาจจะบอกหรือไม่บอกในครั้งแรกก็ได้ คือ เมื่อเล่าแล้วช่วยกันสร้างบทจากที่เล่านั้นมาแสดงหน้าชั้นทุกคน โดยจัดให้ทุกคนได้แสดงออก (การบอกข้อนี้ที่หลังจากเล่าแล้ว จะได้เรื่องที่เป็นธรรมชาติ)

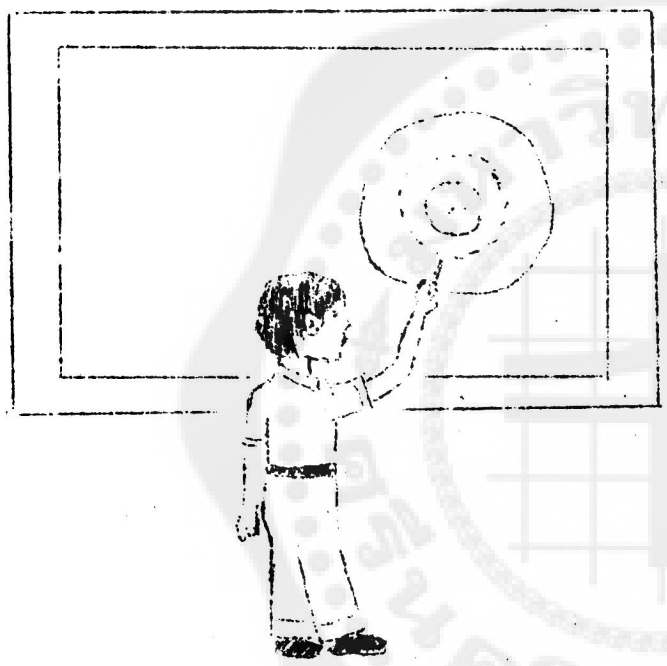
กิจกรรมนี้อาจใช้ได้ทุกวัย แต่ถ้าใช้ในวัย 8 ปี จะทำให้เขาได้แสดงความคิดเพ้อฝันได้ เพราะเด็กวัยนี้เป็นวัยเพ้อฝัน

กิจกรรมที่ 2 Simon's Race Track กิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมที่ปฏิบัติตามคำสั่ง และฝึกให้กล้ามเนื้อมือสัมพันธ์กับตา

จุดมุ่งหมาย

1. ฝึกการฟัง คิด และดู เพื่อนำมาสัมพันธ์กับการกระทำ
2. ฝึกการใช้มือข้างซ้ายและขวา
3. ฝึกให้มีความว่องไว และคล่องแคล่ว

อุปกรณ์ ดินสอกับกระดาษแผ่นใหญ่ หรือ กระดานดำกับชอล์ค

วิธีดำเนินการ

1. เขียนวงกลมเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 2 ฟุต และมีริ้วรอบ ตรงกลางมีสนามหญ้า วงกลม (คนละ 1 รูป) รถคือดินสอหรือชอล์คจะต้องวิ่งรอบสนามหญ้า และไม้ข้ามริ้ว
2. เด็กทุกคนต่างมีรูปของตัวเอง และถือดินสอหรือชอล์คคอยฟังคำสั่งคือ "ทุกคนอยู่ที่จุดเริ่มต้นของการแข่งขันคือ ที่จุดเริ่มต้น อย่าทำอะไรทั้งสิ้นจนกว่าจะได้ฟังว่า "ไซมอนบอกให้ทำ" จึงจะทำได้ ถ้า "ฉันบอกให้ทำ" หรือ "ครูบอกให้ทำ" เด็กจะทำไม่ได้ (ถ้าผิดกติกาถึง 3 ครั้ง ต้องออกจากการแข่งขัน)
3. ตัวอย่างคำสั่ง "ไซมอนบอกว่า" "เริ่มออกรถของท่านไปทางขวา" หรือ ไซมอนบอกว่า "เข็นรถไปทางซ้ายมือ หรือ ไซมอนบอกให้ขับรถแบบซิกแซก การออกคำสั่งแล้วแต่ผู้จัดกิจกรรมจะเห็นสมควร

ข้อสังเกต กิจกรรมนี้เหมาะกับเด็กทุกวัย ที่รู้จักทางซ้ายหรือทางขวา หรือต้องการฝึกความคล่องตัวในการระลึกถึง

กิจกรรมที่ 3 เกมเรียกชื่อดอกไม้ เป็นการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น ชื่อดอกไม้และการซื้อขาย ตลอดจนความคล่องตัว

จุดมุ่งหมาย

1. เพื่อฝึกความจำชื่อดอกไม้ที่รู้จัก
2. เพื่อการค้นคว้าแสวงหาชื่อเพิ่มเติม
3. เพื่อฝึกความคล่องแคล่ว

อุปกรณ์ –

วิธีการ

1. เลือกผู้นำ 2 คน เพื่อเป็นฝ่ายซื้อดอกไม้ และเป็นผู้ขายดอกไม้
2. นอกนั้นเป็นผู้เล่น ซึ่งจะต้องมาบอกชื่อดอกไม้ประจำตัวทุกคน เช่น ดอกกุหลาบ ดอกพลับพลึง ฯลฯ แก่ผู้นำฝ่ายขาย
3. ผู้นำฝ่ายซื้อจะร้อง "ตะลอกตอกแตก"
   ผู้นำฝ่ายขาย จะถามว่า "มาทำไม"
   ผู้นำฝ่ายซื้อจะตอบว่า "มาซื้อดอกไม้"
   ผู้นำฝ่ายขายจะถามว่า "ดอกอะไร"
   ผู้นำฝ่ายซื้อจะบอกชื่อดอกไม้ ถ้าไม่ถูกก็บอกไปเรื่อย ๆ อีกฝ่ายจะตอบว่าไม่มี เมื่อเขาบอกชื่อดอกไม้ไม่ถูก ถ้าผู้นำฝ่ายซื้อบอกชื่อดอกไม้ตรงกับชื่อที่ตั้งไว้กันแล้ว อีกฝ่ายจะตอบว่ามี แล้วร้องว่าหนีเร็ว ซึ่งผู้นำฝ่ายซื้อจะต้องพยายามจับตัวให้ได้ แล้วเปลี่ยนให้ผู้เล่นไปเป็นผู้นำฝ่ายซื้อบ้าง
4. เมื่อได้ผู้นำฝ่ายซื้อใหม่ ผู้เล่นก็เริ่มการเล่นใหม่

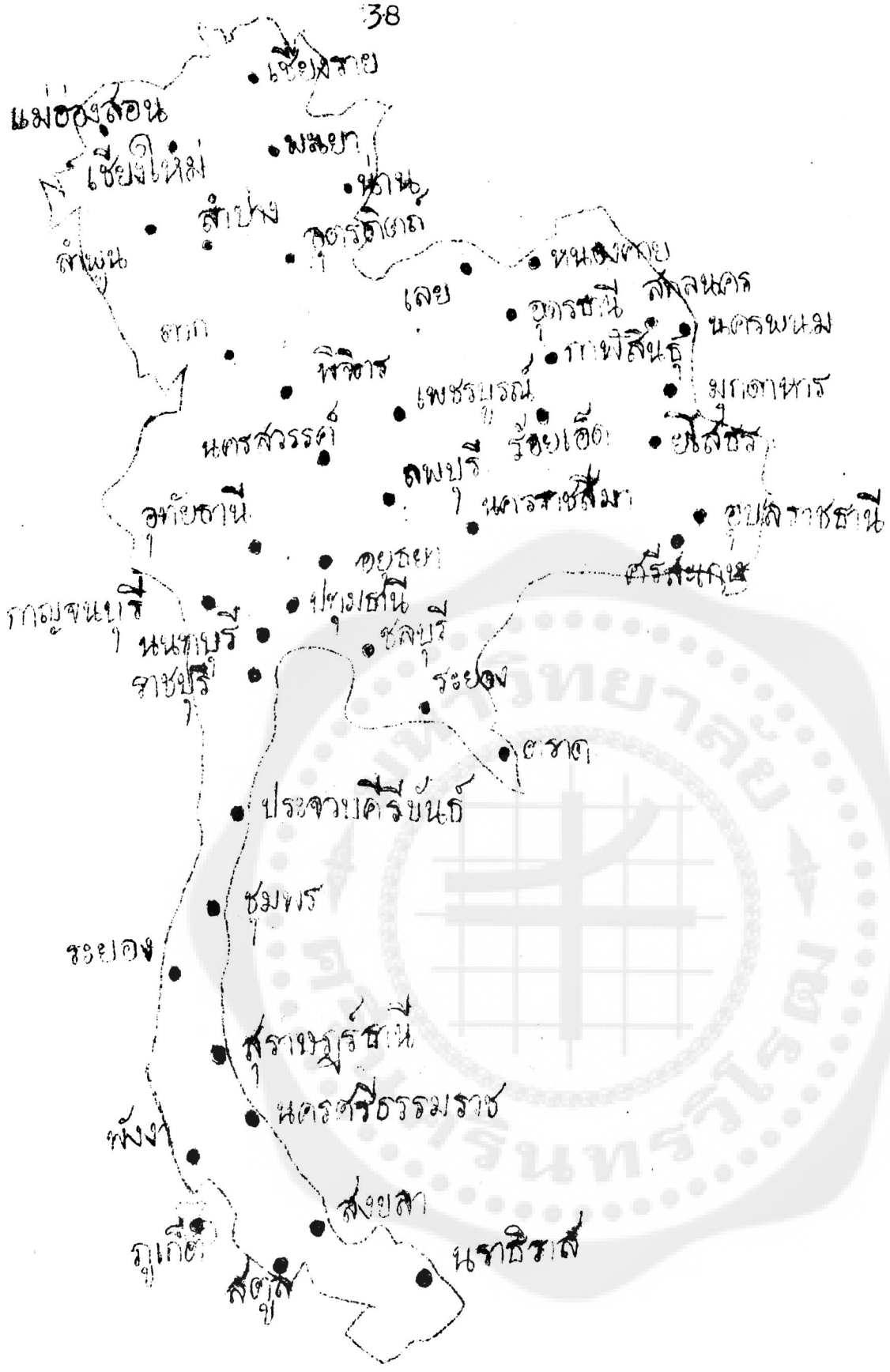
กิจกรรมต่อเนื่อง อาจเลือกเพียงข้อเดียวหรือฝึกทุกข้อก็ได้

1. ครูหรือผู้จัดกิจกรรมให้เขียนภาพดอกไม้ประจำตัวพร้อมระบายสีให้สวยงาม
2. ครูหรือผู้จัดกิจกรรมให้เด็กหาชื่อดอกไม้เพิ่มเติม ซึ่งไม่ซ้ำกับชื่อดอกไม้ที่เล่นกัน
   . อีกคนละ 5 ชื่อ
3. ให้นำตัวอย่างดอกไม้มาเก็บในสมุดสะสม คนละ 1 ดอก

กิจกรรมที่ 4 กิจกรรมต่อภาพเชิงวิชาการ กิจกรรมนี้ต้องให้เวลาแก่เด็กเพราะการที่จะก่อเกิดความสนใจจะต้องใช้ระยะเวลา ซึ่งอยู่กับวัย เพศ และสติปัญญา ตัวอย่างเช่น ภาพแผนที่ประเทศไทย ซึ่งแสดงภูมิประเทศ จังหวัด ฯลฯ

จุดมุ่งหมาย

1. เพื่อฝึกการสังเกต
2. เพื่อให้รู้จักสภาพประเทศบ้านเกิดของตัวเอง
3. เพื่อให้เกิดความรักและหวงแหนประเทศชาติ
4. เพื่อฝึกการมองเห็นความสัมพันธ์ต่อเนื่อง
5. เพื่อให้รู้จักจังหวัดต่าง ๆ

แ_ผ_น_ที่_ป_ร_ะ_เ_ท_ศ_ไ_ท_ย

แนวคิด

1. เมื่อเด็กซักถาม จะต้องพยายามอธิบายอย่า แสดงอาการเบื่อหน่าย เพื่อกิจกรรมนี้เป็นการจำลองรูปธรรมที่น่าสนใจ และเด็กยังคิดไม่ถึง
2. การอธิบายจะต้องอธิบายจากสิ่งที่เขาสนใจ (จากการตั้งคำถามของเขา) ไปสู่การรักประเทศชาติ

3. คำถามจะเป็นคำถามในแง่สงสัย เช่น "เราอยู่ได้อย่างไร เล็กนิดเดียว" หรือ "ภาคใต้เราต้องขุดดินลงไปหรือเปล่า"หรือ "ภาคเหนือจะต้องอยู่บนก้อนเมฆหรือเปล่า" (คำถามเด็กวัย 5 – 6 ปี)
4. ผู้ใหญ่ควรพาเด็กไปทัศนศึกษาที่จังหวัดต่าง ๆ เพื่อโยงความคิดจากแผนที่นั้นมาสู่ความจริง

วิธีทำ ใช้แผนที่ประเทศไทยที่แสดงจังหวัดหรือภูมิประเทศ หรือแสดงทางคมนาคม ตามต้องการปะบนกระดาษแข็ง กาวที่ใช้ควรเป็นกาวที่มีคุณภาพดี (เพื่อไม่ให้ภาพเยอะขึ้นเมื่อเลื่อยเป็นชิ้น ๆ และเพื่อความทนทาน) ต่อจากนั้นใช้เลื่อยตัดตามเส้นปะที่ได้ขีดไว้ ภาพที่เป็นตัวอย่างเล็กไปควรขยายออกให้ใหญ่กว่านี้ประมาณ 20 เท่า

ข้อสังเกต กิจกรรมนี้อาจใช้กับเด็กวัย 6 – 10 ปี แผนที่ควรเป็นสีที่ชัดเจน และถูกต้อง เพราะเด็กวัยนี้ต้องให้ความคิดรวบยอดที่ถูกต้อง ส่วนการไปทัศนศึกษานั้นเป็นสิ่งที่ช่วยสร้างภาพจำที่ชัดเจนขึ้น

กิจกรรม Nylon (Stocking) Racquets

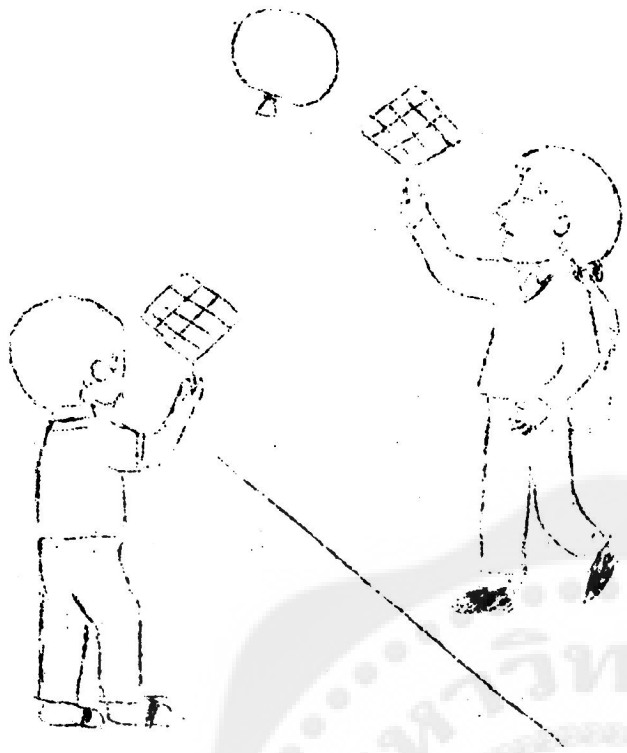
เป็นกิจกรรมที่ฝึกทักษะต่าง ๆ ให้สัมพันธ์ คือ ตากับมือ และฝึกการทรงตัวให้สัมพันธ์กับทุกส่วน เพื่อความคล่องตัว

จุดมุ่งหมาย

1. เพื่อฝึกการทำงานประดิษฐ์ของเล่นด้วยตัวเองจากวัสดุเหลือใช้
2. ฝึกการทรงตัวให้มั่นคง
3. ฝึกการเคลื่อนที่ให้คล่องตัว
4. เป็นการออกกำลังกาย

อุปกรณ์

1. ตาข่ายไนลอน
2. ไม้แขวนเสื้อ
3. ลูกโป่ง หรืออาจใช้กระดาษหนังสือพิมพ์พับเป็นลูกตะกร้อ
4. เชือกกั้น

วิธีการ

1. ทำไม้ตีโดยใช้ไม้แขวนเสื้อเก่า ๆ มาทำเป็นกรอบ แล้วนำตาข่ายไนล่อนที่ทิ้งแล้วมาขึง เก็บริมรอบ ๆ ด้วยเทป
2. ขึงเชือก เป็นอากาเขต
3. ผู้เล่นยืนคนละด้านของเชือก ใช้ไม้ที่ทำขึ้นตีลูกโป่งให้ข้ามเชือกกั้นไปมา เพื่อป้องกันไม่ให้ลูกโป่งตกลงทางด้านของตน

หมายเหตุ ผู้จัดกิจกรรมอาจเล่านิทานก่อนเริ่มหาอุปกรณ์เพื่อทำงาน คือ ครั้งหนึ่งนานมาแล้ว ในห้องเก็บของมีหีบใบหนึ่ง ในหีบนั้นมีถุงมือ ไม้ตีเทนนิส ตุ๊กตา และมีกระดาษเล่นเกมต่าง ๆ เด็ก ๆ จะมาหยิบของเล่นไปเล่นทุก ๆ วัน พอเล่นเสร็จแล้วก็นำกลับมาเก็บไว้ เมื่อนานเข้า หีบก็เก่า และเป็นที่เก็บของเก่า ๆ เช่น หนังสือพิมพ์ ถุงเท้าเก่า ถุงพลาสติก เทป ไม้แขวนเสื้อ ลูกเทนนิส ฯลฯ และเด็กที่เคยเล่นอยู่ก็ไม่เหลียวแลสิ่งของเก่า ๆ เลย ทำให้ของเก่า ๆ เหล่านั้นเศร้าใจมาก จนกระทั่งวันหนึ่ง สิ่งของเหล่านี้ก็มีความคิดขึ้น โดยที่ไม้แขวนเสื้อเก่า ๆ กระโดดขึ้นจากหีบแล้วขดตัวเป็นรูปขนมเปียกปูน แล้วถุงเท้าเก่า ๆ ก็กระโดดออกมาหุ้มไม้แขวนเสื้อ ลูกเทนนิสก็กระโดดขึ้นมาแล้วกระดอนขึ้นลงที่ไม้แรกเกตที่

ที่สร้างขึ้นมาด้วยตัวเอง จึงเกิดเสียงดังขึ้นผิดสังเกต พวกเด็ก ๆ ได้ยินเสียงก็เปิดประตูมาดูก็พบของเล่นชิ้นใหม่ก็ดีใจมาก ชักชวนกันนำไปเล่นอย่างสนุกสนาน (การเล่านั้นเพื่อเร่งเร้าให้เด็กเกิดความรู้สึกสงสารของที่ถูกทอดทิ้ง และเข้าใจการนำของเก่ามาประดิษฐ์เป็นของเล่นขึ้นมาด้วยตนเอง

4.3 กิจกรรมสร้างกลุ่มที่มีประสิทธิภาพ การที่จะมีการรวมกลุ่ม และมีการวางแผนงานนั้นจะต้องอาศัยการฝึกปฏิบัติตั้งแต่วัยเด็ก เพื่อความคุ้นเคยในการทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างมีประสิทธิภาพ อันเป็นแนวทางที่จะสร้างผู้นำ และผู้ตามที่มีคุณภาพในสังคมประชาธิปไตย ตัวอย่างกิจกรรมที่อาจจะจัดได้สำหรับเด็กวัยนี้ คือ

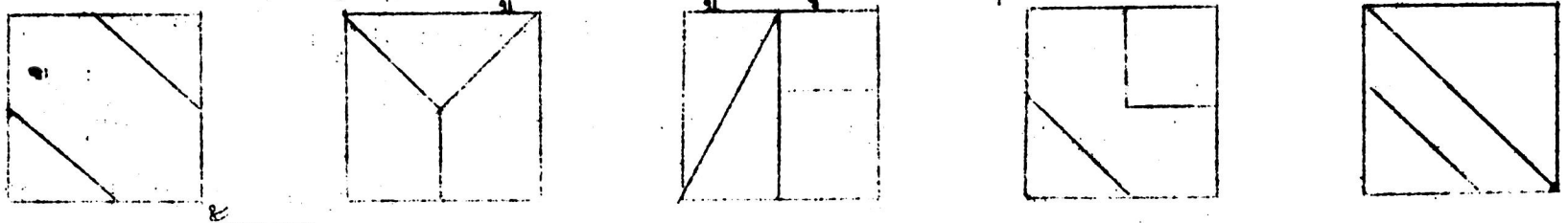
กิจกรรมที่ 1 การต่อรูปสี่เหลี่ยม ซึ่งเป็นกิจกรรมที่มีการร่วมมือกันและอยู่ในกฎเกณฑ์ที่กำหนดเสมือนในชีวิตจริงที่จะต้องอยู่ในกฎเกณฑ์ของสังคม

จุดมุ่งหมาย

1. เพื่อฝึกให้สมาชิกเห็นความสำคัญของความร่วมมือ
2. เพื่อฝึกการอยู่ในกฎเกณฑ์
3. เพื่อให้เข้าใจสาเหตุของปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดจากการรวมกลุ่มทำงาน

อุปกรณ์

1. นาฬิกาตั้งที่เห็นทั่วกัน
2. ชิ้นส่วนรูปสี่เหลี่ยมห้ารูป 1 ชุด ต่อ 1 กลุ่มย่อย (6 – 7 คน)

ขั้นตอน

1. แบ่งกลุ่มใหญ่ออกเป็นกลุ่มย่อย กลุ่มละ 6 – 7 คน จะต้องมีผู้เล่น 5 คน นอกนั้นเป็นผู้สังเกตการณ์ แยกผู้สังเกตการณ์ออกไปข้างนอกห้องเพื่อบอกแนวทางสังเกต คือ
   1.1 ผู้เล่นไม่ผิดกติกาอย่างไรบ้าง
   1.2 จับเวลาการเล่น

2. อธิบายวิธีการเล่นแก่ผู้เล่น โดยบอกสถานการณ์ว่า "เรามีงานชิ้นหนึ่งให้กลุ่มทำ โดยที่เราจะแจกชิ้นส่วนของรูปสามเหลี่ยมให้คนละ 3 ชิ้น งานชิ้นนี้จะสำเร็จได้เมื่อสมาชิกในกลุ่มนำรูปสามเหลี่ยมมาประกอบเป็นรูปสี่เหลี่ยมขนาดเท่ากันจำนวน 5 รูปวางอยู่ตรงหน้าคนละ 1 รูป" แต่ละกลุ่มจะชนะได้เมื่อสมาชิกปฏิบัติตามกติกาดังนี้

   2.1 เมื่อเริ่มทำงานห้ามพูด

   2.2 ห้ามส่งสัญญาณใด ๆ ทั้งสิ้น

   2.3 ห้ามแย่งหรือหยิบชิ้นส่วนของผู้อื่น

   2.4 มีสิทธิจะให้สมาชิกในกลุ่มได้

3. แจกซองให้ผู้สังเกตการณ์ไปแจกชิ้นส่วนให้ผู้เล่นคนละ 3 ชิ้น แก่สมาชิกในกลุ่มที่ตนเป็นผู้สังเกตการณ์ ที่ตนจะต้องบันทึกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทั้งหมดภายในกลุ่ม เมื่อแจกเสร็จก็ลงมือทำได้

4. เมื่อทำเสร็จครั้งที่หนึ่งแล้ว ผู้สังเกตการณ์เก็บแล้วแจกใหม่ เพื่อให้ทำใหม่อีกครั้ง ผู้สังเกตการณ์จับเวลา เพื่อเปรียบเทียบการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น ถ้ากลุ่มใดทำเสร็จก่อนกลุ่มอื่น อนุญาตให้ไปดูกลุ่มที่ยังไม่เสร็จได้ แต่ห้ามพูดหรือส่งเสียงใด ๆ ทั้งสิ้น

ขั้นวิเคราะห์

1. ผู้จัดกิจกรรมหรือครูอาจจะถามนำว่า "การทำงานครั้งนี้กลุ่มไหนชนะ" พร้อมกับเชิญผู้สังเกตการณ์ออกมาตัดสินตามเกณฑ์ คือ ทำสำเร็จในเวลาที่เร็วกว่ากลุ่มอื่น และไม่ผิดกติกาเลย และรายงานพฤติกรรมของสมาชิกในกลุ่ม พร้อมกับให้สมาชิกแต่ละกลุ่มโต้ตอบกันได้

2. หัวข้อที่ให้ทุกคนช่วยกันอภิปราย คือ "การทำงานครั้งนี้ให้บทเรียนอะไรแก่เรา" โดยให้ได้แนวทางดังนี้

   2.1 การทำงานใด ๆ จะสำเร็จโดยการร่วมมือกัน

   2.2 การทำงานทุกครั้งต้องมีอุปสรรค จะไม่โดยบุคคลใดกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ก็โดยสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ แต่ทุกคนก็สามารถขจัดอุปสรรคต่าง ๆ ได้ ถ้าทุกคนช่วยกัน

2.3 การทำงานทุกครั้งจะราบรื่นไม่ได้เมื่อทุกคนเข้าใจตรงข้ามกัน ฉะนั้นก่อนทำงานใด ๆ จึงควรซักซ้อมความเข้าใจกันก่อน

2.4 การอยู่ร่วมกัน หรือทำงานด้วยกัน จะต้องรู้จักกาลเทศะ คือ การจะให้ของใคร หรือจะช่วยเหลือใครจะต้องศึกษาว่าเขาต้องการหรือไม่ เพื่อจะได้ช่วยเหลือได้ตรงจุด

2.5 การทำงานร่วมกัน ทักษะที่ต้องฝึกคือ การสังเกต สิ่งต่าง ๆ ไม่ว่าจะนิสัยของบุคคล การกระทำ วัสดุอุปกรณ์ ฯลฯ

2.6 การทำงานที่มีระเบียบ มีกฎเกณฑ์ นั้น ถ้าทุกคนปฏิบัติจนเป็นนิสัยแล้ว ทุกคนจะอยู่ในกฎเกณฑ์นั้นอย่างมีความสุข ถึงแม้ว่ากฎเกณฑ์นั้นจะไปสกัดกั้นความมีอิสระต่าง ๆ ของแต่ละบุคคล

ข้อสังเกต กิจกรรมนี้ อาจใช้ได้ทุกวัย แต่การวิเคราะห์จะต้องขึ้นอยู่กับวัยของผู้เล่น การจัดกิจกรรมสำหรับเด็กวัยนี้จะต้องวางแนวทางในการพัฒนาการทุก ๆ ด้าน ส่วนอุปกรณ์ที่ใช้ควรใช้กลุ่มละสี

4.4 กิจกรรมเสริมสร้างการสังเกต การสังเกตที่มีหลักเกณฑ์ เมื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลในการคิดวิเคราะห์นั้น จำเป็นต้องฝึกกันมาก ซึ่งควรจะเริ่มขึ้นจากวัย 7 – 12 ปีเป็นต้นไป ดังตัวอย่างการฝึกคือ

กิจกรรมที่ 1 กิจกรรมเชิงวิชาการ เป็นการศึกษาสภาพแวดล้อมจากธรรมชาติ และฝึกการบันทึก โดยใช้ทักษะกระบวนทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งจะทำพื้นฐานให้เป็นคนมีเหตุผล อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม รักธรรมชาติ กิจกรรมนี้อาจใช้ได้ขณะที่อยู่ในค่ายพักแรม หรืออาจเป็นกิจกรรมในชั้นเรียนก็ได้

จุดมุ่งหมาย

1. เพื่อฝึกให้เด็กมีเหตุผลเชิงวิทยาศาสตร์และสังคมศึกษา
2. เพื่อฝึกการบันทึกจากการสังเกต การใช้เครื่องมือ และใช้การประมาณการ
3. เพื่อให้เกิดความรักธรรมชาติ และเกิดการหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติ

อุปกรณ์ที่ต้องเตรียม

1. เข็มทิศ
2. ไฮโกรมิเตอร์ (ถ้าสามารถหาได้)
3. สมุดบันทึก
4. ดินสอ
5. เทอร์มอมิเตอร์
6. ไฟฉาย

ผู้เดินทางควรแต่งตัวให้รัดกุม เช่น นุ่งกางเกงขายาว รองเท้าหุ้มส้น

ขั้นตอน ครูหรือผู้จัดกิจกรรมจะต้องอธิบายดังต่อไป

1. แบ่งกลุ่มประมาณ 10 – 12 คน ทุกคนต้องบันทึกสิ่งที่พบเห็นด้วยตาหรือที่ใช้อุปกรณ์ประกอบ (ครูอาจทำตารางกำหนดให้เด็กบันทึกก็ได้)
2. ในขณะที่เดินทางไม่ควรส่งเสียงดัง ควรเดินอย่างสงบ และพิจารณาธรรมชาติรอบ ๆ ตัวเรา
3. กำหนดเวลาเดินทางประมาณ 15 – 20 นาที แล้วนั่งพัก 10 นาที แล้วเดินกลับที่จุดเริ่มต้น ต่อจากนั้นเดินไปสำรวจธรรมชาติที่ตรงข้ามกัน (ถ้าบริเวณนั้นทำได้) เช่น กลุ่มที่เลียบชายฝั่งทะเลก็เปลี่ยนขึ้นไปเดินเข้าป่าบ้าง
4. นำข้อความที่บันทึกมาสรุปรวมเพื่อรายงานเป็นกลุ่มหลังรับประทานอาหารเรียบร้อยแล้ว
5. ส่งตัวแทนออกมารายงานกลุ่มละ 1 คน อาจเป็นร้อยกรองหรือร้อยแก้วก็ได้

ตัวอย่างการรายงาน เวลา 4.00 น. เริ่มออกเดินทาง อากาศเย็นสบาย มีดาวมาก ตามชายหาดมีปูลม หอยทับทิม ปูเสฉวน งู ยุง ไก่ สุนัข เวลา 4.20 น. เห็น ดาวพระศุกร์ เวลา 4.25 น. เห็นเต่ากำลังเดินลงทะเล เวลา 5.00 น. ได้ยินเสียงไก่ขัน ลมเริ่มพัดแรงขึ้น ท้องฟ้ามีเมฆมาก ลมเริ่มเปลี่ยนทิศ อุณหภูมิสูงสุด 28.5° แสงเงินแสงทองจับขอบฟ้าเวลา 5.50 น. เห็นดวงอาทิตย์ขึ้น เวลา 6.00 น.

กิจกรรมนี้ควรจัดตอนเช้ามืดเวลาประมาณ 4.00 – 6.00 น. ก่อนอาหารเช้า เพื่อให้เด็กได้พบธรรมชาติที่สวยงาม หรืออาจจัดตอนเย็นเวลา 17.00 – 18.30 น. ก็ได้ ซึ่งแล้วแต่ว่าสถานที่นั้นเหมาะสม และมีทิวทัศน์สวยงามเวลาใด

กิจกรรมทั้งหมดที่เสนอแนะมานั้นเป็นเพียงแนวทางในการจัดกิจกรรมสำหรับเด็กวัยเข้าโรงเรียน เพื่อให้เกิดความรับผิดชอบต่อตัวเอง ต่อผู้อื่น และรู้สถานะของตนเองว่าเป็นสมาชิกผู้หนึ่งของสังคมในอนาคต นั่นคือเขาจำเป็นจะต้องรู้อนาคตของตนเองว่า เขาเรียนไปเพื่ออะไร มีจุดมุ่งหมายไปที่ใด หรือเรียนไปเพื่อบิดา มารดา สิ่งเหล่านี้เป็นข้อปลีกย่อยที่มองข้ามกันไป แต่สิ่งที่เขารู้อนาคตเขาเองนั้นเป็นเรื่องใหญ่เป็นการชี้บ่งในเรื่องการมุ่งอนาคตของเขา และแนวทางปฏิบัติตนที่ถูกต้อง ถ้าเด็กคนใดกล่าวว่าไม่รู้ว่าเรียนไปทำไมหรือเมื่อโตขึ้นไม่รู้ว่าจะมีอาชีพอะไร ผู้ใหญ่จะต้องรับจัดการหรือดึงกลับมาเสียก่อนที่จะสายเกินไป

บทที่ 5

วัยรุ่นกับกิจกรรม

การจัดกิจกรรมเพื่อชี้แนะแนวทางแก่เด็กในวัยรุ่น คือ วัย 14 – 17 ปี นั้น จำเป็นมากที่สุด เพราะแนวทางต่าง ๆ ที่สังคมคาดหวังจากวัยรุ่นนั้นมากมายนัก ฉะนั้น จึงเป็นหน้าที่ของผู้ใหญ่ที่จะเป็นผู้ชี้นำ โดยที่ผู้ใหญ่จะต้องทำใจกว้างยอมรับ และเข้าใจธรรมชาติของวัยรุ่นว่าเขามีความต้องการในการแสดงออกอย่างไรบ้าง

5.1 ธรรมชาติของวัยรุ่น วัยรุ่นเป็นวัยที่ทุกคนพยายามจะทำความเข้าใจ และทุกคนรู้ว่าวัยรุ่นก็คือวัยรุ่น เพราะทุกอย่างสับสนไปหมดไม่ว่าสภาพอารมณ์ สังคม หรือร่างกายว่าตนเองจะวางตนอย่างไร ซึ่งพอจะสรุปความอยากอันเป็นธรรมชาติของวัยรุ่นได้ 4 ประการ ดังนี้

1. ความอยากดัง จะเห็นได้ว่า เขาชอบแสดงพฤติกรรมแปลก ๆ เช่น การแต่งกายที่พิสดารเหมือนกับการรวมตัวเป็น "แก๊งค์" การส่งเสียงดัง ๆ การพูดเสียงดังตลกคะนอง การยั่วเย้าครู เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ทางหลักจิตวิทยา อธิบายว่า เด็กต้องการได้รับความยกย่อง และในขณะเดียวกันก็อยากจะแสดงความสามารถที่เด่น อาจจะเป็นเชิงบวก หรือลบก็ได้ เพื่อเรียกร้องความสนใจ

2. ความอยากดื้อ คือ ลักษณะที่เด็กวัยนี้ต้องการแสดงออกอย่างอิสระ โดยที่เขาแสดงปฏิกิริยาต่าง ๆ เช่น การโต้เถียง วิธีการต่าง ๆ ที่ไม่ปฏิบัติตามกฎข้อบังคับ หรือไม่อยู่ในโอวาทพ่อแม่ และครู ซึ่งลักษณะเหล่านี้ แสดงให้เห็นถึงว่าเขาเริ่มมีวุฒิภาวะแห่งความเป็นผู้ใหญ่ รู้จักคิด และใช้เหตุผลของตนเอง ลักษณะเหล่านี้ เขาแสดงออกในเรื่องการแต่งกาย การเลือกคบเพื่อน การพูดโต้แย้ง ถ้าผู้ใหญ่ไปท้วงติงเขาจะไม่พอใจอย่างยิ่ง เพราะเขาต้องการให้พ่อแม่เป็นเพียงที่ปรึกษา แต่ไม่ต้องการให้มาจู้จี้ และควบคุมเขาเหมือนเมื่อเป็นเด็กเล็ก ๆ ฉะนั้น เขาจึงอยากมีห้องส่วนตัวเพื่อไม่ให้ใครมารุ่นวายกับเขา

3. ความอยากดู วัยรุ่นเป็นวัยที่อยากรู้อยากเห็น อยากสำรวจ และชอบทดลอง เขาจะสนใจสิ่งต่าง ๆ มากมาย เริ่มตั้งแต่สนใจตนเอง เขาจึงสามารถยืนสำราจรูปร่าง หน้าตา ทรงผม เขาจะชอบดูภาพยนต์โทรทัศน์ แฟชั่นต่าง ๆ ชอบฟัง นานิยาย และเพลงตามสมัยนิยม

ในระยะนี้เขาจะมีวีรบุรุษ หรือวีรสตรี ตามอุดมคติ และคิดฝันโดยนำตัวเองไปเปรียบกับพระเอก หรือนางเอกผู้เสียสละทั้งหลาย นอกจากนี้เด็กวัยรุ่นยังสนใจการบันทึกการเขียนจดหมายโต้ตอบโดยเฉพาะกับเพื่อนต่างเพศ ซึ่งเป็นการแสดงออกของอารมณ์อย่างเปิดเผย ฉะนั้นในวัยนี้ผู้ใหญ่จะต้องให้ความรู้เรื่องเพศแก่เขาเพื่อจะได้ป้องกันการไปศึกษาด้วยตนเอง ซึ่งเป็นอันตรายต่อชีวิตและอนาคตของเขาอย่างมาก

4. ความอยากดี วัยรุ่นจะมีความคิดที่จะมีอนาคตอันสูงส่งเป็นที่ยอมรับของสังคม เป็นวีรบุรุษยอดนิยม หรือมีอาชีพที่มั่นคง และสามารถหาเงินได้ด้วยตัวเอง ไม่มีวัยรุ่นคนไหนอยากมีอนาคตที่มืดมัว การที่เขาพยายามสำรวจ หาเหตุผล หรือรวมตัวกัน สิ่งเหล่านี้เป็นเพราะเขาต้องการเป็นคนดี และหาสถานภาพของตนเองว่าตนเองจะเป็นที่ยอมรับเข้าเป็นสมาชิกของสังคม

5.2 กิจกรรมเพื่อการรู้จักตัวเอง การจัดกิจกรรมให้รู้จักวิเคราะห์ตัวเอง และพิจารณาตัวเอง ตลอดจนรู้ถึงความสนใจ และความต้องการของผู้อื่น ที่จะทำงานร่วมกัน หรืออยู่ร่วมกันในสังคมตัวอย่างกิจกรรมคือ

กิจกรรมที่ 1 การวิเคราะห์ตัวเอง กิจกรรมนี้เป็นการแสดงออกถึงการเป็นผู้มีปัญญาเข้าใจตัวเอง และรู้จักการเอาใจเขามาใส่ใจเรา เพื่อสร้างความเห็นใจผู้อื่น และเป็นแนวทางก่อให้เกิดความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ

จุดมุ่งหมาย

1. ฝึกการวางแผนที่จะทำงานร่วมกัน
2. ฝึกการวิเคราะห์ตัวเอง เพื่อหลีกเลี่ยงความชั่ว
3. เพื่อให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อบิดามารดา ซึ่งก่อให้เกิดความกตัญญู

อุปกรณ์

1. ตะเกียบ 4 คู่
2. ไข่นกกะทา 12 ฟอง
3. แก้วเปล่า 2 ใบ

กติกา

1. ห้ามผู้เล่นขยับเท้าขณะที่คีบไข่อยู่ในมือ
2. กลุ่มชนะคือกลุ่มที่มีไข่ไม่บุบสลายมากที่สุด
3. การแข่งขันไม่ควรเกิน 20 นาที วิเคราะห์ 25 นาที รวม 45 นาที

วิธีการเล่น

1. จำนวนผู้เล่น 20 – 30 คน
2. แบ่งผู้เล่นออกเป็น 2 กลุ่ม
3. แจกตะเกียบกลุ่มละ 2 คู่ ไข่นกกระทา 6 ฟอง ถ้วยแก้ว 1 ใบ
4. ผู้จัดกิจกรรมให้เวลาสมาชิกวางแผน 5 นาที ในการที่จะหาวิธีการใช้ตะเกียบคีบไข่ แล้วส่งต่อโดยไม่ตกไปยังผู้ที่ถือตะเกียบรอรับอยู่ ต่อ ๆ ไปจนถึงถ้วยแก้วที่วางไว้อีกด้านหนึ่ง
5. ผู้ชนะจะต้องมีไข่ที่ไม่บุบสลายอยู่ในถ้วยแก้วมากที่สุด

แนวทางวิเคราะห์ด้านจิตวิทยา (วัยรุ่น)

1. ขณะที่ไข่หล่นลงแตกที่พื้นเรารู้สึกอย่างไรบ้าง
2. ตะเกียบนั้นเปรียบเสมือนบิดามารดาที่คอยประคับประคองตัวเรา
3. ไข่นกกระทาเปรียบเสมือนตัวเราซึ่งเป็นชีวิตหนึ่ง
4. ถ้าตัวเราบุบสลาย เช่น ไข่นกกะทา ผู้ที่ประคับประคองเรามาจะรู้สึกเช่นไร (เสียดาย, เสียใจ, สงสาร ฯลฯ)
5. การบุบสลายของเราจะเกิดจากอะไรบ้าง ที่เป็นเหตุให้เราไปไม่ถึงเป้าหมายคือแก้วข้างหน้า (ยาเสพติด, การพนัน, ความหลงผิดอีกมากมาย)

แนวทางวิเคราะห์การนำไปใช้

1. เมื่อเรารู้สึกใจหายเมื่อไข่ตก บิดามารดาก็คงรู้สึกมากกว่านี้ไม่รู้ว่ากี่สิบเท่า (ซึ่งทั้งเสียใจ, อับอายขายหน้า, สิ้นความหวัง, หมดอาลัยตายอยาก ฯลฯ)

2. เรามีวิธีการอย่างไรบ้างที่ไม่ให้ เกิดความรู้สึกเช่นนั้นแก่ผู้ที่ประคับประคองเรามา และเป็นผู้ที่หวังดีกับเราที่สุดในโลก (ตั้งใจเรียนหนังสือ, ประพฤติตนดีไม่เสพสุรา, ไม่ลุ่มหลงยาเสพติดให้โทษ, เรียนจบแล้วประกอบอาชีพที่สุจริต เลี้ยงบิดามารดา ฯลฯ)

หมายเหตุ

1. การวิเคราะห์ครูหรือผู้จัดกิจกรรม อาจใช้แนวอื่นก็ได้ เพื่อนำไปจุดมุ่งหมายที่ต้องการ
2. กิจกรรมเกี่ยวกันนี้ ถ้าจุดมุ่งหมายเปลี่ยน เช่น ต้องการเป็นเรื่อง อาชีพ หรือความสามัคคี ก็ต้องเปลี่ยนแนวทางวิเคราะห์ โดยการเปรียบเทียบทหารกับประเทศชาติ หรือครูกับลูกศิษย์ ส่งกันเป็นปี ๆ หรือชั้น ๆ ไป
3. ถ้าหาไข่นกกะทาไม่ได้ ก็อาจใช้ปิงปองแทน แต่การเปรียบเทียบจะมองเห็นไม่ชัดเจน

กิจกรรมที่ 2 ความเข้าใจตัวเขา-ตัวเรา กิจกรรมนี้เป็นการชี้แนะให้วัยรุ่นรู้จักเห็นใจผู้อื่น และมีความเข้าใจในความต้องการของมนุษย์ โดยวิธีที่เขารู้สึกด้วยตนเอง อันแนวทางให้เขาอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

จุดมุ่งหมาย

1. เพื่อให้ตระหนักถึงความต้องการของทุกคนว่าเขาต้องการความสนใจ
2. รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา
3. เพื่อฝึกการยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น

อุปกรณ์

กติกา

1. ทุกคนปฏิบัติตามที่วิทยากรกำหนดนัดหมาย
2. เวลาที่ใช้กลุ่มย่อย 30 นาที กลุ่มใหญ่ 45 นาที (เพื่อให้แสดงความคิดเห็นมากขึ้น)

วิธีการเล่น

1. ถ้าเป็นกลุ่มย่อย 8 – 10 คน
ถ้าใช้เป็นกิจกรรมในห้องเรียนควรเป็นกลุ่มใหญ่ 40 คน

2. ขออาสาสมัคร 2 คน จากในกลุ่ม ส่งออกไปนอกห้อง เพื่อรับการนัดแนะจากผู้ช่วยว่า "สมมติท่านได้รับเชิญเป็นวิทยากรโดยกลุ่มผู้ฟังอยู่ข้างใน" ให้เตรียมเรื่องพูดประมาณ 3 – 5 นาที ในเรื่องที่ตนถนัดที่สุด เมื่อเตรียมตัวเสร็จแล้วให้กลับเข้าไปพูดทีละคน

3. ผู้นำที่อยู่ข้างในห้อง จะต้องอธิบายว่า "คนเราทุกคนมีความต้องการให้คนอื่นสนใจ และยอมรับตนในขณะนี้เราจะทดลองคำกล่าวนี้จริงหรือไม่ โดยแสดงปฏิกริยาต่อผู้พูดทั้ง 2 แตกต่างกัน คือ

3.1 เมื่อคนที่หนึ่งเข้ามาพูดให้ทุกคนในกลุ่มตั้งใจฟัง ซักถามอย่างกระตือรือร้น ยิ้มแย้มกับเขาไม่ทำให้เขาเก้อเขิน เป็นต้น และแสดงท่าอาการเบื่อหน่าย เช่น อ้าปากหาว หันไปมองนอกห้องหรือกระซิบคุยกันเบา ๆ หรืองานอื่นขึ้นมาทำ เป็นต้น

4. หลังจากอธิบายเสร็จเรียบร้อยแล้ว ให้สมาชิกในกลุ่มเลือกว่า จะให้ใครเข้ามาพูดเป็นคนแรก และคนที่สอง แล้วเรียกอาสาสมัครเข้ามาตามที่เลือก

5. อาสาสมัครคนที่หนึ่ง เข้ามาพูดเสร็จแล้วนั่งที่เดิม ผู้นำเรียกอาสาสมัครคนที่สองเข้ามาพูด

ขั้นวิเคราะห์

6. เมื่ออาสาสมัครพูดเสร็จแล้ว ถ้ามีกลุ่มย่อยก็รวมกลุ่มใหญ่ แล้วดำเนินการอภิปรายร่วมกัน (โดยจดบันทึกในกระดานเพื่อจะได้เห็นทั่วกัน)

6.1 อาสาสมัครคนที่หนึ่งเล่าความรู้สึก

6.2 สมาชิกกลุ่มเล่าว่าได้สังเกตเห็นอาสาสมัครคนที่หนึ่งแสดงสีหน้าท่าทางอย่างไรบ้าง

6.3 อาสาสมัครคนที่สองเล่าความรู้สึก

6.4 สมาชิกกลุ่มเล่าปฏิกริยาของอาสาสมัครคนที่สอง

6.5 ผู้นำแถลงความจริงให้อาสาสมัครทั้งสองฟัง

ขั้นสรุปและนำไปใช้

7. ผู้นำถามว่า "กิจกรรมนี้สามารถบอกความจริงอะไรแก่เราบ้าง" แล้วสรุปต่อว่า คนเราถึงแม้ว่าจะมีความแตกต่าง แต่ก็มีความต้องการที่เหมือนกัน คือ ความสนใจ การยอมรับจากในกลุ่มหรือจากสังคม "จะเห็นได้ว่าบุคคลที่ได้รับการยอมรับจากกลุ่มเขาจะมีความสุข ซึ่งตรงกันข้ามกับผู้ที่ไม่ได้รับการยอมรับจะรู้สึกหงุดหงิดไม่มีความสุข"

8. ผู้นำถามเพิ่มเติม "การได้รู้ความจริงข้อนี้ให้ประโยชน์อะไรแก่เราบ้าง" และสรุปต่อว่า ฉะนั้น การจะสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในกลุ่มควรปฏิบัติดังนี้

8.1 ให้ความสนใจคนอื่น ตั้งใจฟัง เมื่อเขาพูด เพื่อจะได้เข้าใจเขา

8.2 ให้กำลังใจส่งเสริมเขาเพื่อให้เขาเกิดความมั่นใจในตัวเองมากขึ้น

8.3 พยายามแสดงความนิยม ชื่นชม คนอื่นตามกาละเทศะ

8.4 พยายามสำรวจตัวเองอยู่เสมอไม่เผลอ แสดงการไม่ยอมรับคนอื่นโดยไม่ตั้งใจ

กิจกรรมนี้เป็นแนวทางให้เด็กรู้จักการเอาใจเขามาใส่ใจเรา ในเมื่อเราไม่ชอบการกระทำเช่นไร คนอื่นเขาก็ไม่ชอบการกระทำนั้น เช่นเดียวกับเรา และเราก็ไม่ควรกระทำสิ่งที่เราไม่ชอบนั้นกับผู้อื่น ซึ่งจะทำให้เขาสามารถรวมกันทำงานอย่างมีความรู้สึกผ่อนหนักผ่อนเบา

กิจกรรมที่ 3 การสื่อความหมาย และการวางแผนงาน การทำงานร่วมกันจำเป็นต้องสื่อความหมาย และมีการวางแผนงานร่วมกัน ซึ่งมีความจำเป็นต่อผลสำเร็จของงานที่กระทำร่วมกัน

จุดมุ่งหมาย

1. เพื่อให้รู้ถึงความสำคัญของการสื่อความหมาย
2. เพื่อให้เข้าใจขั้นตอนในการวางแผนงาน

อุปกรณ์

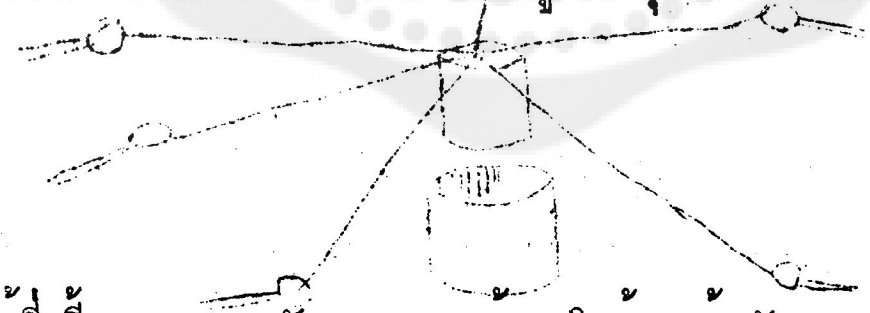
1. กระป๋องเจาะรูใบเล็กร้อยเชือก 6 เส้น
2. กระป๋องเปิดปากใบใหญ่
3. ผ้าปิดตา 6 ผืน

กติกา

1. ห้ามพูดทั้งผู้สังเกตการณ์ และอาสาสมัคร
2. พูดได้คนเดียวคือผู้นำ
3. เวลาที่หย่อนกระป๋องไม่เกิน 2 นาที วิเคราะห์ 2 นาที

วิธีการเล่น

1. จำนวนผู้เล่น 7 คน โดยขอเป็นผู้อาสาสมัคร
2. พี่เลี้ยง 6 คน
3. อาสาสมัคร ปิดตา 6 คน โดยให้พี่เลี้ยงช่วยแล้วพาออกไปนอกห้อง
4. นำอาสาสมัครที่เหลืออีก 1 คน ให้เป็นผู้นำออกคำสั่ง (ผู้จัดกิจกรรมเป็นผู้อธิบายให้ผู้ออกคำสั่งเข้าใจว่าตนจะต้องเป็นผู้สั่งให้ 6 คน ซึ่งจับปลายเชือกอยู่ละเส้นของกระป๋องใบเล็ก แยกย้ายกันยืนอยู่คนละมุมโต๊ะ หย่อนลงในกระป๋องใบใหญ่)

5. ให้พี่เลี้ยงนำอาสาสมัคร 6 คน เข้ามาในห้องแล้วจับปลายเชือก คนละเส้น ยืนรอบโต๊ะ ห่างจากโต๊ะพอเชือกตึง
6. ผู้จัดกิจกรรมบอกผู้ที่ปิดตาทั้งหมดว่า "ทุกคนฟังคำสั่งของผู้นำที่จะสั่ง ห้ามการซักถามอะไรทั้งสิ้น ฟังอย่างเดียว

วิธีการ

ขั้นที่หนึ่งสำรวจปัญหา ในสังคมหรือชุมชน หรืออาจจะเป็นโรงเรียนว่ามีปัญหาอะไรบ้าง เช่น อาหารในโรงเรียนแพง สกปรก ไม่มีคุณค่า น้ำสะอาดไม่มีดื่ม สิ่งแวดล้อมในโรงเรียนสกปรก ถนนติดต่อระหว่างตึกเรียนเฉอะแฉะ บริเวณตลาดสกปรก สนามเด็กเล่นสกปรก เป็นต้น

ขั้นที่สอง นำมาเลือกปัญหาว่าจะแก้ปัญหาใดก่อน เช่น ตกลงแก้ไขเรื่องบริเวณโรงเรียน โดยตั้งคำถามว่า "ทำอย่างไรจึงจะทำให้บริเวณโรงเรียนสวยงามได้

ขั้นที่สาม ใช้วิธีระดมสมอง (Brainstroming) วิธีการระดมสมอง (Brain stroming) นั้นเป็นการประชุมที่ต้องการให้ทุกคนออกความคิดเห็น และได้มีเสรีภาพในการพูดอย่างกว้างขวาง โดยไม่ต้องคำนึงถึงความสำคัญก่อนหลัง เทคนิคนี้อาจใช้ในการประชุมกลุ่มใหญ่ และต้องพยายามกระตุ้นให้ทุกคนได้แสดงความคิดเห็น ข้อเสนอของทุกคน จะได้รับการจดบันทึกไว้ไม่ว่าจะผิดหรือถูกไม่มีการจำกัดเวลา

ตัวอย่าง เมื่อนักเรียนในห้องเรียน แสดงความคิดเห็น เช่น

"ทุกคนไม่ทิ้งกระดาษในบริเวณโรงเรียน"

"ปรับปรุงหน้าตึกเรียนเป็นสวนดอกไม้"

"ปลูกไม้ดอกสองข้างทางเดิน"

"ช่วยกันปรับปรุงถนนในบริเวณโรงเรียนให้เรียบร้อย"

ฯลฯ

ข้อเสนอทั้งหมดจดบันทึกไว้ในกระดานดำข้างหนึ่ง ตามปกติถือหลักว่า 1 นาทีต่อสมาชิกในกลุ่ม 1 คน (ถ้าแบ่งเป็นกลุ่มย่อยซึ่งมีสมาชิก 10 คนไม่ควรเกิน 10 นาที) หรือถ้ามีสมาชิกทั้งหมด 40 คน ก็ไม่ควรเกิน 20 นาที

ต่อมาครูหรือผู้จัดกิจกรรม นำข้อเสนอที่แก้ปัญหามาเรียงลำดับความสำคัญก่อนหลัง โดยสมาชิกในกลุ่มร่วมกันเสนอแนวทางในการเรียงลำดับ เช่น

1. ทำความสะอาดบริเวณโรงเรียน
2. ช่วยกันสร้างตะกร้ารองรับขยะ
3. รวมใจกันไม่ทิ้งเศษกระดาษ หรือสิ่งต่าง ๆ ลงที่พื้นดิน

วิเคราะห์

1. เมื่อหย่อนกระป๋องได้เรียบร้อยถามผู้เล่น (ยังไม่เปิดตา) ว่ารู้สึกอย่างไร ซึ่งจะได้คำตอบเช่น "มืดไปหมด""ไม่รู้ว่าจะทำอะไร"
2. แล้วให้เปิดตาโดยที่ผู้นำออกคำสั่งให้ปฏิบัติเช่นเดียวกันตอนปิดตา ซึ่งผลที่ได้จะเร็วกว่าตอนปิดตา ผู้จัดกิจกรรม จะต้องถามความรู้สึกของผู้ที่เล่นว่าแตกต่างกันอย่างไร
3. ถามความรู้สึกในการออกคำสั่งของผู้นำ ผู้ตามและผู้สังเกตการณ์ ในลักษณะที่เปรียบเทียบ

แนวทางวิเคราะห์การนำไปใช้

1. ผู้จัดกิจกรรมซักถามว่า "กิจกรรมที่ทำเสร็จไปนี้ ให้ความรู้ และวิธีการทำงานเป็นกลุ่มอย่างไรบ้าง" "จากกิจกรรมนี้ การวางแผนมีความสำคัญอย่างไรในการทำงาน"
2. ผู้จัดกิจกรรมสรุปแนวทางว่า "ในสังคมปัจจุบัน ในการทำงานด้วยกันนั้น ผู้ร่วมงานจำเป็นต้องรู้ และเข้าใจจุดมุ่งหมายของการทำงาน เช่น เดียวกับตอนเปิดตา เพราะจะทำให้งานสำเร็จลุล่วงไปอย่างดี"

5.3 กิจกรรมเพื่อสร้างสติปัญญา การจัดกิจกรรมเพื่อเด็กวัยรุ่นนั้น เราต้องคำนึงถึงว่าเขาเป็นผู้ที่เริ่มอยากทำประโยชน์ต่อสังคม ต้องการทำงานเป็นกลุ่มมีการวางแผน ผู้จัดกิจกรรมหรือครูจึงต้องเป็นผู้เสนอแนะและทำการฝึกวิธีการวางแผนที่ถูกขั้นตอนให้แก่เด็กวัยรุ่น ตัวอย่างคือ

กิจกรรมที่ 1 ฝึกให้เด็กลงมือปฏิบัติเองทุกขั้น และเป็นการส่งเสริมการคิดวางแผนพร้อมกับปฏิบัติ

จุดมุ่งหมาย

1. ฝึกการคิดริเริ่มสร้างสรรค์
2. ฝึกการวางแผนการทำงานอันมีประโยชน์ต่อสังคม
3. ฝึกการปฏิบัติอันต่อเนื่องจากการคิด

3. รวมใจกันไม่ทิ้งเศษกระดาษ หรือสิ่งต่าง ๆ ลงตามพื้นดิน

4. ปลูกต้นไม้ตามบริเวณต่าง ๆ ที่เหมาะสม

ฯลฯ

ขั้นที่สี่ . **เลือกคณะกรรมการที่รับผิดชอบ** ซึ่งประกอบด้วย

1. **ประธานคณะกรรมการ** มีหน้าที่ในการวางแผน และนำทางที่ถูกต้องให้แก่คณะกรรมการ สรุปนโยบายในการดำเนินงาน เพื่อให้คณะกรรมการทั้งหมดได้ปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ

2. รองประธานคณะกรรมการ มีหน้าที่ในการช่วยเหลือประธานดำเนินงาน (อาจไม่ต้องมีก็ได้ถ้าเป็นกลุ่มเล็ก)

3. คณะกรรมการ มีหน้าที่ดำเนินงานโดยได้รับการมอบหมายงานจากประธานหรือสมัครใจรับผิดชอบงานเอง ก็ได้ ซึ่งขึ้นอยู่กับนโยบายการประชุมนั้น ๆ และทุกคนต่างร่วมกันปฏิบัติงานที่รับผิดชอบ

4. เลขานุการ มีหน้าที่จดบันทึกการประชุม และนำผลการประชุมที่ตกลงกันมาเสนอในที่ประชุม ตลอดจนมีหน้าที่จัดทำเอกสารการประชุมทั้งหมด (การเลือกเลขานุการนั้นส่วนมากประธานเป็นผู้เลือก)

ขั้นที่ห้า **ประชุมร่วมกัน** เพื่อเขียนโครงการไว้เป็นแนวทางปฏิบัติงานร่วมกัน

<u>วิธีการเขียนโครงการ</u> ผู้เสนอโครงการจะต้องศึกษาข้อเท็จจริง และเผยแพร่ความคิดจนกระทั่งเป็นที่ยอมรับ และได้รับการสนับสนุน ต่อจากนั้นจึงเริ่มเขียนตามหลักการดังนี้คือ

1. หลักการและเหตุผล ในการเขียนจะต้องคำนึงว่าเหตุใดจึงต้องจัดทำโครงการ และทำไมจึงต้องจัดทำโครงการนั้น ๆ

2. วัตถุประสงค์หรือความมุ่งหมาย จะต้องกำหนดให้แน่ชัดว่า การปฏิบัติงานครั้งนี้จะได้ผลดีอย่างไรบ้าง การกำหนดวัตถุประสงค์นี้จะต้องปฏิบัติได้ และประเมินผลได้ด้วย การเขียนวัตถุประสงค์จะต้องสัมพันธ์กับหลักการและเหตุผล

4. สถานที่ หรือบริเวณที่ดำเนินการ จะต้องระบุให้ชัดเจน

5. ระยะเวลาดำเนินการ จะต้องกำหนดให้แน่ชัดว่า โครงการนั้น ๆ จะใช้เวลาในการปฏิบัติงานตามโครงการมากน้อยแค่ไหน เริ่มงานวัน เดือนปีใด และเสร็จสิ้นในวันเดือนปีใด

6. ขั้นตอน และวิธีดำเนินการ จะต้องอธิบายให้เด่นชัดว่า การปฏิบัติงานตามโครงการนั้น ๆ จะต้องดำเนินการอย่างไรมีกี่ขั้นตอน แต่ละขั้นตอนจะมีวิธีการอย่างไร การเขียนจะต้องชัดเจน เพื่อการสื่อความหมายที่ถูกต้องระหว่างผู้ปฏิบัติงานร่วมกัน

7. วัสดุอุปกรณ์ หรือเครื่องมือเครื่องใช้ จะต้องเขียนให้ชัดเจนว่า ในการดำเนินงานตามโครงการนั้น ๆ จะต้องใช้วัสดุอุปกรณ์ หรือเครื่องมือ เครื่องใช้อะไรบ้าง

8. งบประมาณในการดำเนินงาน จะต้องระบุให้แน่ชัดว่าต้องใช้งบประมาณเท่าใด เช่น ค่ายานพาหนะ ค่าอาหาร ค่าวัสดุ ฯลฯ

9. แหล่งที่คาดว่าจะได้รับความช่วยเหลือ จะต้องระบุว่าได้รับความช่วยเหลือจากที่ใดบ้าง เป็นจำนวนเงินหรือเป็นวัสดุอุปกรณ์ จำนวนเท่าใด หรือคาดว่าจะได้รับความช่วยเหลือมากน้อยเพียงใด

10. การติดตามและประเมินผล ควรอธิบายให้ทราบว่า จะมีการติดตามผลงานอย่างไร หลังจากได้ปฏิบัติงานเสร็จสิ้นโครงการ โดยบอกเป็นขั้นตอน หรือบอกเป็นโครงการต่อเนื่องอีกก็ได้

11. ผลที่คาดว่าจะได้รับ เป็นการแสดงให้เห็นว่า หากสามารถปฏิบัติงานได้ตามโครงการที่วางไว้ คาดหวังว่าจะได้รับผลประโยชน์อย่างไรบ้าง หรือสามารถแก้ปัญหาอะไรได้บ้าง ซึ่งจะต้องสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ หรือความมุ่งหมาย

รูปแบบการเขียนโครงการนั้น จะเป็นรูปแบบใดก็ได้ แต่มีใจความสำคัญ ครบทั้ง 11 ข้อดังกล่าวมาข้างต้น สำหรับรายละเอียดที่นอกเหนือกว่านี้ เช่น หลักฐานการจ่ายเงิน หลักฐานการรับเงิน หรือสถิติต่าง ๆ ควรชี้แจงไว้ในภาคผนวก

ขั้นที่หก ครูหรือผู้จัดกิจกรรม ติดตามผลการดำเนินงานตามโครงการว่าได้กระทำถูกต้องหรือไม่ หรือมีอุปสรรคอย่างไรบ้างในการทำงานของเขาซึ่งครู หรือผู้จัดกิจกรรมจะต้องขอประชุมเป็นระยะ ๆ ในระหว่างดำเนินงาน ถ้าโครงการนั้นใช้เวลายาวนาน เช่น โครงการสร้างสรรค์ความสะอาด โครงการจริยธรรมนำทางชีวิต โครงการสุขภาพอนามัย (ซึ่งอาจจะรวมถึงการสร้างน้ำใจนักกีฬา อาหารกลางวัน แข่งขันกีฬา) หรือโครงการช่วยชุมชน เหล่านี้เป็นต้น ถึงแม้

จะเป็นโครงการที่เสร็จในวันเดียว ทางครูหรือผู้จัดกิจกรรมจะต้องเสนอแนะแนวทางให้ผลงานจากโครงการนั้นยั่งยืนต่อไป

ขั้นที่เจ็ด คือการติดตามผลโดยกิจกรรมต่อเนื่อง ครูหรือผู้จัดกิจกรรมจะต้องเป็นผู้ที่เข้าใจสภาพของวัยรุ่น และสมาชิกในสังคมเป็นอย่างดีว่า วัยรุ่นนั้นงามวาม และต้องการคงผลงานของเขาไว้ ส่วนสมาชิกในสังคมนั้น ถ้าขาดวินัยในตัวเองแล้ว ความสะอาดในชุมชน หรือ ความสะอาดในบริเวณโรงเรียนก็คงหายไปในไม่ช้า อาจจะเพียงอาทิตย์เดียวก็กลายเป็นขยะต่อไป ฉะนั้นครูหรือผู้จัดกิจกรรมจะต้องจัดกิจกรรมต่อเนื่อง โดยใช้วิธีระดมสมอง (Brain stroming) กับกลุ่มผู้ดำเนินงานนี้ว่า "เราจะมีวิธีการอย่างไรบ้างในการที่จะคงสภาพความสะอาดไว้เช่นนี้ตลอดไป" การเสนอแนะคงจะได้ตามความคาดหวังดังนี้

1. อบรมสมาชิกในสังคมให้รู้จุกรักความสะอาด
2. อบรมให้รู้จักการรักษาของสาธารณะ
3. จัดกรรมการดูแลความสะอาด
4. เสนอเป็นกฎชุมชนในการปรับผู้ทำลายสภาพที่สวยงาม
5. อบรมการอนุรักษ์ ทรัพยากร

ฯลฯ

ต่อมาครูหรือผู้จัดกิจกรรมก็เป็นผู้ที่จะสรุปให้กับกลุ่มผู้ดำเนินงานในการเลือกและจัดลำดับกิจกรรมต่อเนื่องนั้น ๆ ว่า ควรปฏิบัติในข้อใดก่อนหลัง

ขั้นที่แปด หาสมาชิกเพิ่มในการดำเนินกิจกรรม ขั้นนี้จำเป็นมากเพื่อเป็นการลดฝ่ายตรงข้ามลง คือเพิ่มฝ่ายดำเนินงานมากขึ้น ต่อมาโรงเรียนนั้น หรืออาจจะเป็นชุมชนนั้น ก็จะมีแต่ความสวยงาม

ขั้นตอนทั้งหมดที่กล่าวมานี้เป็นการจัดให้วัยรุ่นเป็นผู้ลงมือกระทำ แต่ผู้จัดกิจกรรม หรือครูจะต้องเป็นผู้ที่มีความอดทน มีคุณลักษณะในการเป็นผู้นำ อันประกอบด้วยความไวต่อปัญหา รู้จักสรุปข้อมูลเพื่อการแก้ปัญหา มีความคล่องตัว มีใจกว้างยอมรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกในกลุ่ม สามารถแสดงความคิดเห็นอย่างมีสาระ มีศิลปในการพูดเชิงสร้างสรรค์ เพื่อเป็นจุดรวมใจของเด็ก

และเป็นผู้ที่สามารถจะถ่ายทอดลักษณะของการเป็นผู้นำให้แก่กลุ่มคณะผู้ดำเนินงานโดย เป็น ตัวจักรหมุนตลอดเวลา เพื่อสร้างให้อนาคตของชาติเป็นผู้ที่มีคุณค่าต่อประเทศชาติต่อไป

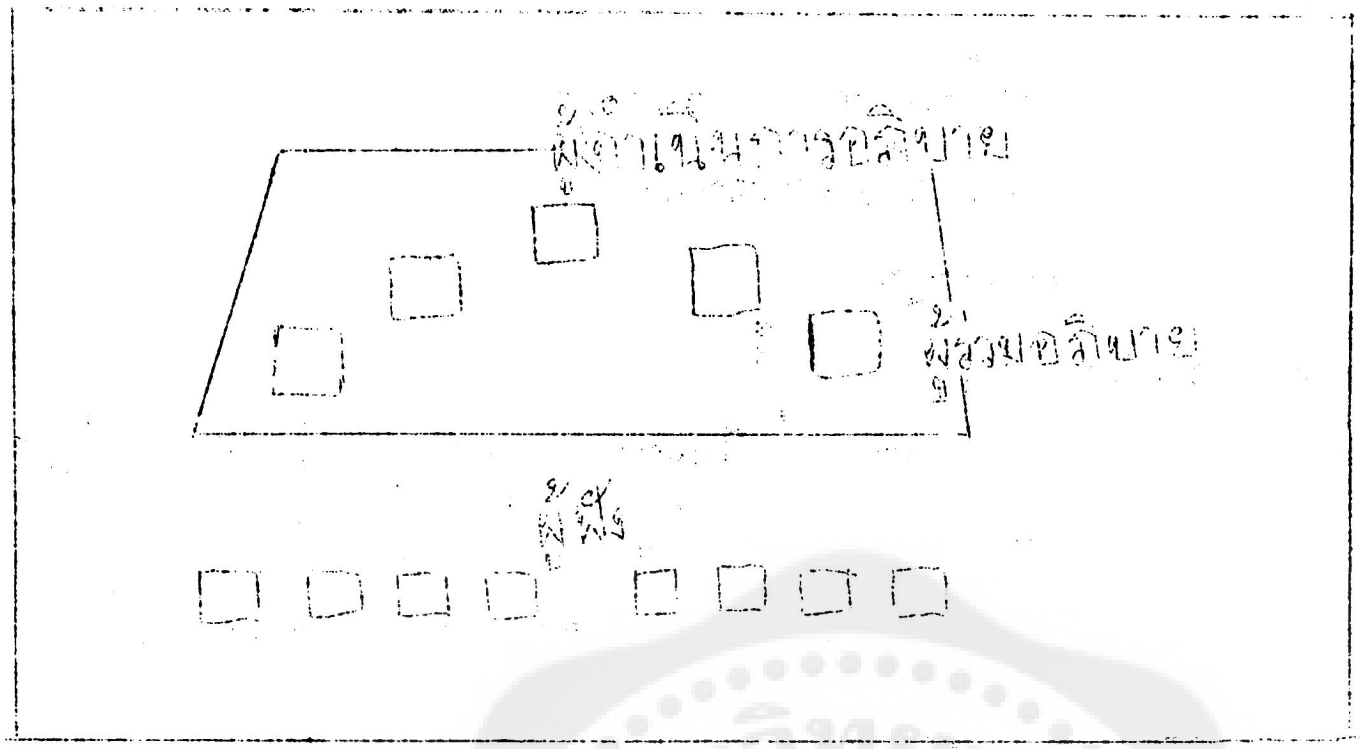
กิจกรรมที่ 2 กิจกรรมเชิงวิชาการที่เด็กวัยรุ่นอาจจัดได้ คือ การอภิปรายแบบแพลแนล ซึ่งเป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นในสหรัฐอเมริกา โดยเชิญผู้เชี่ยวชาญหลาย ๆ คนมาร่วมกันแสดงความคิดเห็น

จุดมุ่งหมาย

1. เพื่อฝึกวิธีการแสวงหาความรู้
2. เพื่อฝึกการวิเคราะห์หาเหตุผล เนื่องจากการอภิปรายแบบนี้เป็นการแลกเปลี่ยนความคิดระหว่างผู้ร่วมอภิปรายกับผู้ฟังอย่างเป็นกันเอง จึงสามารถสำรวจและรวบรวมความรู้มาเป็นข้อมูลได้
3. เพื่อฝึกการจัดเตรียมงาน
4. เพื่อฝึกมารยาทในการฟัง และการนั่งในห้องประชุม

วิธีการ

1. ช่วยกันเลือกหัวข้อที่สมาชิกสนใจ เช่น การปฏิบัติตนของวัยรุ่น การวางตัวให้ถูกกาลเทศะ วิธีการพูดที่นำไปสู่ประสิทธิผล หรือปัญหาอาชญากรวัยรุ่น
2. เชิญวิทยากรที่มีความเชี่ยวชาญ และมีความรู้ดีเป็นพิเศษในเรื่องที่สนใจ
3. จำนวนวิทยากรที่เชิญตั้งแต่ 3 ถึง 6 คน ไม่ควรเกิน 8 คน
4. จัดเตรียมสถานที่

4.1 ที่ประชุมควรมีอุณหภูมิพอสบายไม่ร้อนหรือเย็นจนเกินไป

4.2 ผู้ฟังควรมองเห็นผู้อภิปรายได้ถนัด หรืออาจลุกขึ้นมาถามก็ได้สะดวก

4.3 ขนาดห้องประชุมไม่ควรใหญ่เกินไป แสงสว่างเพียงพอ เสียงดังพอประมาณ และได้ยินทั่วถึง

4.4 ห้องประชุมควรมีป้ายประกาศ หรือที่ติดแผนที่ แผนภูมิได้สะดวก ถ้าหากมีจอภาพยนตร์ และห้องฉายภาพยนต์ก็จะดีมาก

4.5 ไมโครโฟนควรตั้งไว้ตามที่ต่าง ๆ ที่ผู้ฟังจะลุกขึ้นมาถาม หรือแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมหลังจากอภิปรายแล้ว

4.6 ควรมีเจ้าหน้าที่แจกกระดาษ เพื่อให้ผู้ฟังที่ไม่ต้องการแสดงตัวเขียนถามคำถาม

หน้าที่ของแต่ละบุคคล

1. ประธาน ผู้เป็นประธานของการจัดครั้งนี้จะต้องทำหน้าที่ดังนี้

1.1 วางแผนการประชุม และจัดดำเนินการทั้งหมด ร่วมกับคณะกรรมการ

1.2 กล่าวต้อนรับผู้อภิปรายทั้งหมด

1.3 แนะนำผู้ดำเนินการอภิปรายและผู้ร่วมการอภิปราย

1.4 รักษาเวลาให้ตรงตามกำหนด

1.5 ปิดการประชุม

2. ผู้ดำเนินการอภิปราย หน้าที่

2.1 เป็นผู้ประสานและเชื่อมโยงการอภิปรายของผู้พูดแต่ละคนให้ต่อเนื่องกัน (จะต้องเป็นผู้รู้เรื่องและเข้าใจเรื่องที่จะอภิปรายเป็นอย่างดี ในบางครั้งประธานกับผู้ดำเนินการอภิปรายอาจเป็นคนเดียวกันก็ได้)

2.2 ร่วมประชุมกับผู้อภิปราย เพื่อจะได้ตกลงเกี่ยวกับโครงเรื่อง และวิธีการจะอภิปราย แต่ไม่จำเป็นต้องรู้บทบาทกันไปหมดเพราะจะทำให้ขาดรสชาด

2.3 อธิบายวิธีการอภิปรายแบบนี้อย่างย่อ (ถ้าผู้ฟังไม่เคยฟังการอภิปรายแบบนี้มาก่อน)

2.4 กล่าวแนะนำผู้ร่วมอภิปรายทุกคนตามลำดับ ในการนี้จะต้องแนะนำชื่อ ตำแหน่งการงาน และความสามารถพิเศษ ของผู้ร่วมอภิปรายด้วย

2.5 เริ่มต้นอภิปราย โดยถามว่า "ผู้อภิปรายคนใดจะมีความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องที่อภิปรายอย่างไรบ้าง" ขณะที่ผู้อภิปรายพูด ผู้ดำเนินการอภิปรายจะต้องตั้งใจฟัง เพื่อสรุปประเด็นสำคัญ ๆ หลังจากผู้พูดแต่ละคนพูดเสร็จแล้ว ต่อจากนั้นก็กล่าวเชื่อมโยงให้ผู้อภิปรายอื่น ๆ ได้แสดงความคิดเห็นจนครบหมดทุกคน

2.6 สรุปในตอนท้ายของการอภิปราย

2.7 กล่าวกระตุ้น และเปิดโอกาสให้ผู้ฟังได้มีส่วนร่วมในการอภิปราย

2.8 สรุปข้อความทั้งหมด แล้วกล่าวปิดประชุม ในกรณีที่ผู้ดำเนินการอภิปรายเป็นคนละคนกับประธาน ก็จำเป็นต้องส่งเรื่องไปให้ประธานเป็นผู้กล่าวปิด

3. ผู้อภิปราย หน้าที่

3.1 เข้าประชุมวางแผนการอภิปราย

3.2 พูดเมื่อได้รับเชิญจากผู้ดำเนินการอภิปราย พูดสั้น ชัดเจน และได้เนื้อความ ภาษาที่ใช้สุภาพและเป็นกันเอง

3.3 เมื่อผู้อภิปรายอื่นพูดต้องติดตามฟัง เพื่อคำพูดจะได้ต่อเนื่องกัน

3.4 การพูดต้องตรงประเด็นไม่ควรออกนอกเรื่อง

4. ผู้ฟัง ควรหาความรู้พื้นฐานมาบ้าง เพื่อการฟังการอภิปราย

4.1 ควรศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่จะฟังมาบ้าง

4.2 ขณะที่ฟังจะต้องสุภาพ สำรวม เคารพต่อสถานที่และผู้ร่วมอภิปรายทุกคน ไม่นั่งหลับ หรือคุยกับเพื่อนจนเป็นที่รบกวนแก่ผู้อื่น

4.3 ควรร่วมแสดงความคิดเห็นในตอนท้ายของการอภิปรายบ้าง

ขั้นตอนในการอภิปราย

1. ประธานหรือผู้ดำเนินการอภิปรายกล่าวเปิดการประชุม
2. ผู้ดำเนินการอภิปรายแนะนำปัญหาหรือเรื่องที่จะอภิปราย
3. แนะนำผู้ดำเนินการอภิปราย
4. ผู้ดำเนินการอภิปรายเชิญผู้ร่วมอภิปรายแสดงความคิดเห็น และกล่าวสรุปสั้น ๆ เมื่อแต่ละคนพูดจบ
5. ผู้ร่วมอภิปรายอาจมีการซักถามปัญหาในระหว่างกันและกัน หรืออาจแสดงความคิดเห็นที่เห็นด้วย ที่ขัดแย้งหรือประนีประนอมในเรื่องที่กำลังพูด
6. ก่อนปิดการอภิปราย ควรเปิดโอกาสให้ผู้ฟังได้มีโอกาสซักถาม หรือแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม
7. ผู้ดำเนินการอภิปรายหรือประธานกล่าวปิดการอภิปราย

เวลาที่ใช้

ขึ้นอยู่กับจำนวนผู้ร่วมอภิปราย และเรื่องที่อภิปราย ตามปกติใช้เวลาประมาณ 1 – 2 ชั่วโมง ผู้ดำเนินการอภิปรายควรแบ่งเวลาให้เหมาะสม คือใช้เวลาส่วนหนึ่งในการอภิปราย และส่วนหนึ่งให้ผู้ฟังซักถาม เช่น ใช้เวลา 1 ชั่วโมง ก็ให้ซักถามได้

15 นาที ถ้า 2 ชั่วโมง ก็ซักถามได้ 30 นาที ฉะนั้น ผู้ดำเนินการอภิปรายจะต้องระวังรักษาเวลาโดยอย่าให้ผู้ใดพูดนานเกินไป

หมายเหตุ กิจกรรมนี้อาจจัดเป็นการเสริมหลักสูตร หรืออาจจัดเป็นกิจกรรมการเรียนวิชาการในห้องเรียนก็ได้ เพราะเด็กในวัยนี้มีความต้องการที่จะแสดงออก และความสามารถของเขาพอที่จะจัดกิจกรรมได้อย่างดี เพราะเขาจะเกิดความรู้สึกมั่นใจในตัวเอง อีกทั้งเป็นการช่วยชี้แนะแนวทางการแสวงหาความรู้ในทิศทางที่ถูกต้องได้ด้วย แต่ผู้จัดกิจกรรมหรือครูผู้สอนจะต้องมีความอดทนในการที่จะเสนอแนะ หาข้อมูล แนะนำแหล่งวิทยาการ แก่ผู้อภิปราย สำหรับผู้ฟังการอภิปรายก็ต้องแนะนำในการอ่านข้อมูลก่อนฟังการอภิปราย เพื่อติดตามเรื่องและซักถามที่ถูกต้องตรงประเด็น

บทที่ 6

กิจกรรมกับการถ่ายทอดวัฒนธรรม

ในสังคมต่างก็มีกิจกรรมเพื่อเป็นการถ่ายทอดวัฒนธรรมที่พึงประสงค์ ซึ่งแต่ละสังคมก็จะวางแบบของกวามคิด เมื่อแบบของความคิดมารวมกันก็เกิดเป็นวัฒนธรรมขึ้น ตามที่ศาสตราจารย์พระยาอนุมานราชธน ได้กล่าวไว้ว่า "วัฒนธรรมคือ วิถี หรือ การดำเนินแห่งชีวิตของชุมนุมชนหมู่หนึ่ง ซึ่งอยู่รวมกันในที่หนึ่งโดยเฉพาะ" ลักษณะเฉพาะนี้ก็แสดงออกในรูปของวัฒนธรรมที่ซ่อนเร้น และวัฒนธรรมที่เปิดเผย นักมานุษยวิทยาได้อธิบายว่า พฤติกรรมที่แสดงออกถึงความแตกต่างของสังคม คือ วัฒนธรรมที่เปิดเผย และเห็นได้ชัดเจน ซึ่งสรุปได้คือ

6.1 วัฒนธรรมที่แตกต่าง วัฒนธรรมนี้จะเห็นความแตกต่างได้อย่างชัดเจนในสังคม จากระบบต่อไปนี้คือ

6.1.1 ความแตกต่างของวัฒนธรรมในระบบการศึกษา ขึ้นอยู่กับว่าสังคมใดจะเน้นทางด้านใด เช่น เน้นทางด้านจริยธรรม มากกว่าด้านวิชาการ (พุทธิศึกษา) หรือเน้นทั้งวิชาการ จริยธรรม และการประกอบอาชีพเลี้ยงตัวได้ ซึ่งจะเห็นการเปลี่ยนแปลงได้ชัดเจนในหลักสูตร แต่ค่านิยมของสมาชิกในสังคมจะเปลี่ยนแปลงตามจุดประสงค์ที่เขียนไว้ในหลักสูตรหรือไม่ ก็ขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้ดำเนินการ หรือผู้ที่จัดกิจกรรมทางด้านการศึกษา

6.1.2 ความแตกต่างของวัฒนธรรมในส่วนที่เกี่ยวกับระบบสมรส และครอบครัว ในบางสังคมก็เน้นระบบผัวเดียว เมียเดียว บางสังคม ถือว่าผู้ชายคนเดียวมีเมียหลายคน หรือบางสังคมอาจเชื่อระบบที่ผู้หญิงคนเดียวมีผัวหลายคน ซึ่งความเชื่อเหล่านี้สมาชิกในสังคมนั้นบางทีก็ไม่เห็นด้วย ก็พยายามจะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้มีแนวทางการปฏิบัติที่เหมาะสมยิ่งขึ้น

6.1.3 ความแตกต่างของวัฒนธรรมในทางศาสนา บางศาสนาเชื่อถือวิญญาณอยู่ในต้นไม้ ภูเขา หรือก้อนหิน บางศาสนาเชื่อพระเจ้าเพียงองค์เดียวบ้าง หลายองค์บ้าง หรือบางศาสนาเชื่อในคำสั่งสอนของศาสดาและไม่ถือว่าเป็นพระเจ้า เมื่อสมาชิกในสังคมมีความเชื่อมากเกินไป ก็อาจเกิดกรณีขัดแย้งกันอันก่อเกิดปัญหาที่ลึกซึ้งอันยากแก่การแก้ไขต่อไป เพราะสมาชิกในสังคมนั้นได้รับการถ่ายทอดความเชื่อโดยที่ไม่มีโอกาสพิจารณา

6.1.4 ความแตกต่างของวัฒนธรรมในระบบการเมืองและทางเศรษฐกิจ ความแตกต่างของสมาชิกในสังคม แสดงออกในลักษณะของพฤติกรรมที่แตกต่างกันในการที่ได้รับการอบรมบ่มนิสัยมาจากการฝึกอบรม อันสัมพันธ์ใกล้ชิดกับระบบการศึกษา เช่น สมาชิกของสังคมเกษตรกรรม สมาชิกของสังคมอุตสาหกรรม หรือประเทศที่มีระบบการปกครองแตกต่างกันเช่นระบบประชาธิปไตย กับ ระบบคอมมิวนิสต์

ความแตกต่างของวัฒนธรรมเป็นการสร้างแก่นแท้ที่แตกต่างของแต่ละสังคม อันเป็นลักษณะเฉพาะที่ภาคภูมิใจจะต้องถ่ายทอดไปสู่ลูกหลานให้รักษามรดกทางวัฒนธรรมไว้ต่อไป

6.2 วัฒนธรรมสากล ลักษณะที่สังคมทุกสังคมจะต้องมีเหมือนกัน ดังนี้ คือ

6.2.1 ภาษาพูด ทุกสังคม จะต้องมีภาษาพูด เพื่อการสื่อสาร เข้าใจความหมายซึ่งกันและกัน ส่วนภาษาเขียน บางสังคมก็ไม่มี

6.2.2 ครอบครัว ความผูกพันระหว่างชายหญิง และมีบุตรสืบทอดนั้นเป็นลักษณะธรรมชาติซึ่งทุกสังคมจะต้องมี การมีบุตรสืบทอดวัฒนธรรมนั้นจะเน้นการจัดสรรค์ตามธรรมชาตินั่นเอง

6.2.3 การปกครอง ทุกสังคม จะต้องมีผู้นำ และผู้ตาม ส่วนรูปแบบของการปกครองนั้นจะต้องขึ้นอยู่กับสภาพของสังคมนั้น ๆ ว่าจะเป็นเผด็จการประชาธิปไตย หรือสังคมนิยมประชาธิปไตยก็ได้ ซึ่งขึ้นกับสภาพเศรษฐกิจในสังคมนั้นเป็นสำคัญ

6.2.4 ศาสนา หรือความเชื่อ สมาชิกในสังคมจะเป็นผู้ตัดสิน และเป็นผู้ถ่ายทอดกันเองโดยไม่มีผู้ใดกำหนด ทุกสังคมจะใช้ระบบความเชื่อนี้มาสัมพันธ์กับการถ่ายทอดทางวัฒนธรรม ซึ่งผู้สืบทอดจะไม่ค่อยขัดขืน หรือมีปฏิกิริยาใด ๆ

6.2.5 เศรษฐกิจ ในแต่ละสังคมจะต้องมีระบบการแลกเปลี่ยนโดยยึดแบบอย่าง และถือความจำเป็นในการปฏิบัติเป็นที่ตั้ง ส่วนเรื่องสิทธิและหน้าที่ในทรัพย์สินนั้นแล้วแต่การปกครองว่า ใช้ระบบใด

6.2.6 นันทนาการ ทุกสังคมต่างมีการพักผ่อนหย่อนใจตามแต่ความพอใจ อันขึ้นกับวัฒนธรรมในสังคมนั้น ๆ เช่น บางสังคม นิยมการไปพักผ่อนสุดสัปดาห์ที่ในชนบท และมีการเล่นกีฬาทั้งกลางแจ้งและในร่ม หรือบางสังคมนิยมการพักผ่อนในโรงภาพยนตร์ เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตาม ทุกสังคมจำต้องมีนันทนาการ

6.2.7 ศิลปะ ทุกสังคมจะมีลักษณะเฉพาะของตน อันเป็นสิ่งที่ภาคภูมิใจของสมาชิกในสังคมนั้น ซึ่งแสดงออกถึงลักษณะนิสัยของสมาชิกและสภาพภูมิประเทศของสังคมนั้น ๆ ได้ด้วย เช่น ความอ่อนช้อย ความรวดเร็วคล่องแคล่ว ความเข้มแข็ง เป็นต้น

6.2.8 การศึกษา ทุกสังคมจะมีการจัดระบบการศึกษา เพื่อการถ่ายทอดวัฒนธรรมและนโยบายในสังคมนั้น ๆ เพื่อการติดต่อสื่อสารกับสังคมอื่น ๆ ให้มีความเข้าใจอันดีต่อกัน

6.2.9 การกำหนดรูปแบบตามอายุ และเพศ ทุกสังคมต่างจำแนกเพศออกมาในลักษณะเดียวกัน เช่น การเคารพนับถือผู้ที่มีประสบการณ์มากหรือผู้สูงอายุ แต่อย่างไรก็ตามบางสังคมที่มีปัญหาทางระบบเศรษฐกิจก็จะมองว่าผู้สูงอายุเป็นผู้ไร้ค่า รูปแบบของเพศ ผู้หญิงผมยาว ผู้ชายผมสั้น แต่ปัจจุบัน สังคมก็จำเป็นต้องยอมรับว่าชายอาจจะผมยาวก็ได้

สิ่งเหล่านี้เป็นวัฒนธรรมที่ทั่วโลกนี้มีไว้ในสังคม แต่ก็ขึ้นอยู่กับว่าจะเลือกรูปแบบใด เป็นทางดำเนินชีวิตของสมาชิกในสังคม ความสำคัญในการเลือกรูปแบบใดนั้นขึ้นอยู่กับความมีเหตุผล การรู้จักวิเคราะห์ตัวเองและสังคม การที่จะรู้จักจำแนกแยกแยะตามความเหมาะสมในด้านต่าง ๆ เช่น สภาพภูมิอากาศ เศรษฐกิจ สุขภาพจิต ประเพณี เหล่านี้จะต้องได้รับการฝึกอบรมมาจึงจะเกิดความเข้าใจและดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข

6.3 วัฒนธรรมกับบุคลิกภาพ มีคำไทยว่า "สำเนียงบอกภาษา กิริยาส่อสกุล" จะเห็นได้ว่าเป็นคำกล่าวที่ลึกซึ้ง เน้นให้เห็นการหล่อหลอมจากวัฒนธรรม และได้แสดงพฤติกรรมออกมาจากบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ซึ่งจะมองเห็นความแตกต่างได้ชัดแจ้ง เนื่องจากมนุษย์เป็นผลิตผลของวัฒนธรรม เพราะฉะนั้นร่างกายกับวัฒนธรรมจะไม่สามารถแยกออกจากกันได้ เพราะว่ามนุษย์เป็นผู้สร้างวัฒนธรรม และวัฒนธรรมได้ย้อนกลับมาปรุงแต่งมนุษย์อีกทีหนึ่ง

การแปรผันของวัฒนธรรมนั้นเกิดจากความแตกต่างของบุคคล และการจะเลือกรูปแบบของวัฒนธรรมใดนั้นก็อยู่ที่สมาชิกของสังคมเป็นผู้ประเมินค่า และแสดงออกในรูปของพฤติกรรมที่แตกต่างอย่างเปิดเผย จะเห็นได้ชัดเจนทั่วไปในแต่ละภาค แต่ละจังหวัด แม้แต่ในสถานที่เดียวกันดังที่ Melville J. Herskovits,(Cultural Dynamics, 1964) ได้กล่าวว่า วัฒนธรรมไม่ได้เป็นแบบแผนรัดตัวรวมกันอยู่ แต่จะมีการเบี่ยงเบนและมีข้อยกเว้นหลายอย่าง บางอย่างขึ้นอยู่กับการเลือก หรือการแสดงออกที่เบี่ยงเบนไปจากแนวทางที่ถูกต้องของแต่ละบุคคล บางอย่างก็ขึ้นอยู่กับการเปลี่ยนแปลงในด้าน

เวลา สถานที่ หรือสิ่งแวดล้อม และบางอย่างก็ขึ้นอยู่กับความแตกต่างของส่วนประกอบในชุมชนนั้น ๆ

การแปรเปลี่ยน และการเกิดซ้ำ ๆ จะเป็นการกำหนดวัฒนธรรมในสังคมนั้น ให้เป็นแบบแผน หรืออาจเรียกได้ว่า วัฒนธรรมกำหนดบุคลิกภาพของสมาชิกในสังคมนั้นให้มีขอบเขต เช่น เราอาจพบว่า สมาชิกในวัฒนธรรมหนึ่งเป็นคนก้าวร้าว ส่วนสมาชิกในอีกวัฒนธรรมหนึ่งเป็นคนสงบเสงี่ยมเจียมตัว

สาเหตุที่สร้างความแตกต่างระหว่างบุคคลได้แก่

6.3.1 ค่านิยม และการปฏิบัติตนของบิดา มารดา และบุคคลอื่น ๆ ในสังคม

6.3.2 ประสบการณ์ที่ได้รับ เช่น สื่อมวลชน สภาพทางเศรษฐกิจของครอบครัวและสังคม การศึกษา ฯลฯ

6.4 การถ่ายทอดวัฒนธรรม สังคมแต่ละสังคมต่างก็มีวัฒนธรรมเป็นของตัวเอง และมีหน้าที่ที่ต้องถ่ายทอดให้สมาชิกในรุ่นต่อ ๆ มา เพื่อเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมไว้ แต่ละสังคมก็มีวิธีการถ่ายทอดไม่แตกต่างกัน จะแตกต่างกันตรงที่ความเข้มข้นในการถ่ายทอด ซึ่งมีอยู่สองทาง คือ ทางตรงและทางอ้อม สำหรับทางตรงนั้นจะพบได้จากการอบรมสั่งสอนของครอบครัว และสถานศึกษาต่าง ๆ ส่วนทางอ้อมนั้นได้แก่การจัดสภาพแวดล้อมของสังคมในโรงเรียน สังคมภายนอกโรงเรียน และการเข้าค่ายพักแรมที่ไม่ใช่เป็นการบังคับจากโรงเรียน ซึ่งเป็นการจัดที่ไม่สามารถจะประเมินผลว่าการถ่ายทอดครั้งนี้สมาชิกของสังคมจะได้รับการซึมซาบไปขนาดไหน และเท่ากันทุกคนหรือไม่ ผู้ใดจะสามารถเลือกหยิบสิ่งที่มีคุณค่าไปใช้ในชีวิตประจำวันเท่าใด ซึ่งจะเห็นจากการเข้าค่ายลูกเสือและเนตรนารี เมื่อศึกษาจุดประสงค์ว่า มีระเบียบวินัย และซื่อสัตย์สุจริต แต่เมื่อติดตามผลแล้วพฤติกรรมที่แสดงออกก็ยังขาดระเบียบวินัย การสอนก็ยังต้องมีกรรมการคุมสอบและการคอรับชั่นก็ยังมีอยู่ทั่วไป เมื่อวิเคราะห์แล้วจะพบว่า ระยะเวลาอบรมสั้น ผู้ทำการอบรมมีบุคลิกภาพไม่เหมาะสม และไม่เข้าใจจุดประสงค์ เกณฑ์มาตรฐานของแต่ละชุมชนไม่เหมือนกัน ซึ่งทำให้สมาชิกไม่แน่ใจในการปฏิบัติ ถ้าทุกคนยึดหลักเช่นเดียวกันทุกชุมชน ก็จะทำให้การถ่ายทอดวัฒนธรรมนั้นได้ผล ตัวอย่างในการจัด เช่น

6.4.1 การถ่ายทอดวัฒนธรรมกับการเข้าค่ายพักแรม การเข้าค่ายพักแรมนั้นเป็นการเสริมสร้าง เชิงแนะแนวทางการดำเนินชีวิตอย่างเป็นสุขในสังคม เช่น การวางแผนงาน การปฏิบัติงาน การแสดงออก การสร้างมนุษยสัมพันธ์อันดีกับทุกคน การรวมกลุ่มในการทำงาน การ

การเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง และการเรียนรู้จากการถ่ายทอด โดยผู้ที่มีความรู้เฉพาะด้าน สิ่งเหล่านี้เป็นความคาดหวังที่เป็นจริง จากการเข้าค่ายพักแรม ความเข้าใจของบุคคลทั่วไป ยังคิดว่าการเข้าค่ายพักแรม คือ การไปนอนอยู่ในสถานที่เดียวกัน กินด้วยกัน เล่นด้วยกัน แล้วก็มีกิจกรรมสนุกสนาน จบด้วยการมีแคมป์ไฟ ซึ่งเป็นความเข้าใจผิดอย่างยิ่ง เพราะว่าการเข้าค่ายพักแรมมีความมุ่งหมายหลัก คือ

1. ความสนุกสนานเพลิดเพลิน
2. ความสนุกสนานพร้อมกับการผจญภัย
3. ความสนุกสนานในการเรียนรู้กับสิ่งใหม่ ๆ
4. ความสนุกสนานในการได้สังสรรค์กับเพื่อนเก่า และได้รู้จักกับเพื่อนใหม่
5. ความสนุกสนานในการทำกิจกรรมร่วมกัน เพื่อแสวงหาประสบการณ์ร่วมกันกับสมาชิกชาวค่าย อันเป็นการก่อให้เกิดความสามัคคี

ความมุ่งหมายทั้ง 5 ประการนี้ อาจใช้เป็นแนวทางในการตั้งจุดประสงค์ และจัดกิจกรรมในระหว่างที่อยู่ในค่ายพักแรมได้

6.4.1.1 การตั้งจุดประสงค์ในการเข้าค่ายพักแรม การตั้งจุดประสงค์ของการเข้าค่ายพักแรมได้ เมื่อผู้จัดการอบรมได้กำหนดพื้นฐานของผู้เข้ารับการอบรม คือ วัย ประสบการณ์ ระยะเวลา

6.4.1.1.1 วัย วัยที่เหมาะสมในการเข้าค่ายพักแรม คือ 10 – 15 ปี หรืออาจจะสูงกว่านี้ก็ได้ แล้วแต่ความมุ่งหมาย ของการเข้าค่ายครั้งนั้น ๆ ว่าจะมองเห็นลักษณะการดำเนินชีวิตภายในค่ายพักแรมได้ว่าจะมีความราบรื่นหรือสนุกสนานร่าเริงแค่ไหน

6.4.1.1.2 ประสบการณ์ การที่จะเป็นสมาชิกที่ดีของค่ายพักแรมอย่างมีความสนุกสนาน และมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมอย่างมีความสุขนั้น ผู้ที่จะเข้าค่ายพักแรม จะต้องมีความสามารถในบางสิ่งบางอย่างเป็นพื้นฐาน เช่น ทำอาหาร ซักผ้า ซักรองเท้า ฯลฯ ตลอดจนมีความสามารถในการอภิปราย เพื่อเสนอแนวทางปฏิบัติของกลุ่ม นอกจากความสามารถที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ยังมีความสามารถที่อาจจำเป็นสำหรับค่ายพักแรมที่จัดกิจกรรมที่มีความมุ่งหมายเฉพาะอย่าง เช่น การถ่ายทอดวัฒนธรรม หรือการพัฒนาชุมชน ก็ต้องการความสามารถดังต่อไปนี้ คือ การซ่อมแซมเครื่องมือ

สามารถตัดไม้ ตอกตะปู หรือมีความสามารถในการเป็นช่างไม้ ซึ่งถือว่าเป็นประสบการณ์ที่แต่ละคนควรจะมีไว้ เมื่อตั้งจุดประสงค์แล้ว สิ่งที่จำเป็นต้องแจ้งให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมทราบล่วงหน้าก็คือ ความสามารถที่สร้างสมจนเกิดเป็นประสบการณ์ และสิ่งของที่ควรเตรียมไประหว่างที่อยู่ในค่ายพักแรม

6.4.1.1.3 ระยะเวลา การกำหนดเวลานั้นสัมพันธ์กับจุดประสงค์มาก เช่น ตั้งจุดประสงค์ไว้หนึ่งข้อ จะต้องมาวิเคราะห์ว่าจะต้องใช้เวลาอบรม และปฏิบัติยาวนานเท่าใดจึงจะนำให้ผู้สมัครเข้าค่ายพักแรมบรรลุจุดประสงค์ตามที่ตั้งไว้ แต่การที่จะเสริมสร้างสมาชิกในค่ายพักแรมให้มีพฤติกรรมที่พึงปรารถนาของสังคมได้ก็ต้องใช้เวลาอยู่ในค่ายนั้น ๆ ติดต่อกันเป็นเดือนขึ้นไป เพราะว่าการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจากที่ไม่พึงประสงค์ไปสู่ที่พึงประสงค์ และคงลักษณะนิสัยนั้นไว้ถึงแม้ว่าจะกลับไปสู่สภาพสังคมเดิม จำเป็นต้องใช้เวลานานที่ติดต่อกันในการเข้าค่ายพักแรม

นอกจากคุณลักษณะพื้นฐานที่กำหนดไว้แล้ว ยังต้องคำนึงถึงบุคคลสำคัญที่ขาดไม่ได้ คือ บุคลากร เราอาจเรียกว่าทีมผู้ร่วมงานก็ได้ บุคคลเหล่านั้นจะต้องเป็นผู้เสียสละ เป็นผู้มีความสามารถเฉพาะด้าน มีความคล่องตัวในการดำเนินงาน มีความสามารถในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าอย่างฉับไว เป็นผู้ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ตลอดจนสามารถให้แนวคิดผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีมนุษยสัมพันธ์อันดีต่อทุกคน จะเห็นได้ว่า บุคคลากรนั้นมีความสำคัญเป็นที่สุด ก่อนที่จะร่วมกันวางจุดประสงค์ในการเข้าค่ายพักแรมได้

เมื่อผู้จัดกิจกรรมได้ศึกษาสถานที่ในการจัด บุคคลากร และเวลาในการจัดแล้ว จึงค่อยกำหนด จุดประสงค์ ตัวอย่างเช่น เมื่อผู้จัดกิจกรรมได้ศึกษาและตกลงใจว่าจะจัดกิจกรรมในแนวใดแล้ว จึงตั้งจุดประสงค์ตัวอย่างเช่น

ค่ายพักแรมประวัติศาสตร์ อาจตั้งจุดประสงค์ดังนี้คือ

1. เกิดความต้องการที่จะอนุรักษ์สถานที่ทางประวัติศาสตร์
2. เกิดความภาคภูมิใจในชาติของตนเอง
3. เกิดความหวงแหนในเอกราชของชาติ

ค่ายพักแรมสังคมศึกษา

1. เกิดความต้องการที่จะดำรงรักษาวัฒนธรรม
2. เกิดความรักชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์
3. รู้จักแสวงหาแนวทางในการดำรงชีวิตอย่างมีความสุขในสังคมประชาธิปไตย
4. สามารถแสวงหาแนวทางปฏิบัติในการที่จะร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

ฯลฯ

ค่ายพักแรมบันทนาการ

1. สนุกสนาน เพลิดเพลิน
2. มีความสามัคคี รู้จักการทำงานร่วมกัน
3. ก่อให้เกิดสุขภาพพลานามัยแข็งแรง

ฯลฯ

เมื่อตั้งจุดประสงค์เรียบร้อยแล้ว จึงหาแนวทางการจัดกิจกรรมโดยเรียงลำดับความสำคัญตามขั้นตอน เช่น ก่อให้เกิดความเสียดายในทรัพยากรเสียก่อน โดยการจัดไปศึกษาความเสื่อมโทรมหรือการเสียหายของป่าไม้ หรือแม่น้ำลำธารที่สกปรก ต่อจากนั้นให้เห็นสภาพที่สวยงาม เมื่อจัดหาข้อมูลเรียบร้อยแล้ว จึงให้เด็กทั้งหมดแบ่งกลุ่มร่วมอภิปราย เมื่อแสวงหาแนวทางอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติโดยตัวของเขาเป็นผู้ปฏิบัติ

6.4.1.2 วิธีการจัดกิจกรรมในค่ายพักแรม ลักษณะทั่วไปของการเข้าค่ายพักแรมนั้นมิใช่การที่นำเยาวชนหลายคนมาอยู่ร่วมกัน มีกิจกรรมร่วมกัน รับประทานอาหารร่วมกัน แต่การเข้าค่ายพักแรมที่ถูกต้องนั้น จะต้องจัดกิจกรรมให้มีหลักเกณฑ์ในการกำหนดให้รู้ว่าการผจญภัย การเรียนรู้สิ่งใหม่ หรือได้พบปะสังสรรค์กับเพื่อนเก่าและเพื่อนใหม่นั้นควรกระทำอย่างไร ผจญภัยอย่างไรจึงจะทำให้เกิดกวามอดทน เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เพื่อหาวิธีการแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ ฉะนั้น จึงพอสรุปแนวทางการจัดกิจกรรมในค่ายพักแรมได้ดังนี้

1. จะต้องฝึกปฏิบัติการเป็นสมาชิกที่มีคุณภาพในสังคมชาวค่าย
2. จะต้องฝึกปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของการรักษาสุขภาพพลานามัย
3. จะต้องปฏิบัติตนอย่างมีเหตุผลตามขั้นตอนของวิทยาศาสตร์
4. ปฏิบัติตนอย่างมีความสุข และมีการประเมินคุณค่าในเชิงนันทนาการ
5. ฝึกให้เกิดความรักและชำนาญในการทำตามตามจุดประสงค์ ที่กำหนด
6. จะต้องสร้างเสริมคุณธรรม และความมีสติยั้งคิด
7. การมีระเบียบวินัยเชิงริเริ่มสร้างสรรค์
8. จะต้องฝึกเพื่อยกระดับการมีพฤติกรรมเชิงจริยธรรม
9. กิจกรรมเพื่อถ่ายทอดวัฒนธรรมที่พึงประสงค์ เช่น ความอ่อนโยน อาจจัดเป็นกิจกรรมดนตรี

การจัดกิจกรรมในค่ายพักแรมนั้น ผู้จัดกิจกรรม หรือบุคลากรทั้งหมดจะต้องมีการประชุมปรึกษาหารือกันก่อนการจัดตั้งแต่การตั้งจุดประสงค์ จนถึงการจัดกิจกรรม เพื่อให้ทุกคนมีการรวมกลุ่มทำงานอย่างเข้าใจจุดประสงค์ และมีความสามัคคี ประสานงานกันอย่างราบรื่น และเรียบร้อยซึ่งจะเป็นการถ่ายทอดวัฒนธรรมที่ชัดเจนและถูกต้องตามเกณฑ์มาตรฐานของสังคม

6.4.1.3 ลักษณะของค่ายพักแรม ค่ายพักแรมที่เหมาะสมจะต้องตั้งอยู่ในสถานที่ที่ปลอดภัยจากภัยธรรมชาติ และมีธรรมชาติที่สวยงาม น่าศึกษา ฉะนั้นลักษณะของค่ายที่ถูกต้องควรประกอบด้วย

1. เป็นป่าที่ร่มรื่น หรือเป็นสถานที่กว้างขวางที่มีร่มเงาจากต้นไม้ เพื่อความคล่องตัวในการจัดกิจกรรม
2. สถานที่พักแรมไม่ห่างจากหน่วยงานที่สำคัญเกิน 10 กิโลเมตร หน่วยงานที่สำคัญ เช่น โรงพยาบาล สถานีตำรวจ
3. สถานที่นั้นจะต้องปลอดภัยจากสัตว์ร้าย หรือสัตว์ที่เป็นพาหะของโรคติดต่อ
4. ควรเป็นแหล่งความรู้ คือ สามารถศึกษาธรรมชาติของสัตว์ และพืช ดาราศาสตร์ ธรณีวิทยา ฯลฯ ได้

5. ควรมีแหล่งน้ำเช่น ลำธาร แม่น้ำ หรือคลอง (ที่ปลอดภัยจากสัตว์ร้าย) เพื่อใช้เป็นสถานที่จัดกิจกรรมในน้ำ หรือใช้เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ หรืออาจใช้เป็นแหล่งน้ำใช้

6. เป็นสถานที่ที่เป็นสัดส่วน และห่างไกลจากชาวบ้านพอสมควร เพื่อไม่ก่อให้เกิดความรำคาญแก่ชาวบ้าน และชาวบ้านก็ไม่สามารถจะเข้ามารุนวายในค่ายพักแรมได้

7. เป็นสถานที่ที่อำนวยความสะดวกพอสมควร เช่น มีห้องน้ำที่สะอาด มีสถานที่ทำอาหารเป็นสัดส่วน มีที่นอนที่เหมาะกับการพักผ่อนทั้งในด้านสุขลักษณะ และปลอดภัยจากสัตว์ร้ายทั้งมวล ข้อนี้มีความจำเป็นในการเป็นตัวอย่างในเรื่องสุขภาพพลานามัย และความถูกสุขลักษณะ แก่เด็กผู้เข้าค่ายพักแรม

6.4.1.4 กิจกรรมต่อเนื่อง การที่จำเป็นต้องมีกิจกรรมนี้ เพื่อสร้างความคงทนในพฤติกรรมนั้น และก่อเกิดความเข้าใจที่ถูกต้องแก่เด็กด้วย การจัดกิจกรรมต่อเนื่องนั้นขึ้นกับกิจกรรมที่จัดขึ้นครั้งแรก ว่ามีจุดหมายเช่นไร ถ้าต้องการความสามัคคี และมีมนุษยสัมพันธ์ก็อาจจัดทัศนศึกษาในเชิงวิชาการ หรือถ้าเป็นการสร้างจริยธรรม ก็อาจจัดธรรมะสัญจรก็ได้

ข้อคิดในการจัดทัศนศึกษา คือ

1. คุ้มค่าหรือไม่ ในการเดินทางเพื่อแสวงหาความรู้ครั้งนี้ คุ้มค่านั้น คือ คุ้มค่า แก่การเดินทาง การเสียเวลา และการเสียเงิน ของเด็กหรือไม่

2. ปลอดภัย ซึ่งต้องคำนึงถึง พาหนะที่ใช้ ซึ่งประกอบด้วยคนขับรถ ความใหม่ของเครื่องยนต์ ฤดูกาลที่ไป สถานที่ที่จะไป

3. วิทยากร ผู้ให้ความรู้ในเชิงวิชาการนั้นจะต้องมีในการจัดทัศนศึกษา ถ้าไม่มีจะไม่ใช่ทัศนศึกษา

4. การสำรวจเส้นทาง ผู้จัดจะต้องสำรวจอย่างรอบคอบในเรื่องระยะทาง การกำหนดเวลา สถานที่รับประทานอาหาร สถานที่เข้าห้องน้ำ สถานที่ให้ความรู้ และระหว่างทางจะให้ความรู้แก่ผู้เข้าร่วมกิจกรรมอย่างไรบ้าง สิ่งเหล่านี้จะต้องเตรียมการในการเพิ่มเติมความรู้ในแนวเดียวกับกิจกรรมครั้งแรก เช่น เพิ่มความเข้าใจอันดีต่อกันให้มากขึ้น

5. การปฐมนิเทศ ก่อนจะเดินทางจะต้องมีการให้ความรู้ และกำหนดงาน เพื่อการเตรียมตัวที่ถูกต้อง เช่น เพื่อความปลอดภัยต่อสุขภาพ ห้ามรับประทานไอสกรีม หรือของจุบจิบ

ทุกชนิด หรือเมื่อรับประทานผลไม้แล้วให้ทิ้งเปลือกลงในถุงพลาสติกที่แจกไว้ เพราะว่าคนที่มีคุณภาพเขาจะไม่ทิ้งอะไรเกลื่อนกลาด เหล่านี้เป็นต้น นอกจากนี้ ควรจะเตือนเรื่องการแต่งกายให้รัดกุมสุภาพ สิ่งเหล่านี้จะต้องขึ้นอยู่กับสภาพการณ์ ซึ่งแตกต่างกันไป

6. การประเมินผล เมื่อกลับจากสถานที่ใด ผู้จัดกิจกรรมครั้งนั้น ๆ จะต้องจัดให้มีการรายงานความรู้ที่ได้ หรือจัดนิทรรศการ และประเมินผลการจัดกิจกรรม เพื่อเป็นข้อมูลย้อนกลับว่า ควรจะปรับปรุงกิจกรรมครั้งนี้อย่างไรบ้าง

นอกจากการจัดกิจกรรมต่อเนื่องโดยวิธีทัศนศึกษาแล้ว เรายังอาจจัดกิจกรรมต่อเนื่องโดยการเพิ่มให้เขามีความมั่นคงในตัวเอง และมีความคิดริเริ่ม ต่อเนื่องเพื่อความเป็นผู้นำ เช่น

การจัดครั้งที่ 1 เป็นการจัดกิจกรรมเพื่อให้เขารู้จักตัวเอง

การจัดครั้งที่ 2 ซึ่งเราอาจเรียกว่า กิจกรรมต่อเนื่อง หรือเป็นการติดตามผลก็ได้ (เราจะต้องจัดกับกลุ่มเยาวชนเดิมของครั้งที่ 1) จะเป็นกิจกรรมสร้างมนุษยสัมพันธ์ ก่อให้เกิดความมั่นใจในตัวเอง ตระหนักถึงอนาคต เหล่านี้เป็นต้น

การจัดกิจกรรมต่อเนื่องครั้งที่ 3 เป็นการสร้างพลเมืองที่มีคุณภาพ หรือการมีลักษณะเป็นผู้นำในชุมชน รู้จักการเป็นผู้นำในอาชีพ รู้จักการเป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชน รู้จักการเป็นผู้นำในระบอบประชาธิปไตย

การจัดกิจกรรมต่อเนื่องนั้นขึ้นอยู่กับเป้าหมายใหญ่ของกิจกรรมเพื่อถ่ายทอดวัฒนธรรมนั้น ๆ ว่าจะต้องการส่งเสริมในด้านใด นอกจากการถ่ายทอดรูปแบบโดยกิจกรรมแล้ว ก็ยังมีการถ่ายทอดที่สำคัญอีกรูปแบบหนึ่งก็คือ การจัดสภาพแวดล้อม

6.4.2 การถ่ายทอดวัฒนธรรมกับการจัดสภาพแวดล้อม จะกล่าวได้ว่าสภาพแวดล้อมนั้นเราอาจจัดได้หลายด้าน หลายทาง จากสมาชิกในสังคม เช่น

6.4.2.1 จัดสภาพแวดล้อมสถานศึกษา ทุกโรงเรียนต่างพยายามจัดให้เด็กได้เห็น แต่ความสะอาด เช่น ห้องถูพื้นลงน้ำมันสะอาด นักเรียนถอดรองเท้า แต่ครูไม่ถอดรองเท้า และการที่ไม่ถอดก็อ้างเหตุผลต่าง ๆ กันไป แต่ถ้าเราต้องการสภาพที่แท้จริงก็ไม่ควรถอดเพราะไม่ถูกต้องด้วยประการทั้งปวง เช่น มีกลิ่นเหม็นอับจากรองเท้า ถุงเท้าดำสกปรกขาดเร็ว เราจะเปลี่ยนมาเป็นทุกคนช่วยกันระวังรองเท้าของตนไม่ให้สกปรก เพื่อเราจะได้เดินเข้าห้องโดยไม่ถอดรองเท้า

สิ่งที่พึงกระทำในการจัดสิ่งแวดล้อมเพื่อสร้างเสริมลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ในวัฒนธรรมไทย คือ

1. ความสามัคคี ผู้จัดสภาพแวดล้อมจะต้องมีความสามัคคีในการกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใด เช่น ร่วมใจกันทำสถานที่พักผ่อนในบริเวณโรงเรียน และเป็นตัวอย่างในการทำงานแก่เด็ก ต่อจากนั้นภาระการบำรุงรักษาจะต้องร่วมใจกันกระทำเช่นกัน เพื่อให้สิ่งที่เราร่วมกันทำนั้นคงอยู่ต่อไปในสภาพที่สวยงามเท่าเดิม หรือสวยงามกว่าเดิม ต่อจากนั้นชักชวนให้นักเรียนช่วยกันบำเพ็ญตนเช่นเดียวกันกับครูผู้สอนหรือผู้จัดสภาพแวดล้อม

2. ความเสมอต้นเสมอปลาย เมื่อเริ่มกระทำสิ่งใดจะต้องทำตลอดไป ไม่ใช่มีความคิดริเริ่มแต่เพียงอย่างเดียว แต่กิจกรรมต่อเนื่องไม่มี เช่น ริเริ่มเรื่องความสะอาด ก็ต้องทำติดต่อไปเรื่อย ๆ หรือตักเตือนเรื่องความสะอาดก็ต้องตักเตือนและระมัดระวังกันไม่ให้เกิดความสกปรกขึ้นอย่างสม่ำเสมอ ไม่ใช่สัปดาห์นี้เป็นสัปดาห์แห่งความสะอาดก็สะอาดเพียงสัปดาห์เดียว สัปดาห์ต่อไปอาจจะเหมือนเดิมหรือยิ่งสกปรกกว่าเดิม เพราะอดกลั้นการทิ้งเศษกระดาษมาหนึ่งอาทิตย์แล้ว ฉะนั้นผู้ที่จะสร้างสภาพแวดล้อมในโรงเรียนก็จำเป็นจะต้องมีความคิดริเริ่มในการปรับปรุงและมีความเสมอต้นเสมอปลายในการคงสภาพเช่นนั้นไว้ในทางที่ดี

3. ความบริสุทธิ์ใจ การกระทำสิ่งใดถ้ามีการเคลือบแฝงอยู่การกระทำนั้นจะไม่คงทน เสมือนกับโรยผักชีไว้ข้างหน้าจานกับข้าวให้สวยงามเท่านั้น แต่อาหารจะอร่อยหรือไม่นั้นไม่มีใครทราบนอกจากจะดุ้ยหรือนำมารับประทาน ซึ่งถ้าเป็นการกระทำก็คือ สวยแต่ข้างหน้าโรงเรียน หรือห้องรับแขก แต่ในครัวนั้นแสนจะสกปรก แสดงถึงการเอาแต่หน้าซึ่งจะเป็นการเพาะนิสัยที่ไม่ดีให้แก่เด็ก ฉะนั้นผู้จัดสภาพแวดล้อมจึงไม่ควรกระทำเป็นอย่างยิ่ง แต่ควรจะทำในสิ่งที่เป็นจริงตลอดกาล ทั้งในที่ลับและที่เปิดเผย เช่น บริเวณโรงเรียนสะอาดร่มรื่น ห้องเรียนสะอาดไม่มีรอยเปรอะเปื้อนที่ฝาผนังจนไม่รู้ว่าสีที่แท้จริงนั้นเป็นสีอะไร หน้าต่างไม่บุบสลาย แสงสว่างในห้องเรียนมีพอเหมาะ ห้องพักของครูผู้เป็นตัวแบบก็สะอาด ไม่มีถุงขนมวางไว้ระเกะระกะ เหล่านี้เป็นต้น เมื่อมีคนมาเยี่ยมเพื่อชมการบริหาร และจัดสภาพสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน ก็จะสามารถต้อนรับได้ทุกโอกาสไม่ว่าจะเวลาใดทุกคนทำหน้าที่อย่างปกติ ซึ่งแสดงถึงการทำงานอย่างบริสุทธิ์ใจในการปฏิบัติงานตามหน้าที่ ไม่ใช่ทำเพื่อเอาหน้า

4. การมีแผนงาน แต่ละโรงเรียน จะต้องมีแผนงานของตัวเอง เพื่อจัดว่างสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ ตึกเรียน สนาม หอประชุม โรงอาหาร เป็นต้น ฯลฯ ไว้อย่างถูกต้อง นอกจากนั้นยังควรมีแผนการขยาย หรือทะนุบำรุง อาคารสถานที่ การมีแผนงานจะช่วยให้มีจุดมุ่งหมายในการจัดสภาพแวดล้อมให้มีประสิทธิภาพขึ้น และในทางอ้อมก็จะเป็นการฝึกนักเรียนให้รู้จักการมองการณ์ไกล และวางแผนในชีวิตของตนเองได้ด้วย

6.4.2.2 จัดสภาพแวดล้อมโดยสมาชิกในสังคม ผู้รับผิดชอบสังคมก็คือสมาชิกในสังคมว่าจะจัดการสังคมของตนเองไปในแนวใด เช่น สมาชิกในสังคมรู้นโยบายว่า สังคมของเราต้องการความสะอาด ทุกคนก็ร่วมมือร่วมใจกันในการรักษาความสะอาด หรือนโยบายของสังคมนั้นต้องการระเบียบวินัย ทุกคนก็ร่วมมือร่วมใจกันในการมีระเบียบ เคารพกฎเกณฑ์ในสังคม เหล่านี้เป็นต้น

สรุปได้ว่า การเป็นสมาชิกที่มีคุณภาพนั้น จะต้องหล่อหลอมหลายด้านตั้งแต่เริ่มปฏิสนธิจนกระทั่ง กำเนิดเป็นมนุษย์ที่มีอวัยวะครบ 32 ประการ ต่อจากนั้นก็จะได้รับการถ่ายทอด และหล่อหลอมจากสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา และสถาบันอื่น ๆ ในสังคม ในการที่จะช่วยกันสร้างสมาชิกใหม่ที่พึงปรารถนา

บทที่ 7

พิธีทางศาสนากับชีวิตประจำวัน

ในชีวิตประจำวันของทุกคนจะต้องมีพิธีกรรมทางศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้องทั้งสิ้นตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย เริ่มตั้งแต่การทำบุญ ความหมายของการทำบุญ ซึ่งแปลไว้ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานว่า "เครื่องชำระสันดาน ความดี กุศล ความสุข" ซึ่งเราอาจจะสรุปได้ว่าการทำบุญคือการทำดีทุก ๆ อย่างไม่มีการจำกัดเวลา จำกัดเขต จะทำอย่างไร หรือทำเมื่อไรก็นับว่าเป็นบุญทั้งสิ้น แต่การทำดีนั้นก็ต้องมีเกณฑ์ว่า การทำอะไรคือความดี เป็นที่เข้าใจกันทุกคนว่าความดีนั้นคือ การไม่ทำความชั่ว หรือการทำบุญก็คือการเว้นจากบาปซึ่งเป็นความเข้าใจที่ยังไม่ถูกต้องนัก

การทำบุญที่ถูกต้องก็คือการที่จะกระทำความดีอะไรอย่างใดอย่างหนึ่งแก่ผู้มีอุปการะคุณก็ดี หรือเพื่ออนุเคราะห์แก่ผู้ยากจนก็ดี จะต้องไม่หวังผลตอบแทนจากผู้รับ เป็นการให้อย่างเดียวโดยบริสุทธิ์ใจ และของที่ทำบุญนั้นก็ได้มาอย่างบริสุทธิ์ การทำบุญนั้นมีอยู่ 2 อย่างคือ การทำบุญปกติ และการทำบุญเกี่ยวกับจารีตประเพณี การทำบุญตามปกติมีอยู่ 3 ทางคือ

7.1 ให้ทาน คือ การที่ให้สิ่งของหรือการสั่งสอนแก่ผู้ใด หรือการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ซึ่งอาจแบ่งลักษณะของการให้ทานเป็น 2 ประเภท คือ

7.1.1 ให้แก่คนธรรมดา เป็นการให้ที่ไม่ต้องจำกัดจำเขี่ยในทุก ๆ อย่าง เช่น เวลาหรือสิ่งของ เป็นการให้ที่ไม่ต้องมีพิธีรีตองอะไรทั้งสิ้น

7.1.2 ถวายทานแก่สงฆ์ เป็นการให้ที่ต้องมีพิธีการ ซึ่งการถวายจะต้องมีคำถวายกำกับอยู่ด้วย ถ้าไม่มีคำถวายกำกับก็ใช้คำกลางทั่วไป คือ คำว่า "สุทินนำ วต เม ทานำ อาสวกขยาวหำ โหตุ" (ข้าพเจ้าถวายทานที่ดีแล้ว ขอจงเป็นสิ่งที่นำความสูญสิ้นกิเลสมาให้ด้วย) แบบโบราณมักเติมคำว่า นิพพานปจจโยโหตุ หมายความ ขอจงเป็นปัจจัยให้ถึงนิพพานเข้าไว้ในตอนท้าย คำถวายนี้ใช้ได้ทั่วไปไม่จำกัด เช่น เวลา ตักบาตร ทำทานแก่คนยากจน หรือในเวลาทำบุญใด ๆ จะใช้คำนี้เสมอไปด้วยก็ได้ การถวายทานแก่สงฆ์ ยังแบ่งออกเป็น 4 อย่าง คือ

7.1.2.1 ถวายอาหาร การถวายอาหารแก่พระสงฆ์มีอยู่หลายวิธี ซึ่งแบ่งออกได้เป็น

7.1.2.1.1 ตักบาตร คือ การนำเอาข้าวปลาอาหารมาใส่บาตรถวายพระสงฆ์สามเณร

7.1.2.1.2 ถวายข้าวสาร มักจะทำกันในคราวเกิดข้าวยากหมากแพง หรือคราวที่พระสงฆ์บิณฑบาตไม่พอฉัน ในปัจจุบัน ถือว่าการถวายข้าวสารเป็นธรรมเนียมประจำปี มักทำกันในเวลาจวนเข้าพรรษา

7.1.2.1.3 ถวายข้าวสงฆ์ การจะกระทำการถวายเช่นนี้ได้ จะต้องนิมนต์ภิกษุอย่างน้อย 4 รูปขึ้นไป โดยมีพระพุทธรูปตั้งไว้เป็นประธาน

7.1.2.1.4 ถวายสังฆทาน คือทานที่ถวายแก่พระสงฆ์ โดยมิได้เจาะจง โดยการที่เข้าไปหาเจ้าอาวาส หรือผู้จัดอาหารถวายพระในวัด ขออาราธนาพระสงฆ์ไปรับสังฆทาน สุดแต่จะนิมนต์ภิกษุรูปใดรูปหนึ่งโดยไม่เลือก ถ้าไปเจาะจงแล้วไม่เป็นสังฆทาน คำถวายสังฆทาน คือ "อิมานิ อหำ (ถ้าหลายคนใช้มยำ) ภนเต ภตตานิ สปริวารานิ ภิกขุสงฆสส โอโณชยามิ (ถ้าหลายคนใช้โยโณชยาม) สาธุ เม (ถ้าหลายคนใช้ โน) ภนเต ภิกขุสงโฆ อิมานิ ภตตานิ สปริวารานิ ปฏิคคณหาตุ มม (ถ้าหลายคนใช้ อมหากำ) ทีฆรตตำ หิตาย สุขาย แปลว่า "ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้าขอมอบถวายอาหารพร้อมด้วยของบริวารแก่พระสงฆ์เป็นอันดี ขอพระสงฆ์จงรับภัตรของข้าพเจ้าพร้อมด้วยของบริวารเหล่านี้ เพื่อความประโยชน์และความสุขแก่ข้าพเจ้าตลอดกาลนาน"

7.1.2.1.5 ถวายสลากภัต เป็นการถวายโดยการจับสลาก วิธีการคือ เขียนชื่อเจ้าของอาหาร (ต่างคนต่างทำอาหารมาเอง) แล้วนิมนต์พระภิกษุจับสลากตามลำดับพรรษา เมื่อภิกษุรูปใดจับถูกชื่อของคนไหน คนนั้นก็ต้องนำอาหารที่จัดมาไปถวาย หรือไม่เช่นนั้นจะเขียนชื่อพระให้ทายกจับก็ได้ ใครถูกชื่อภิกษุรูปใด ก็เอาอาหารไปถวายภิกษุรูปนั้น

7.1.2.1.6 ถวายเครื่องดื่ม ในพระบาลี มีน้ำดื่ม 8 อย่าง เรียกว่า น้ำ อัฏฐมาน ได้แก่ น้ำมะม่วง น้ำหว้า น้ำกล้วยมีเมล็ด น้ำกล้วยไม่มีเมล็ด น้ำมะซาง น้ำผลจันทน์ น้ำรากบัว และน้ำลิ้นจี่ นอกจากนั้นยังเติมไว้อีก 8 ชนิด คือ น้ำผลกะเบา

น้ำผลเล็บเหยี่ยว น้ำพุทรา น้ำนม น้ำยาคู และน้ำที่มีรส (คงเป็นน้ำตาล) ไม่มีการถวายเป็นพิธีอะไร เมื่อประสงค์ จะถวายภิกษุสามเณรรูปใดก็เอาไปถวายรูปนั้น วิธีการทำ คือ นำผลไม้เหล่านี้มาคั้นเอาแต่น้ำ แล้วกรองให้ดี ต่อจากนั้นใส่น้ำตาลกรวด ข้อห้ามคือไม่ให้ถวายไปทั้งหมด

7.1.2.2 การถวายเครื่องนุ่งห่ม การถวายตามธรรมดาได้แก่การถวายไตรจีวร คือ สังฆาฏิ (ผ้าพาด) จีวร (ผ้าห่ม) สบง (ผ้านุ่ง) จะถวายเมื่อไรก็ได้ การถวายผ้าอาบน้ำฝน ผ้าจำนำพรรษาและทอดกฐิน จะต้องมีกำหนดเวลา คือ

การถวายผ้าอาบน้ำฝน ขนาดของผ้าตามพระวินัยบัญญัติว่ายาว 4 ศอก 3 กระเบียด และกว้าง 1 ศอก 1 คืบ 4 นิ้ว 1 กระเบียด นิยมถวายตั้งแต่แรม 1 ค่ำเดือน 8 ไปจนถึง 15 ค่ำเดือน 8 ระหว่างนี้จะถวายวันใดก็ได้

การถวายผ้าจำนำพรรษา หมายความว่าเป็นผ้าที่ภิกษุจะรับได้ ต่อเมื่อจำพรรษาแล้วครบ 3 เดือน นิยมถวายตั้งแต่แรม 1 ค่ำ เดือน 11 จนถึงกลางเดือน 12 มีอนุญาตพิเศษแก่ภิกษุผู้ได้กฐินให้ขยายวันถวายสำหรับภิกษุนั้นออกไปได้อีกจนถึงกลางเดือน 4 เพราะการถวายผ้าจำนำพรรษานี้มีบัญญัติอนุญาตให้ถวายเร็วกว่ากำหนดนี้ได้

ส่วนการทอดกฐินจะเป็นการทำบุญที่ใหญ่ จึงมักมีกฐินสามัคคี มีกำหนดไว้ในบาลีให้ทอดได้ตั้งแต่แรม 1 ค่ำ เดือน 11 ไปหมดเขตถึงวันเพ็ญเดือน 12 จะเป็นวันหนึ่งวันใดก็ได้

สำหรับการถวายเครื่องนุ่งห่มที่ไม่กำหนดเวลาถวาย คือ ทอดผ้าป่า วิธีการทอดผ้าป่านั้นให้หาสิ่งของมาตามมากและน้อย แต่ผ้าเป็นของสำคัญยิ่ง นำไปวางไว้ในที่ไกลตาคนสุดแต่ว่าภิกษุรูปใดไปพบก่อนก็เป็นลาภของภิกษุรูปนั้นที่จะชักเอาไป

7.1.2.3 การถวายเสนาสนะ (ที่อยู่) ก่อนที่จะมีการสร้างวัดนั้น ในครั้งพุทธกาล ภิกษุยังไม่มีที่อยู่อาศัย พระเจ้าพิมพิสารทรงพระราชดำริถึงสถานที่อันควรเป็นที่ประทับของพระพุทธเจ้าทรงเห็นว่าพระราชอุทยานเวฬุวันสวนไม้ไผ่ เป็นที่เหมาะสมและสะดวกในการเดินทาง อีกทั้งสงบเงียบ เมื่อทรงดำริฉะนี้แล้ว จึงทรงจับพระเต้าทองเต็มด้วยน้ำหลั่งลงถวายพระราชอุทยานเวฬุวันเป็นสังฆารามแก่ภิกษุสงฆ์ มีพระพุทธเจ้าเป็นประธานในวันนั้น ต่อจากนั้นพระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้ภิกษุรับอารามที่ทายกถวายตามปรารถนาได้

ในปัจจุบันจึงมีการสร้างวัด ซึ่งประกอบไปด้วย

7.1.2.3.1 โบสถ์ เป็นคำย่อมาจากอุโบสถ การที่จำเป็นต้องสร้างเพราะสงฆ์มีกิจที่ต้องทำในสถานที่มีหลายอย่างตามพุทธานุญาต เช่น การบวช การรับผ้ากฐิน และสังฆกรรมอย่างอื่นอีก

7.1.2.3.2 วิหาร ปัจจุบันไม่เป็นของสำคัญ จะไม่ต้องมีไว้ก็ได้ เพราะภิกษุมีกุฏิอยู่ก็พอแล้ว ถึงกระนั้นเราก็ยังคงมีไว้เสมอ เพื่อไว้เป็นที่ระลึกหรือเป็นของศักดิ์สิทธิ์ เพราะถือว่าเป็นที่ประทับของพระพุทธเจ้า

7.1.2.3.3 สีมา เป็นเครื่องกำหนดเขตของวัดอย่างหนึ่ง หรือเป็นไว้กำหนดเขตกระทำสังฆกรรม ซึ่งมักกำหนดเอาตัวโบสถ์อีกอย่างหนึ่ง สีมาจึงตั้งอยู่รอบ ๆ โบสถ์ทั้งสิ้น

7.1.2.3.4 การผังลูกนิมิต เพื่อเป็นแนวที่ปักเขตสีมา

การถวายเสนาสนะ คือ ถวายที่อยู่แก่สงฆ์นั้น ถือว่ามีอานิสงฆ์มาก ฉะนั้นคนจึงนิยมสร้างวัดกันมาก

7.1.2.4 การถวายยา ในสมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนให้พระสาวกหมั่นฉันยาเป็นประจำ เพราะคนไม่เป็นโรคจัดเป็นลาภอย่างประเสริฐ ยาที่ทรงอนุญาตไว้ในเวลาต่อมา 5 อย่าง คือ เนยใส เนยข้น น้ำมัน น้ำผึ้ง และน้ำอ้อย ในปัจจุบันอาจจะอนุโลมสิ่งอื่น ๆ ได้แก่ยารักษาโรคที่ปราศจากของเบื่อเมาเข้าเจือปน

การให้ทานจึงมีมากมายแต่สำหรับภิกษุเราเรียกว่าทำบุญ แต่รวมทั้งหมดก็คือการทำบุญ เพื่อให้ทาน

7.2 ศีล เป็นวิธีการทำบุญอย่างที่ 2 ซึ่งทุกคนพบในชีวิตประจำวันนั่นคือ การรักษากายวาจาให้เรียบร้อย แบ่งเป็นศีล 5, ศีล 8 ศีล 10 และศีล 227 ในบุคคลธรรมดาเราสามารถจะรักษาศีล 5 หรือเรียกอีกชื่อว่าธรรมของมนุษย์ได้แก่

1. ไม่ฆ่าสัตว์
2. ไม่ให้ถือเอาสิ่งของ ๆ คนอื่น โดยที่ตนไม่มีสิทธิ
3. ไม่ประพฤติผิดในกาม คือไม่เกี่ยวข้องในทางความรักกับผู้ที่ตนไม่มีสิทธิ
4. ไม่ให้พูดเท็จ
5. ไม่เสพของมึนเมา

ธรรมทั้ง 5 นี้เป็นธรรมประจำโลกที่มนุษย์จำเป็นต้องมีไม่ว่าจะเป็นชาติใด ศาสนาใด

ส่วนศีล 8 ข้อห้ามเช่นเดียวกับศีล 5 แต่เพิ่มให้แรงขึ้นอีกในศีลข้อ 3 ของศีล 5 คือ ห้ามมิให้ประพฤติล่วงพรหมจรรย์ หมายความว่า ติดต่อรักใครร่วมประเวณีไม่ได้เลยเป็นอันขาด แม้แต่ภรรยาของตน และเพิ่มขึ้นอีก 3 ข้อ คือ

ห้ามมิให้รับประทานอาหารในเวลาวิกาล คือ เริ่มจากเวลาเที่ยงวันเป็นต้นไป

ห้ามมิให้ขับร้องและประดับตกแต่งร่างกายด้วยเครื่องหอม

ห้ามมิให้นอนบนที่นอนอันสูงใหญ่เกินไป

สำหรับศีล 8 นี้อาจเรียกว่า อุโบสถศีล คือ ศีลที่ควรรักษาในวันพระ (อุโบสถ) ถ้ามีศรัทธาอาจจะรักษาศีลไว้เป็นนิจก็ได้

ส่วนศีล 10 นั้น เช่นเดียวกับศีล 8 5 ข้อ มีเพิ่มอีก 5 ข้อ ซึ่งมีความหมายไม่แตกต่างกว่าศีล 8 เท่าใดนัก คือ

6. ห้ามมิให้บริโภคอาหารในยามวิกาล
7. ห้ามมิให้ขับร้องประโคมดนตรี
8. ห้ามมิให้ประดับแต่งตัวด้วยเครื่องหอม
9. ห้ามมิให้นอนนั่นในที่สูงเกินกำหนด
10. ห้ามรับเงินทอง

สำหรับศีล 8 และ ศีล 10 นั้นมีความหมายอย่างเดียวกัน แต่เพิ่มข้อ 10 คือ ไม่ให้รับเงินทองขึ้นมาเท่านั้น การที่คนเราสามารถรักษาศีลเพียง 5 ข้อ ก็จะสามารถเป็นสมาชิกที่ดีในสังคม และการดำเนินชีวิตในแต่ละวัน จะมีแต่ความมั่นคงมากขึ้น นอกจากทาน และศีลแล้วยังมีการบำเพ็ญบุญ

อันสูงส่งอีกอย่างหนึ่ง คือ การภาวนา

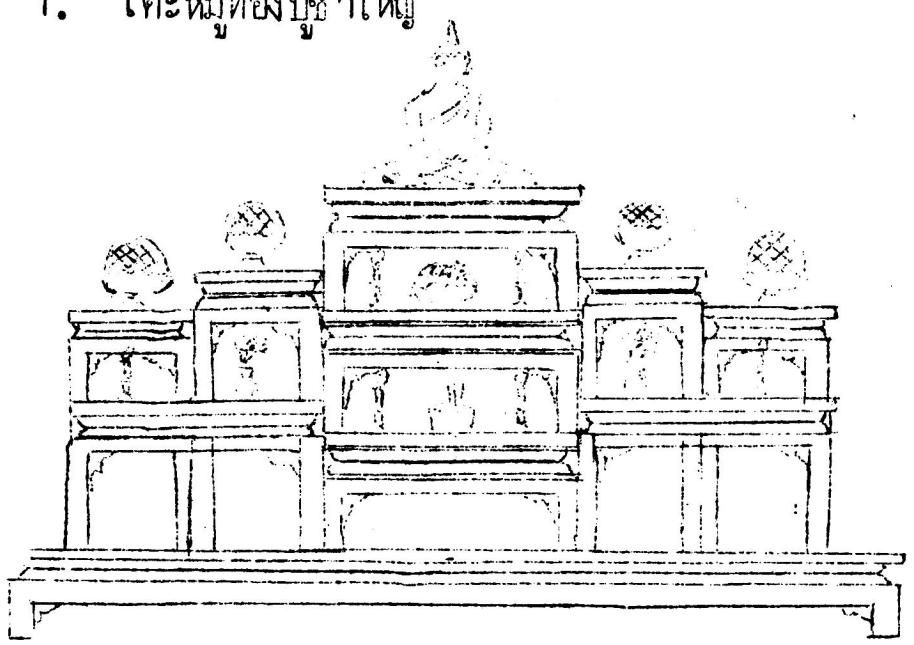
7.3 ภาวนา หรือเป็นการตริตรอง โดยการหยิบหัวข้อธรรมขึ้นมาคิด ตั้งใจแน่วแน่อย่างแท้จริง อาศัยความเงียบสงัดเป็นเครื่องช่วย หรือการบูชาพระก็จะต้องนึกถึงคุณพระพุทธเจ้าตรองว่าพระองค์เป็นผู้ประเสริฐเพียงไรในการที่ท่านชี้แนะแนวทางแห่งความสงบให้เกิดขึ้นในแต่ละบุคคลได้

การภาวนาเป็นการบำเพ็ญบุญที่ยาก ซึ่งอาจจะกระทำเป็นขั้นตอน ดังนี้

7.3.1 การบูชาเพื่อระลึกถึงคุณพระพุทธเจ้า เป็นกิจอันสำคัญยิ่งเพราะทำให้จิตใจเบิกบานด้วยความระลึกถึงคุณพระพุทธเจ้า ซึ่งเราสามารถจะทำได้ทุกวัน คือ การบูชาพระตามปกติในเวลาก่อนเข้านอน โดยจุดธูปเทียนระลึกถึงคุณพระพุทธเจ้า บูชาด้วยคาถา คือ นโม ๆ 3 ครั้ง ว่า สรณคมน์ ถึง พุทธ สรณ คจฉามิ เป็นต้น แล้วสวดพุทธคุณ ธรรมคุณ สังฆคุณ คือ อิติปิโส เหล่านี้เป็นวิธีบูชาพระตามปกติ

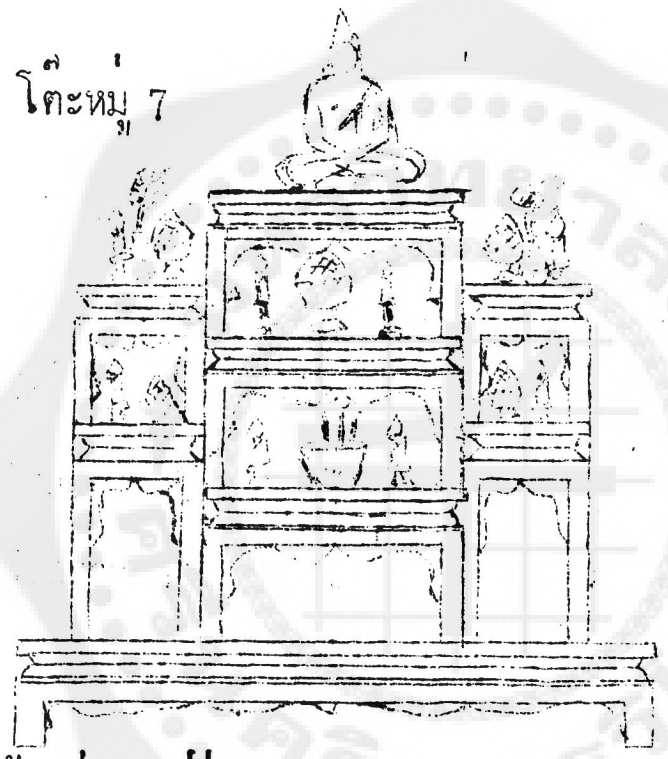
การจัดโต๊ะหมู่บูชา เพื่อบูชาพระพุทธเจ้า เครื่องบูชาประเภทตั้งโต๊ะเริ่มใช้ขึ้นในสมัยรัตนโกสินทร์ บางท่านกล่าวว่าดัดแปลงมาจากโต๊ะบูชาของจีน จากสาเหตุที่ว่า คนจีนไม่นั่งกราบอย่างไทย แต่ใช้วิธียืนกับศีรษะ หรือเพียงคุกเข่าเท่านั้น ที่ตั้งสำหรับบูชาของไทยเราแต่เดิมมีเพียงแท่น ไม่ปรากฏว่าได้มีการทำโต๊ะเป็นที่ตั้งเครื่องบูชาเลย ดังนั้น "โต๊ะหมู่บูชาที่เราเห็นกันอยู่ทุกวันนี้จึงน่าจะค่อย ๆ ดัดแปลงมาจากของจีน โดยเริ่มแรกโต๊ะบูชาของจีนมักวางเครื่องเช่น ประกอบด้วยไทยแก้ไขเสียใหม่โดยหาของอื่นมาตั้งแทน พื้นลวดลายของโต๊ะก็เปลี่ยนมาใช้แบบโต๊ะเท้าคู้ หรือโต๊ะเท้าสิงห์ โดยแกะสลักปิดทองล่องชาดอย่างของไทย และได้จัดการแยกประเภทดังนี้คือ

1. โต๊ะหมู่ทองบูชาใหญ่

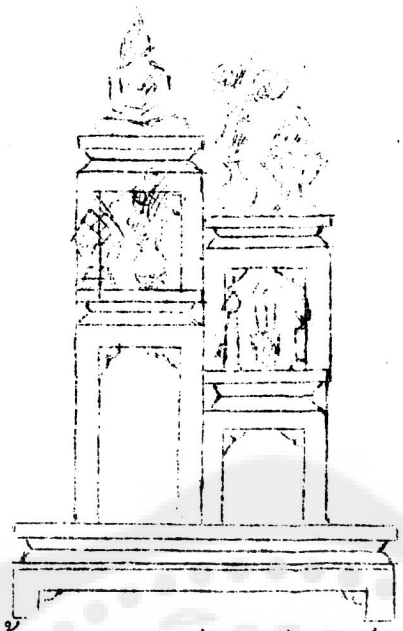
ซึ่งเรียกกันว่า "หมู่ 9" หรือหมู่ 10 นับเป็นโต๊ะบูชาใหญ่ที่สุด โดยมีโต๊ะประกอบรวมกัน 9 – 10 ตัว วิธีจัดคือจัดโต๊ะกลางเอาด้านหน้าออก ตั้งลดหลั่นและซ้อนกันเป็นจำนวน 6 โต๊ะ ด้านขวาและซ้ายตั้งขวางเอาด้านข้างออก ข้างละ 2 โต๊ะ รวมเป็น 10 ซึ่งเรียกว่า "หมู่ 10" ครั้นเมื่อนิยมประดับพานดอกไม้ไว้ตรงกลางให้ใหญ่ขึ้น และอวดฝีมือกันมากขึ้น โต๊ะกลางจึงยกออกเหลือเพียง 9 โต๊ะ จึงเรียกว่า "หมู่ 9" ปัจจุบันนิยมใช้เพียงหมู่ 9 และใช้เฉพาะในงานพิธีใหญ่เท่านั้น

2. โต๊ะหมู่ 7

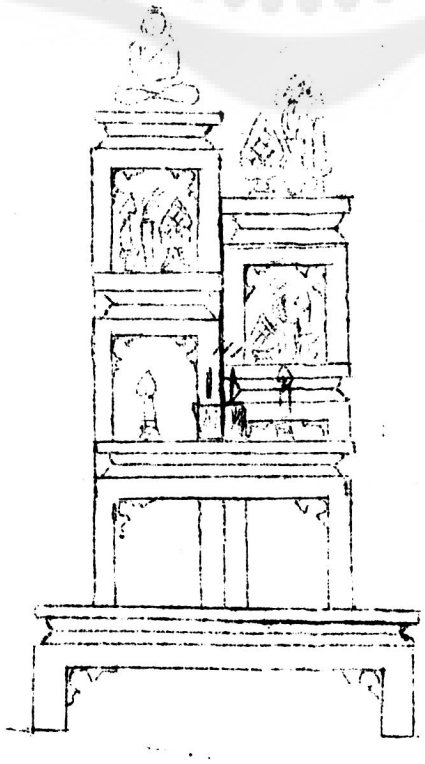
เป็นที่นิยมใช้กันทั่วไปไม่ว่าจะเป็นงานพิธีอะไร วิธีจัดคือจัดโต๊ะกลางเอาด้านหน้าออก ลดหลั่น (ไม่ซ้อน) เป็นจำนวน 3 โต๊ะ รวมเป็น 7 โต๊ะ การวางเครื่องประดับก็แยกออกเป็นคู่ ๆ โดยคำนึงว่า "ของคู่ต้องอยู่ข้าง" "ของเดี่ยวต้องอยู่กลาง" คือชั้นล่างสุดกลาง วางกระถางธูปตรงกลางโต๊ะ ตั้งเชิงเทียนขนาบ 2 ข้าง ชั้นกลางวางพานดอกไม้ตรงกลางตั้งเชิงเทียนขนาบข้าง 2 ข้าง ชั้นกลางวางพานดอกไม้ ตั้งเชิงเทียนขนาบข้าง ชั้นบนสุดประดิษฐานพระพุทธรูปตรงกลางขนาบข้างด้วยแจกันดอกไม้ ส่วนโต๊ะด้านข้างชั้นล่างสุดตั้งเชิงเทียนไว้ด้านนอก วางพานดอกไม้ไว้ด้านใน ชั้นบนก็เช่นเดียวกันทั้ง 2 ข้าง แต่เพิ่มแจกันดอกไม้ไว้ด้านหลังอีกด้านละ 1 ใบ

3. โต๊ะหมู่ 4

เป็นที่นิยมจัดไว้ตามบ้าน หรือเป็นพิธีก็จะเป็นพิธีที่ไม่ค่อยสำคัญ วิธีจัด คือ ใช้โต๊ะสี่เหลี่ยมด้านเท่าทั้งหมดรวม 4 โต๊ะ โดยจัดวางให้ชนกันรวม 4 ตัว โต๊ะสูงที่สุดประดิษฐานพระพุทธรูป โต๊ะรองลงมาก็ตั้งไว้ด้านข้างของโต๊ะสูงวางแจกันดอกไม้ไว้ทางด้านพระพุทธรูปด้านนอกวางพานดอกไม้ โต๊ะตัวรองชั้นที่ 3 ตั้งไว้ด้านหน้าพระพุทธรูป วางแจกันดอกไม้ไว้ด้านขวา และวางพานดอกไม้ไว้ด้านซ้าย โต๊ะตัวรองชั้นที่ 4 ตั้งไว้ด้านหน้าของโต๊ะชั้นที่ 2 วางกระถางธูปตรงกลาง ตั้งเชิงเทียนขนาบข้าง

4. โต๊ะหมู่ 5

แบบนี้แปลงมาจากโต๊ะหมู่ 4 ที่ย่อส่วนจากโต๊ะหมู่ 7 วิธีจัดคือ ใช้โต๊ะสี่เหลี่ยมผืนผ้าทั้งหมด รวม 4 โต๊ะ (ถ้าเป็นโต๊ะหมู่ 4) ชั้นบนสุดประดิษฐานพระพุทธรูปตรงกลางขนาบข้างด้วยแจกันดอกไม้ ชั้นล่างวางกระถางธูปตรงกลางตั้งเชิงเทียนขนาบข้าง ด้านข้างตั้งเชิงเทียนไว้ด้านนอก วางพานดอกไม้ไว้ด้านใน และเพิ่มแจกันดอกไม้ไว้ด้านหลังอีกด้านละ 1 ใบ เมื่อจะแปลงเป็นโต๊ะหมู่ 5 ได้ โดยเพิ่มตัวหน้าอีก 1 ตัว

นอกจากการจัดโต๊ะหมู่บูชาแบบโต๊ะหมู่ 10" "โต๊ะหมู่ 9" "โต๊ะหมู่ 7" "โต๊ะหมู่ 5" "โต๊ะหมู่ 4" แล้ว ยังนิยมทำโต๊ะบูชาอย่างลำลองคือทำขนาดเล็ก ๆ ให้พอเหมาะสำหรับตั้งบูชาในบ้าน ต่างก็ออกแบบลักษณะและลวดลายให้แปลกกว่ากันออกไป ไม่ยุติว่าแบบใดถูก แบบใดผิด เพราะขึ้นอยู่กับความคิด และฝีมือของผู้ทำนั่นเอง ปัจจุบันคนไทยนิยมจึงทำให้การจัดโต๊ะหมู่บูชากลายเป็นขนบประเพณีอย่างหนึ่งและเป็นการบูชาพระที่มีความสะดวกและเรียบร้อย

ส่วนการบูชาในวันสำคัญต่าง ๆ ได้แก่

7.3.1.1 วันวิสาขบูชา เพื่อเป็นการแสดงความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ น้อมระลึกถึงความดีของท่าน จึงควรมีการบูชาครั้งใหญ่ เพราะเป็นวันประสูติ – ตรัสรู้ – นิพพาน ของพระพุทธเจ้า ตรงกับวันเพ็ญเดือน 6 แต่ถ้าปีใดมีอธิกมาส คือมีเดือนแปด 2 หน วันวิสาขบูชาก็จะเลื่อนไปทำในกลางเดือน 7 พุทธศาสนิกชนจะมาประชุมเพื่อสักการะบูชาในพระอุโบสถจะมีการตบแต่งเครื่องสักการบูชา และจุดประทีปสว่างไสวในบริเวณนั้น ตอนค่ำเมื่อกล่าวคำบูชาพระผู้มีพระภาคเจ้าแล้วจึงกระทำประทักษิณ 3 รอบ คือ เวียนข้างขวาไปหาซ้ายในขณะที่เดินให้เจริญพระพุทธคุณ (อิติปิโส ฯลฯ) เป็นอารมณ์และประนมมือไปทางขวา ครบ 3 รอบแล้วเข้าโบสถ์บูชาพระสวดมนต์ฟังธรรมตามประเพณีนิยม

7.3.1.2 วันอัฐมี คือ 8 วัน ภายหลังวันวิสาขะ คือ ว่าเป็นวันถวายเพลิงพระศพพระพุทธเจ้า มีวิธีการเช่นเดียวกับวันวิสาขะแต่เปลี่ยนคำบูชาเพียงเล็กน้อย ในวันนี้ส่วนมากจะไม่มีพิธีการอะไร

7.3.1.3 วันมาฆบูชา เป็นวันที่สำคัญยิ่งในพุทธศาสนาวันหนึ่ง ซึ่งอาจเรียกว่า "วัน จาตุรงคสันนิบาต" คือเป็นวันที่ประชุมสงฆ์ประกอบด้วยองค์ 4 ประการ คือ พระสงฆ์ 1250 องค์ ล้วนเป็นพระขีณาสพ เป็นเอหิภิกษุทั้งสิ้น ต่างมาประชุมโดยมิได้นัดหมายในวันที่เป็นวันมาฆบูชานี้ พระพุทธเจ้าทรงแสดงพระโอวาทปาติโมกข์ (หัวใจศาสนา) วิธีการต่าง ๆ เช่นเดียวกับวันวิสาขบูชา แต่มีคำบูชาผิดไป

ทั้ง 3 วันที่กล่าวมาเป็นการบูชาเกี่ยวกับนักขัตฤกษ์อันสำคัญที่สุดในพระพุทธศาสนา เป็นวันที่ประกาศคุณค่าของพระพุทธศาสนา และพระบรมศาสดาผู้นิพพานไปนานแล้ว แต่คำสั่งสอนของท่านยังเด่นชัดมั่นคงไม่เสื่อมคลาย

7.3.2 การทำวัตรสวดมนต์ การภาวนาในขั้นนี้ การฟังและการภาวนาที่เข้าใจความหมายจึงจะได้รับผลถูกลักษณะของการภาวนา การทำวัตรสวดมนต์ ควรจะมีเป็นครั้งคราวเช่นวันพระครั้งหนึ่ง

7.3.3 การฟังธรรม การฟังธรรมก็เช่นกัน จะต้องเข้าใจติดตามและตริตรองจึงจะบังเกิดผลดีต่อจิตใจของผู้ฟังธรรม การฟังธรรม มีหลายชนิด เริ่มแรกคือ การฟังเทศน์ธรรมดาอันเป็นประเพณีของศาสนา ซึ่งทางวัดจะจัดขึ้น นอกจากนี้ยังมีการฟังเทศน์มหาชาติ ซึ่งทางวัดจะจัดเพียงปีละครั้ง ฉะนั้นผู้ที่เป็นพุทธศาสนิกชน จึงควรฟังให้ครบทั้ง 13 กัณฑ์อย่าให้ขาด นอกจากนี้ยังมีเทศน์แจง ซึ่งกระทำคล้าย ๆ กับการสังคายนานั่นเอง จะต้องมีพระสวดจำนวนมาก แต่เป็นการสวดย่อ ๆ พอให้ได้ใจความในพระไตรปิฎกเท่านั้น

การทำบุญทั้งหมดนั้นเป็นการทำบุญตามปกติ ซึ่งเราจะต้องพบเห็นหมุนเวียนเช่นนี้ตลอดไป ส่วนการทำบุญอีกอย่างคือ การทำบุญเกี่ยวกับจารีตประเพณี

การทำบุญเกี่ยวกับจารีตประเพณี ซึ่งทุกคนจะต้องพบเห็นอยู่เสมอในชีวิตประจำวันได้แก่

1. การทำบุญวันเกิด หรืออาจจะเรียกว่าทำบุญอายุก็ได้ วิธีการถ้าศักบาตรก็จัดเท่าจำนวนอายุเกินอีก 1 ที่เป็นอย่างน้อย สุดแล้วแต่สะดวกหรือเจ้าภาพจะทำได้ หรืออาจทำบุญสังฆทานพระสงฆ์ 1-2-3-4-5 รูปก็ได้ วิธีการทำบุญ ถ้านิมนต์พระมาสวดมนต์เพื่อปัดเป่าความชั่วร้าย เพื่อให้เกิดความสิริมงคล แล้วมีการถวายอาหารตามธรรมเนียม ในการทำบุญครั้งหนึ่ง ๆ เจ้าของวันเกิดควรจะถือศีล 5 ในวันนั้น เพื่อความสิริมงคลแก่ตัวเอง

2. ทำบุญบ้านเป็นประเพณีนิยม ในคราวปลูกบ้านใหม่ เพื่อขึ้นบ้านใหม่ หรือทำฉลองอายุของบ้านที่ตั้งมาได้นานอย่างปลอดภัยเพื่อประสงค์สวัสดิภาพ ความโชคดี สะเดาะเคราะห์ให้โรคร้ายออกไปให้มีแต่ความเจริญผาสุก

3. โกนผมไฟ มักนิยมโกนผมไฟเมื่อเด็กเกิดไม่ต่ำกว่า ๑ เดือน ในขณะที่พระสวด (จำนวนพระ 5 รูป หรือ 9 รูป) ให้เด็กอยู่ในวงด้ายสายสิญจน์ พ่อแม่เป็นคนจุดเทียนหน้าพระ เมื่อได้ฤกษ์ถ้าเป็นเด็กชายให้พระองค์หัวหน้าตัดผมเด็กน้อยเป็นพิธี เจิมหน้าและผูกข้อมือข้อเท้า พระนอกนั้นสวดไชยันโต ๆ ๓ จบ หลังจากนั้นญาติผู้ใหญ่ หรือผู้มีเกียรติอื่น ๆ ตัดผมเด็ก พอเป็นพิธีโดยลำดับ ในการชลิบผมเด็กด้วยกรรไกรนั้นต้องจุ่มน้ำมนต์ก่อนเสมอ เมื่อพระสงฆ์อนุโมทนาเจ้าภาพกรวดน้ำเป็นเสร็จพิธี

หมายเหตุ ผมที่ตัดหรือชลิบหรือโกน มักนิยมวางไว้ในที่นอน

ที่กล่าวมานี้เป็นพิธีที่ทำในบ้าน โดยการนิมนต์พระมาสวดและการจัดสถานที่เพื่อพิธีการนี้ไม่แตกต่างจากพิธีอื่น ๆ สิ่งที่จะต้องใช้ในพิธีได้แก่

1. พระพุทธรูป เป็นประธาน ตั้งอยู่ทางขวามือของพระสงฆ์ และเรียงต่อไปจากทิศตะวันออกไปทิศตะวันตก

2. โต๊ะหมู่บูชา เพื่อเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูป

3. สายสิญจน์ จะต้องหาที่ผูกใกล้ที่ตั้งพระพุทธรูปวงไปรอบ ๆ เรือน หรือรอบบริเวณบ้านตามต้องการ แล้วมาพันที่พระพุทธรูป ต่อมาพันรอบขันน้ำมนต์ แล้วเอาม้วนที่เหลือไว้ให้พระจับเวลาสวด

4. ขันน้ำมนต์ ตั้งไว้ทางด้านซ้ายของพระพุทธรูป และทางด้านขวาของพระสงฆ์ที่เป็นหัวหน้า พร้อมกับเทียนน้ำมนต์ และใบไม้ (หญ้าคา) ใช้ประพรมเพื่อสวัสดิมงคล

เมื่อเสร็จพิธีการอื่น ๆ แล้ว ยังมีพิธีอีกอย่างคือการตรวจน้ำ การตรวจน้ำมีความหมาย 3 ประการคือ

1. เป็นการแสดงกิริยายกให้ คือของสิ่งใดที่ใหญ่โตเกินไปที่จะหยิบยกให้ไม่ได้ เช่น พระเจ้าพิมพิสารหลั่งน้ำเพื่อถวายสวนเวฬุวันแก่พระพุทธเจ้า

๒. เป็นการตั้งความปรารถนาขอให้ผลบุญที่ทำไปแล้วอำนวยให้ประสบผลตามประสงค์ ซึ่งจะตรวจเมื่อเวลารับพรของพระซึ่งพระขึ้นต้นว่า "ยถาวาริวหา ปูรา ฯลฯ" ซึ่งแปลว่าปรารถนาสิ่งใดขอให้เต็มบริบูรณ์เหมือนน้ำที่เต็มฝั่ง

๓. เป็นการแผ่ส่วนกุศลแผ่เมตตาจิตแก่มาตาปิตามิตร และคนทั้งหลายขอให้รับส่วนบุญที่ตนทำนี้ด้วย

การทำบุญกายปกติทั้ง ๓ ทาง และทำบุญเกี่ยวกับจารีตประเพณีนั้น ผู้ที่เป็นพุทธศาสนิกชนพึงปฏิบัติเป็นกิจวัตร แต่เราอาจจะเลือกทำแต่พอเหมาะพอควรก็ได้ ซึ่งอยู่กับความจำกัดของเรา ไม่มีใครมาบังคับได้ แต่ถ้าเราปฏิบัติได้ทั้งหมดก็จะเป็นการสร้างคุณค่าให้แก่ชีวิตของตัวเราเอง

บทที่ 8

กิจกรรมสังคมของผู้นำกับชีวิตประจำวัน

สมาชิกในสังคมทุกคนจะต้องมีส่วนเกี่ยวข้องกับกิจกรรมของสังคม โดยมิสามารถจะหลีกเลี่ยงไปได้ เริ่มต้นจากงานเลี้ยงในโอกาสต่าง ๆ ได้แก่งานเลี้ยงรับรอง ซึ่งแบ่งออกโดยใช้เกณฑ์ เวลารับประทานอาหาร หรือ งานมงคลสมรส ซึ่งจะต้องเกี่ยวข้องทั้งพิธีทางศาสนา และการเลี้ยงรับรอง หรืองานที่ระลึกถึงผู้ที่จากไปซึ่งเรียกว่างานศพ ก็ต้องเกี่ยวข้องทั้งพิธีทางศาสนา แต่เป็นพิธีที่ผู้เป็นเจ้าภาพกำหนดการเอง แล้วนำไปเกี่ยวข้องกับพิธีทางศาสนา ฉะนั้น สิ่งควรรู้สำหรับผู้ที่เป็นสมาชิกสังคมจึงเริ่มต้นจากการวางตัวในโอกาสต่าง ๆ เพื่อการเป็นผู้ที่รู้กาละเทศะ

8.1 การเลี้ยงรับรอง งานสังคมที่มีการเลี้ยงรับรองนั้น ส่วนมากจัดตามเวลาอาหาร ได้แก่

8.1.1 งานรับรองตอนเช้า จัดได้ระหว่าง 6.00 – 8.00 น. โดยมากเวลานี้จะจัดเฉพาะผู้ที่คุ้นเคยมาก ๆ และมีเวลาจำกัด โดยใช้อาหารตามความถนัด ซึ่งประกอบด้วย ไข่ เนื้อ แป้ง ขนมปัง เนย ผลไม้ ชา หรือกาแฟ

8.1.2 งานรับรองกลางวัน จัดระหว่างเวลา 11.30 – 13.00 น. จะเป็นอาหารเบากว่าตอนเช้า ซึ่งเรียกว่า (Lunch) จะพบทั่ว ๆ ไป ถ้าเป็นต่างประเทศจะนิยมกันในอเมริกา ส่วนทางยุโรปจะเริ่ม 13.00 – 15.00 น. ซึ่งกรณีนี้จะเรียกว่าดินเนอร์ ที่จัดเวลานานนั้นเพื่อจะได้พักผ่อนหลังรับประทานอาหาร ดังนั้นในการเลี้ยงประเภทนี้จึงขึ้นอยู่กับแขกที่เราเชิญ หรือเจ้าภาพที่จะเชิญเรา

8.1.3 งานน้ำชายาย นิยมจัดระหว่าง 15.00 – 17.00 น. นิยมกันมากในหมู่สุภาพสตรี บางสังคมเชิญเฉพาะสตรี บางสังคมเชิญเป็นคู่สามี– ภรรยา มีอาหารเบา ๆ สำหรับน้ำชาหรือกาแฟ ในต่างประเทศมักจะไม่มีสุราหรือเบียร์ แต่ในเมืองไทยจะมีเบียร์หรือสุราแฝงอยู่ด้วย

8.1.4 งานคอกเทล จัดระหว่าง 18.00 – 18.30 น. ใช้เวลาไม่เกิน 2 ชั่วโมง งานนี้ถือว่าให้เกียรติแก่แขกเกียรติยศ ในงานชนิดนี้จะไม่มีเก้าอี้ให้นั่ง อาหารในงานนี้จะเป็นเบียร์กับเครื่องดื่มประเภทคอกเทลกับเครื่องดื่มสำหรับสุภาพสตรี และกับแกล้มเพียงเล็กน้อย การรับประทานจึงควรหยิบกับแกล้มครั้งละชิ้น การหยิบหลายชิ้นต่อครั้งถือว่าเสียมารยาท เมื่อถึงอีก 30 นาทีจะหมดเวลาระบุไว้ในการเชิญ แขกจะเริ่มทะยอยกันกลับ เจ้าภาพและแขกเกียรติยศจะไปยืนแถวหน้าส่งที่ประตู แขกที่ได้รับเชิญจะต้องเดินผ่านแถวให้ครบถ้วนการรวมเชยงาน และถึงบ้างพอสมควรแล้วจึงกล่าวคำอำลา

8.1.5 งานอาหารค่ำ จะเป็นงานสังคมที่ใหญ่โตและสำคัญที่สุด เนื่องจากมีเวลายาวมาก เพราะไม่ต้องรีบร้อนกลับไปปฏิบัติงานประจำต่อ จึงอาจจะมีเต้นรำ และงานรื่นเริงอื่น ๆ ต่อเนื่องไป จะมีการเลี้ยงอาหารจะมีหลายแบบได้แก่

8.1.5.1 งานบุฟเฟ จะจัดโต๊ะอาหาร จะขึ้นอยู่กับจำนวนแขก คือถ้าแขก 20 คน จะจัดเป็นแถวเดียว เข้าทางหนึ่งออกทางหนึ่ง ถ้าแขก 40 – 50 คน มักจัดเป็น 2 แถว อาจจัดให้เข้าทางเดียวกัน แต่คนละด้านโต๊ะ หรือจัดในทิศทางกันข้าม ถ้าแขกเป็นจำนวนร้อยกนจำเป็นต้องจัดเป็น 4 แถว, 6 แถว

จุดเริ่มต้นในการเดินตักอาหารคือจานอาหาร และถาดผลไม้ เป็นจุดสิ้นสุดการตักอาหาร

ข้อดีในการจัดอาหารแบบนี้คือ

1. สามารถบริการได้ทั่วถึง และมีการยืดหยุ่น ปริมาณอาหารให้พอดีกับผู้รับประทานได้
2. ผู้รับเชิญสามารถสนทนากันได้กว้างขวาง คือ สามารถเปลี่ยนกลุ่มที่นั่งได้
3. ไม่ต้องระมัดระวังกิริยามากนัก
4. เตรียมการไม่มากนัก และลดค่าใช้จ่าย

ข้อเสีย

1. ถ้าคนไม่มีมารยาทในการรับประทานอาหาร จะตักมาทิ้งขว้างไปทำให้อาหารไม่พอ
2. ถ้าไม่มีระเบียบและขาดการรอคอยจะทำให้เกิดการชุลมุนในการตักอาหาร

8.1.5.2 งานดินเนอร์ เป็นงานที่ให้เกียรติสูงสุด การจัดโต๊ะจะจัดเป็นรูปยาว รูปตัวแอล รูปตัวยู แล้วแต่สถานที่ ที่เจ้าภาพ แขกเกียรติยศนั่งจะอยู่กึ่งกลางเสมอ เว้นการเลี้ยงกลุ่มแล้ว เจ้าภาพจะนั่งปลายโต๊ะทั้งสอง แขกเกียรติยศนั่งทางขวามือโดยสลับเพศชายและหญิง เมื่อเจ้าภาพเชิญเข้านั่งโต๊ะ สุภาพบุรุษจะต้องช่วยเหลือหรือคุยกับสุภาพสตรีทางขวามือและซ้ายมือตามลำดับ การช่วยเหลือสุภาพสตรีทางขวามือของท่านคือการดึงเก้าอี้ให้และดันเก้าอี้ให้สุภาพสตรีนั่ง หลังจากเจ้าภาพได้นั่งลงเรียบร้อยแล้ว

สิ่งของบนโต๊ะจะมีจานอาหารวางกลาง 1 ใบ และอาจวางผ้าเช็ดมือไว้บนจานอาหารนี้ จานขนมปังจะอยู่มุมซ้ายบน มีดอยู่ด้านขวาของจานเรียงตามการใช้จากด้านนอกเข้าสู่ตัวในชิดจาน ช้อนอยู่ด้านซ้ายของจานเรียงจากนอกเข้าในเช่นกัน ถ้วยแก้วที่เหมาะสมกับเครื่องดื่ม โดยจะมีเครื่องดื่มอยู่ขวามือด้านบนของจานอาหาร วางเรียงเป็นวงกลม เริ่มจากแก้วน้ำเย็น ต่อไปทางขวาเป็นแก้วเหล้าไวน์แดงดื่มกับเนื้อ กระเถิบขึ้นไปเป็นแก้วแชมเปญใช้เฉพาะในการดื่มอวยพร แก้วเหล้าไวน์ขาว ดื่มกับปลาหรือกุ้ง และท้ายสุดแก้วเหล้าเชอรี่ดื่มกับซุป หลังอาหารจะมีเหล้าหลังอาหาร เช่น เปปเปอร์มินท์ หรือบรั่นดี การรับประทานอาหารควรระวังเมื่อเข้านั่งโต๊ะเรียบร้อยแล้ว จึงนำผ้าเช็ดมือมาวางบนตักทันที เมื่อรับประทานเสร็จแล้วไม่ต้องนำไปวางไว้เฉย ๆ ในขณะรับประทานอาหารห้ามใช้มือหยิบอาหารอย่างอื่นใด เว้นแต่ขนมปังและเครื่องดื่ม ข้อควรระวังในการรับประทานอาหารอื่น ๆ ได้แก่

1. การรับประทานซุปให้ตักออกไม่ใช่ตักเข้าตัว
2. ใช้มีดมือขวา ซอมมือซ้าย ห้ามเปลี่ยนมือ ตัดเนื้อเพียงชิ้นละคำแล้วส่งเข้าปาก ค่อยเคี้ยว ห้ามใช้มีดส่งอาหารเข้าปาก และไม่ควรตัดเนื้อหลายชิ้นก่อนรับประทาน

8.1.5.3 อาหารสิ่งใดไม่ชอบ บอกบริกรได้ไม่ผิดมารยาท และไม่ทำเป็นต้องตัก การตักอาหารให้ตักเพียงละชิ้นที่จัดไว้เท่านั้น การเลี้ยงอาหารจีนเป็นการเลี้ยงที่จัดมาสำหรับคน 10 คน มารยาทในการรับประทานอาหาร คือ อย่าบูมมาม ฉะนั้น จึงควรตักพอรับประทานอย่าตั้งหน้าตั้งตารับประทาน จะทำให้ไม่อาจรับประทานอาหารจานหลัง ๆ ได้

ε.2 การปฏิบัติตนเมื่อได้รับเชิญ เมื่อได้รับบัตรเชิญตามมารยาทแล้วจะต้องรับแจ้งเจ้าภาพว่าจะไปร่วมงานได้หรือไม่ ก่อนเวลางานให้นานวันที่สุดเท่าที่จะทำได้ ถ้าเรารับเชิญจะต้องปฏิบัติตามให้เหมาะสมกับสภาพและสถานการณ์ดังนี้คือ

1. ศึกษาเวลาของงาน และขนาดของงานที่เราจะไป เช่น งานที่เกี่ยวกับพิธีสงฆ์ จะนิยมแต่งกายตามสบาย คือ ให้พอเหมาะกับงาน ชายสวมเสื้อฮาวายหรือเชิ้ตธรรมดา หญิงสวมกระโปรงยาวปิดเข่าเพื่อการนั่งที่สะดวก ถ้าเป็นงานรับรองเป็นทางการและเป็นพิธีการทางราชการ เช่น งานสมรส งานสโมสรสันนิบาต ชายควรใช้ชุดสากล หญิงควรแต่งกายให้เรียบร้อย กระโปรงยาวหรือสั้นตามสมัยนิยม

2. เวลา แขกที่ไปงานใดก็ตาม ทุกประเภทของงานควรไปถึงงานก่อนนัดหมายประมาณ 15 – 20 นาที เว้นแต่งานคอกเทลหรือที่นิยมเรียกกันว่างานรับรองจะไปก่อนเวลาไม่ได้ จะไปเวลาใดก็ได้แต่ไม่ควรถึง 30 นาทีก่อนสิ้นสุดเวลาที่ระบุ เมื่อได้เวลาอันสมควรก็รีบลากลับอย่าพยายามให้เป็นคนสุดท้ายที่ออกจากงาน

3. มารยาทในการเป็นแขก เมื่อไปถึงงานพบเจ้าภาพเพื่อทักทายปราศรัยกันครั้งถึงเวลาจะกลับก็ต้องไปพบเจ้าภาพเพื่อลา จงอย่าใช้วิธีหลบหลีกเข้าไปและหนีกลับบ้านหลังอิ่มแล้ว

4. การชมเชย เมื่อเป็นแขกของผู้ใดควรชมเชยการจัดงาน ไม่ต้องกล่าวคำขอบคุณที่เชิญมา ซึ่งทำให้มองดูว่าขอบคุณที่เขาให้เกียรติเราอุตส่าห์เชิญมา ในวงสังคมทั่วไปจะไม่มีการขอบคุณที่เชิญ

5. มารยาทในการรับประทาน รับประทานพออิ่ม การตักหรือหยิบมากเกินไปอาจทำให้แขกอื่นไม่มีรับประทานได้ ซึ่งถ้าโลภมากในการตักอาหารจะมองดูน่าเกลียดมากในแง่ที่เห็นแก่กิน

8.3 งานสมรส เป็นงานสังคมที่จำเป็นอย่างมากในการวางตัวให้ถูกกาละเทศะของผู้นำในชุมชน

ถ้าได้รับเชิญในฐานะแขกรับเชิญ ไปร่วมอำนวยพร สิ่งที่ต้องคำนึงถึงอันดับแรกคือ การแต่งกาย จะต้องแต่งกายสากลนิยม ให้เหมาะสมพอเหมาะพอควร ต่อมาเรื่องเวลา ควรไปก่อนเวลาประมาณ 30 นาที เพื่อพบปะเจ้าภาพ เมื่อเข้าไปในบริเวณงานแล้ว ควรปฏิบัติตนตามขั้นตอน

1. นำของขวัญมอบแก่ผู้ควรรับรอง หรือ
2. ตรงไปหาเจ้าภาพ แล้วสังสรรค์เล็กน้อยก่อนผ่านไปนั่งรอเวลาหลั่งน้ำสังข์
3. เมื่อถึงเวลาหลั่งน้ำสังข์ และประธานพิธีได้ผ่านพิธีไปแล้วจึงค่อย ๆ เรียงกันตามลำดับ ถ้าไปทั้งสามีภรรยา นิยมให้ภรรยาเดินนำหน้า
4. เมื่อเดินถึงบริเวณจัดไว้สำหรับหลั่งน้ำและประสาทพร ให้ยืนหน้าไปทางพระพุทธรูปที่จัดไว้และกวรนมัสการด้วยการยกมือไหว้ แล้วตั้งจิตขอให้คุณพระรัตนตรัยได้ช่วยให้คู่สมรสมีความสุขในชีวิตสมรส
5. การหลั่งน้ำสังข์ ควรยกสังข์ที่บรรจุน้ำขึ้นกล่าวคำอำนวยพร เช่น ขอให้มีความสุขในชีวิตสมรส และยื่นยาวก่อเนื่องเชนน้ำสังข์ที่หลั่งนั้นแล้วจึงรดน้ำลงบนมือของเจ้าบาว เจ้าสาวตามลำดับ บางคนนิยมรดน้ำลงบนมือเจ้าสาวก่อนเจ้าบาว โดยยึดหลักว่าสภาพสตรีมีศักดิ์สูงกว่าในวงสังคมก็ได้
6. เมื่อเสร็จแล้วจึงกลับออกมา ถ้าไม่ได้รับเชิญรับประทานอาหาร ก็ไม่ควรอยู่ในงานนั้นนานเกินไป

การได้รับเชิญให้เป็นประธานการสมรส เนื่องจากเป็นผู้ที่ได้รับการนับถือในพื้นที่นั้น หรือตำแหน่งงานสูง จะต้องปฏิบัติตามขั้นตอนต่อไปนี้

1. เมื่อถึงเวลาฤกษ์ เจ้าภาพหรือผู้มีหน้าที่เป็นผู้ดำเนินงานจะมาเชิญเข้าสู่บริเวณที่จัดไว้สำหรับการหลั่งน้ำสังข์ ประธานจะต้องเข้าไปบูชาพระพุทธรูป โดยจุดเทียนเล่มขวามือขององค์พระพุทธรูปก่อน แล้วจุดเล่มซ้ายมือจากนั้นก็กราบพระ
2. นำคู่บาวสาวกราบพระ โดยให้เจ้าบาวอยู่ขวามือ แล้วจึงนำคู่บาวสาวเข้าที่จัดไว้สำหรับรอรับการหลั่งน้ำสังข์ โดยให้เจ้าบาวนั่งขวาเช่นกัน
3. ประธานสวมพวงมาลัยสองชายให้กับเจ้าบาวและเจ้าสาว แล้วทำพิธีสวมมงคลแปดโดยปกติสวมศีรษะฝ่ายชายก่อน แล้วจึงสวมศีรษะฝ่ายหญิง ก่อนจะสวมควรยกมงคลแปดขึ้นบูชาไปทางพระพุทธรูป ระลึกถึงอำนาพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ขอให้คุ้มครองคู่บาวสาวให้อยู่ด้วยกันยืดยาว และมีความสุข

อาราธนาคุณพระรัตนตรัยด้วยคำบาลีว่า

พุทธัง นฺุาเวนะ

ธรรมมัง นฺุาเวนะ

สังฆัง นฺุาเวนะ

แล้วจึงสวมมงคลแปดนั้นสืบ

4. เชิญหน้าเจ้าบ่าวและเจ้าสาวตามลำดับ โดยเชิญด้วยกระแจะเป็น 3 จุด เป็นรูป 3 เหลี่ยมจากฐานซ้ายมือเราไปฐานขวามือ และขึ้นไปบนยอดของสามเหลี่ยม

5. ต่อจากนั้นหลั่งน้ำลงบนมือเจ้าบาวเจ้าสาว และให้พรดังที่กล่าวมาแล้ว

6. การถอดมงกล เจ้าภาพอาจเชิญประธานหรือผู้อื่นขึ้นมาถอดก็ได้ วิธีการ คือ เอามือจับกึ่งกลางมงคลแปด แล้วกล่าวคำบาลีดังที่กล่าวในข้อ 3 ตั้งจิตให้คู่สมรสครองคู่ยืนยาว และมีความสุข แล้วจึงค่อย ๆ ยกขึ้นพร้อมกัน ต่อจากนั้นพาคู่บาวสาวไปกราบพระ เป็นอันพิธี

การได้รับเชิญให้กล่าวคำอวยพรในงานเลี้ยง ควรเรียงลำดับขั้นตอนในการพูดคือแนะนำในการครองเรือนสักหนึ่งข้อ แล้วจบให้ทุกคนร่วมกันอำนวยพร

การปูที่นอน นิยมให้ผู้ที่แต่งงานและครองเรือนกันมาด้วยดี มีบุตรธิดาสืบสกุลเป็นคู่ปูที่นอน ไม่นิยมผู้ที่เป็นหม้าย วิธีการคือ

1. ผู้ทำพิธีจะถามว่าได้ฤกษ์ดีหรือยัง จะมีผู้ตอบว่า ถึงแล้ว ถามต่อไปว่านายมั่นนายคงมาหรือยัง ตอบว่ามาแล้ว จึงจะทำการปูที่นอนใส่ปลอกหมอนให้เรียบร้อย แล้วจึงชี้เชิญส่วดมนต์กราบลงบนหมอน แล้วนอนคู่กัน ชายอยู่ขวา ทำว่าหลับแล้วยื่นเข้ามาเล่าความฝันว่า ผู้ที่นอนที่นอนนี้ จะมีความสุข มีลาภ ยศ มีบุตรธิดาสืบสกุล โดยให้ทั้งสองพูดโต้ตอบกันดังพอสมควร แล้วก็กราบพระลงบนหมอนทั้งสองคน

2. รับคู่บ่าวสาวเข้ามาในห้อง ยืนปลายเตียง ชายอยู่ซ้าย หญิงอยู่ขวา ขนาบด้วยชายหญิงที่ปูที่นอน พาขึ้นเตียงทางปลายเท้าแล้วให้ลานไปกราบลงบนหมอน แล้วให้หันกัวกลับมาเผชิญหน้ากับผู้ที่ทำพิธี

3. ยมรมวิธีการกรองเรือน แล้วยกมือฝ่ายชายทับมือฝ่ายหญิง มอบให้ครองคู่กัน ถือว่าจบพิธี ผู้ทำพิธีออกจากห้องปล่อยให้คู่บ่าวสาวอยู่กันสองต่อสอง

8.3 งานศพ เป็นงานทางสังคมที่ได้จัดกันขึ้นตามความนิยมกันต่อมา คือสมัยก่อนทำพิธีกันที่บ้าน แล้วจึงมาวัด ต่อมาเพื่อความสะดวกก็เปลี่ยนกันมาทำพิธีกันที่วัด การทำบุญในงานศพนั้นมีมูลเหตุจากบุตรสาวของเศรษฐีผู้หนึ่งหนีตามผู้ชายไป แต่เศรษฐีผู้พ่อเข้าใจว่าถูกสาวตายเสียแล้ว จึงได้จัดทำมหกัตร (อาหารเพื่อผู้ตาย โดยวิธีจัดหาอาหารมาถวายพระ ซึ่งนิยมทำในวันที่มีผู้ตาย หรือทำบุญครบ 7 วัน 50 วัน และ 100 วัน หรือทำบุญตรงกับวันตาย) ซึ่งมีคำถวายแปลเป็นไทยว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้าขอมอบถวายภัตรเพื่อผู้ตายพร้อมด้วยบริวารเหล่านี้ แก่พระภิกษุสงฆ์แล้ว ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ขอพระสงฆ์จงรับภัตรเพื่อผู้ตาย พร้อมด้วยบริวารของข้าพเจ้าเหล่านี้เพื่อประโยชน์และความสุขแก่ข้าพเจ้าตลอดกาลนานเทอญ" ต่อมาจึงกลายเป็นธรรมเนียมที่ได้ยึดถือสืบมา

ข้อควรปฏิบัติในงานศพ สมาชิกในสังคมจะพบงานประเภทนี้ตลอดไปชั่วชีวิตของตน ฉะนั้นจึงควรยึดถือปฏิบัติตามที่ยอมรับในสังคมดังต่อไปนี้

1. เวลา ถ้าเป็นงานสวดศพ เวลา 19.30 – 21.00 น. ซึ่งจะจัดพระสวดหน้าศพ 4 รูป สวด 4 จบ (ในต่างจังหวัดอาจจัดระหว่าง 19.30 – 24.00น.) อาจจัดพระ 8 รูป และไม่นับจบในการสวด ซึ่งขึ้นกับความนิยมของท้องถิ่น ฉะนั้นท่านควรจะไปก่อน 19.30 น. เสมอ

2. การเคารพศพ ก่อนเคารพศพ จะต้องกราบพระพุทธรูปที่ตั้งไว้ ไหว้พระธรรม และกราบศพหรือไหว้ศพตามฐานะ แล้วรีบถอนตัวออกมาเพื่อให้ผู้อื่นได้เข้าไปบ้าง (การไหว้ศพชุดธูปเทียน 1 ดอก ยกมือขึ้นพนมไหว้และกล่าวอโหสิกรรมต่อผู้ตาย ว่า "ขออโหสิกรรมทั้งปวง จงอย่าได้มีเวรต่อกันและกันเลย บุญใดที่ข้าพเจ้าทำมาด้วยดี ขออุทิศให้ผู้ตายได้รับและไปสู่ที่สุขดียิ่ง ๆ ขึ้นกว่าชาตินี้")

3. ในระหว่างที่พระสงฆ์กำลังให้ศีล หรือกำลังสวด ไม่ควรเข้าไปไหว้ศพ ควรรอจนพระสวดจบเสียก่อน และในระหว่างพระให้ศีล ทุกคนควรรับฟังด้วยความตั้งใจ ไม่ควรจะคุยหรือหยอกล้อกัน เมื่อพระกระทำพิธีการบังสกุลควรรับฟังพร้อมตั้งใจอุทิศกุศลให้กับผู้ตาย และเมื่อพระเริ่มให้พรก็ขอให้ตั้งใจอุทิศกุศลดีให้แก่ผู้ตาย
4. เมื่อจบพิธีแล้ว ควรจุดธูปไหว้ศพอีก 1 ดอก ถ้ามีแขกอื่น ๆ กำลังไหว้ศพแน่นไปหมด ท่านอาจยกมือไหว้จากระยะห่าง ๆ ก็ไม่น่าเกลียดเกินไป
5. ถ้าท่านเป็นประธานงาน ท่านจะต้องจุดธูปเทียนที่แท่นบูชาพระพุทธรูปก่อน ถัดไปเป็นธูปเทียนหน้าตู้พระธรรม และหน้าศพเป็นลำดับที่สุด และในขณะที่พระอนุโมทนาก็จะต้องเป็นผู้ตรวจน้ำอุทิศให้ผู้ตายด้วย โดยเริ่มตรวจเมื่อพระเริ่มสวดในยถา ฯลฯ และหยุดตรวจน้ำเมื่อจบบท จากนั้นจึงพนมมือขึ้นรับพรพระต่อไปเมื่อพระสวดในบทสัพพี ฯลฯ

การไปร่วมงานเผาศพ ส่วนใหญ่จะจัดระหว่าง 16.00 – 17.00 น. ซึ่งเป็นเวลาที่แขกทุกคนจะว่างจากการปฏิบัติงานประจำวันแล้ว มีข้อปฏิบัติที่ควรจำดังนี้คือ

1. เมื่อไปถึงก่อนเวลา หาที่นั่งให้พอเหมาะ
2. เมื่อประธานขึ้นจุดเพลิง ทุกคนลุกขึ้นยืนไว้อาลัยผู้ตาย และไม่พูดคุย ต่อจากนั้นเดินเรียงกันขึ้นใส่ไฟไม่ควรรีบร้อนเบียดเสียด เพราะเป็นภาพที่ไม่น่าดู
3. เวลาใส่ไฟ พึงตั้งใจอโหสิกรรมและอุทิศหรือแบ่งบุญกุศลให้แก่ผู้ตายซึ่งจะเป็นกุศลแก่ตัวท่านเอง แล้วรีบหลบหลีกทางให้ผู้อื่น
4. ขณะเดินลงพึงระวังถ้าเป็นทางที่ผ่านหน้าผู้บังคับบัญชาชั้นสูง (ถ้าท่านยังนั่งอยู่) ควรหยุดทำความเคารพก่อนจะเดินกลับไปที่นั่งของท่าน
5. ถ้าท่านได้รับเชิญเป็นผู้ทอดผ้าบังสกุล ท่านควรเดินด้วยกริยาสง่าผ่าเผย และสำรวม เมื่อถึงหน้าศพยกมือขึ้นไหว้ แล้วทันมารับผ้าบังสกุล

นำไปวางบนที่จัดไว้ ซึ่งจะมีคนชี้ให้หรืออาจถามก็ได้ (อาจวางบนโลงศพก็ได้) แล้วเลี่ยงมายืนข้าง ๆ รอให้พระสงฆ์มาชักผ้าบังสุกุล ขณะที่พระสงฆ์กำลังชักผ้าบังสุกุลอยู่นั้น ท่านพึงยกมือขึ้นพนมและตั้งจิตแผ่ส่วนกุศลไปให้ผู้ตาย แล้วจึงกลับมานั่งที่เดิม

6. ถ้าท่านได้รับเชิญเป็นประธานการจุดไฟเผาศพ โดยปกติการทอดผ้าบังสุกุลมากกว่า 1 ครั้ง ผู้เป็นประธานจะเป็นคนสุดท้ายแล้วจุดไฟเผาศพเลย การปฏิบัติก็คือนำดอกไม้จันทน์เข้าซอในเทียนหรือไฟที่จัดไว้ ถ้าเป็นไฟพระราชทานจงยกมือไหว้ก่อนซอไฟให้ติดดอกไม้จันทน์ การวางดอกไม้จันทน์ที่ติดไฟแล้วลงใต้โลงศพ พึงยกมือคารวะศพก่อนเสมอ

สิ่งเหล่านี้เป็นมารยาทที่พึงปฏิบัติในงานที่เศร้า และเป็นการระลึกถึงผู้ที่จากไปไม่มีวันกลับแล้ว ฉะนั้น การแต่งกายสีดำ สีขาว แสดงถึงการจากไปแล้วใจของเราพึงก็ต้องยอมรับในการแสดงออกด้วย

8.4 พิธีในการทำศพ ความเชื่อแต่ดั้งเดิม เชื่อกันว่า ก่อนตายถ้ามีการบอกหนทางที่ดีแล้วจะไปดี จึงปฏิบัติกันต่อ ๆ มา เมื่อมีคนจะตาย เขาจะจัดดอกไม้ธูปเทียนบรรจุในกรวยใบตองให้ผู้ป่วยหนักพนมมือ บางทีก็นิมนต์พระสงฆ์ หรือตั้งพระพุทธรูปไว้ใกล้ แล้วบอกให้ผู้ป่วยระลึกถึงคุณพระรัตนตรัย และเมื่อจะมัดศพยังให้ศพถือกรวยดอกไม้ธูปเทียนอีกด้วย เพราะถือว่าการระลึกถึงเช่นนี้จะทำให้ใจสงบ เพื่อจะได้ภาวนาซึ่งจะทำให้ผู้ตายนั้นไปสู่สุคติ

8.4.1 การอาบน้ำศพ การตายที่ไม่อาบน้ำศพคือ การผูกคอตาย ตกต้นไม้ตาย หรือตกน้ำตาย ฯลฯ เหล่านี้เรียกกันว่าตายโหง ศพจะไม่ตราสัง ถ้าเป็นการฝังเขาจะก่ออิฐถือปูนไว้ตามวัด หรือฝัง ถ้าวัดใดมีโรงเก็บศพ เขาก็ฝากเก็บไว้ และกลั้นใจเอาดินวางลงบนหลังโลงนั้น 3 ก้อน เป็นพิธีสมมติพอเป็นสังเขปแทนการฝัง

สำหรับการปกติจะมีการอาบน้ำ เพื่อล้างบาป ตามความเชื่อของพราหมณ์ ส่วนทางแขกเชื่อว่า ถ้าอาบน้ำทาแป้งอย่างหมดจดคือ ขัดสี รัดท้อง เพื่อนำเอาสิ่งโสโครกออกมาให้หมดจดแล้ว ผู้ตายไปเกิดชาติใดก็จะสวยงาม ส่วนทางพุทธศาสนาเชื่อว่าการอาบน้ำศพ

เป็นการสนองคุณด้วยความกตัญญูและขอขมาโทษให้สำเร็จประโยชน์พ้นจากเวรกรรม ส่วนบุตรหลานก็นับถือผู้ตายว่าเป็นที่บูชายิ่งก็เอาผ้าเช็ดหน้าใหม่ ๆ หรือฉีกผ้าขาวขนาดพอพิมพ์รูปหน้า และรองเท้าของผู้ตายไปเซสาที่ลงขมิ้นนั้นไว้ทำเป็นผ้าประเจียดต่อไป ส่วนวิธีการอาบน้ำของผู้ที่นับถือพุทธศาสนาก็อาบน้ำแล้วลงขันธ์สุดท้ายด้วยสีและฟอกด้วยสัมมะกรูด มะนาว เมื่อสะอาดดีแล้ว จึงอาบน้ำหอมทากระแจะและเครื่องปรุงอื่น ๆ ตามที่ควรจะทำได้แล้วหวีผม หวีที่ใช้นั้นหักออกเป็น 2 ท่อน ขว้างทิ้งเลย

8.4.2 การแต่งตัวศพ ตามธรรมเนียม ใช้ผ้าขาวนุ่งชั้นแรก เอาชายพกไว้ข้างหลัง แล้วเอาเสื้อขาวที่ตัดไว้แล้วสวมเอากระดุมไว้ข้างหลังเหมือนกัน เย็บเนาตะเข็บแต่แขนมาหาเอวทั้ง 2 ข้าง ใช้เสื้อและผ้านุ่งอีกสำรับหนึ่งสวมและนุ่งให้ แต่ทางตุมและชายพกเอาไว้ข้างหน้า แล้วใช้ผ้าแพรห่ม หรือสะพายให้ การแต่งกายครั้งแรก หมายความว่า แต่งตัวให้ผี ส่วนแต่งกายครั้งหลัง หมายความว่าแต่งตัวให้ไปเกิด ในปัจจุบันอาจแต่งตัวนุ่งผ้าสวมเสื้ออย่างปกติที่เคยใช้แต่เพียงชั้นเดียว แล้ววางนอนไว้บนเตียง ทอดมือขวาไว้ให้ผู้ที่มาอาบน้ำศพรดน้ำที่มือด้วยน้ำหอม พอเป็นพิธีเท่านั้น

8.4.3 การเอาเงินใส่ปาก มีความเชื่อกันต่าง ๆ ไป เช่น ให้รู้จักพิจารณาว่าตนเกิดมาแล้วย่อมอุ่นหลงอยู่ด้วยทรัพย์สมบัติ พยายามแสวงหาด้วยวิธีต่างทั้งด้วยความโลภ หรือโดยวิธีการที่ทุจริตต่าง ๆ แล้ว เก็บออมไว้ ซึ่งเรียกว่าทรัพย์ภายนอก เมื่อตายไปแล้วแม้แต่เขาเอาใส่ปากแล้วก็ยังไม่สามารถนำเอาไปได้ บางคนว่าเพื่อเป็นค่าจ้างแก่สัปเหร่อที่จะนำไปเผา เพราะครั้งก่อนนั้นราคาเงินบาทหนึ่ง ถือว่าเป็นค่าจ้างที่สูงแล้ว

8.4.4 หมากใส่ในปากศพ สำหรับผู้ที่กินหมาก ถ้าเป็นคนแก่มีฟันไม่บริบูรณ์ก็ใช้หมากตำใส่ปาก

8.4.5 ขี้ผึ้งปิดหน้า การใช้ขี้ผึ้งหรือทองคำปิดหน้า เพื่อป้องกันความอุจาดบางแห่งก็ปิดเฉพาะตากับปาก บางแห่งก็ปิดเต็มหน้า

8.4.6 กรวยดอกไม้ธูปเทียน ประกอบด้วยธูป 1 ดอก เทียน 1 ดอก ดอกไม้ 1 ช่อ หรือบางทีก็ใช้ ดอกบัว 1 ดอก ใส่ในกรวยใบตองให้ศพพนมมือถือ ได้ความว่า เพื่อจะได้นำไปไหว้พระจุฬามณีบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์

8.4.7 การเผาศพ ในวันที่จะเผาศพได้ คือ ดิถีที่เป็นเลขเดี่ยวเสมอไป คือ 1, 3, 5, 7 ตลอดไปจนถึง 31 แต่การนับดิถีนั้น เมื่อนับถึงข้างขึ้น 15 ค่ำแล้ว ก็เปลี่ยนเป็น แรม 1 ค่ำ 2 ค่ำ ฯลฯ ไม่ตรงตามทางคำนวณ ตามทางคำนวณนี้ ข้างแรมต้องนับต่อจากข้างขึ้น เช่น แรม 1 ค่ำ เป็น เลขที่ 16 แรม 2 ค่ำ เป็นเลขที่ 17 เพราะฉะนั้นเลขคู่ของข้างแรมเมื่อรวมเข้ากับเลข 15 ซึ่งเป็นจำนวนสูงสุดของข้างขึ้นแล้ว ตัวท้ายดิถีก็เป็นเลขคี่ทั้งนั้น ฉะนั้นจึงพูดว่า ข้างขึ้นเผาคี่ ข้างแรมเผาคู่

8.4.8 การเก็บอัฐิ เมื่อเผาเสร็จแล้ว วันรุ่งขึ้นเวลาเช้าก็จัดเครื่องสามหาบ (เครื่องถวายพระ มี หม้อข้าว เชิงกราน และพริก หอม กระเทียม ฯลฯ บรรจุในสาแหรกข้างหนึ่ง ส่วนอีกข้างหนึ่งมีของคาว หวาน จัดเช่นนี้เหมือนกันทั้ง 3 หาบ ให้ลูก หลาน หรือญาติสามคนเป็นผู้หาบ เดินเวียนกองฟอนคนละสามรอบ เวลาเดินก็กู่ วู้ ๆ ๆ คนละสามครั้ง แล้วจึงนำไปถวายพระ ซึ่งถ้าคิดเป็นปัญหาธรรม คือ สัตว์โลกต้องเวียนเกิดเวียนตายอยู่ในภพทั้งสาม การกู่นั้นหมายความว่า จงตามมาในทางบุญกุศลเถิด

ต่อจากนั้น ก็นำกองกระดูกมาแปรรูปเป็นคนนอนหงาย หันศีรษะไปทางทิศตะวันตก สมมติว่าตาย แล้วจึงนิมนต์พระมาชักบังสุกุลตาย เสร็จแล้วลมรูปเดิมเสีย ทำรูปขึ้นใหม่ หันศีรษะไปทางทิศตะวันออก สมมุติว่าเกิด บางรายเอาแก้วแหวนเงินทองโปรยลงบนกระดูกแล้วประพรมด้วยของหอมอีกทีหนึ่ง แล้วนิมนต์พระมาชักบังสุกุลเป็นเสร็จแล้วเก็บกระดูกไปไว้สักการบูชา ไปบรรจุในเจดีย์บ้างตามปรารถนา เพื่อให้บุตรและธิดากระทำบุญกุศลอุทิศส่วนกุศลไปให้ตามความกตัญญูกตเวที

พิธีการทั้งหมดที่กล่าวมานี้เป็นกิจกรรมทางสังคมที่ผู้นำจะต้องพบเห็น ฉะนั้น การวางตัวให้ถูกต้องตามกาละเทศะจึงเป็นสิ่งที่จะหลีกเลี่ยงมิได้ เพราะว่าการเป็นผู้นำนั้นจะต้องแสวงหาความรู้ เพื่อเสริมสร้างความคิดในทางริเริ่มสร้างสรรค์ให้กว้างขวางออกไป ไม่ว่าในการเป็นผู้จัดกิจกรรม หรือเป็นผู้ร่วมในกิจกรรม

8.5 การวางตัวในงานสังคมทั่ว ๆ ไป ในสังคมต่าง ๆ คนเรามักจะทำความรู้จักกันง่าย เพราะต่างก็มีความตั้งใจตรงกันในเรื่องของการแสดงความยินดี ความสนุกสนาน การพบปะพูดคุยกัน ซึ่งอาจเรียกว่า การสังสรรค์ก็ได้ ถ้าในงานเช่นนี้ จะรู้จักกันง่าย

8.5.1 วิธีการแนะนำตัวเอง ในบางโอกาสเราจำเป็นต้องแนะนำตัวเองในวงการปฏิบัติงาน หรือในสังคมทั่วไป ก็ให้ถือหลักว่า สุภาพสตรีสำคัญที่สุด ผู้อาวุโสทางยศ หรือผู้แก่วัยกว่า ผู้ที่สำคัญน้อยกว่าจะต้องเป็นฝ่ายเริ่มต้นแนะนำตนเองด้วยการใช้คำพูดง่าย ๆ คือ

ผม หรือ ดิฉัน ชื่อ ..... แล้วยื่นมือให้จับหรือ ยกมือทำความเคารพก่อน

อีกฝ่ายจะต้องรีบรับการเคารพ และกล่าวว่า ผม หรือ ดิฉัน ชื่อ..... หรือ "ยินดีรู้จักค่ะ ดิฉันชื่อ .....

8.5.2 วิธีการแนะนำให้คนอื่นรู้จักกัน ในการสังคมทั่ว ๆ ไป ที่ไม่ได้เป็นพิธีการไม่จำเป็นต้องขออนุญาตก่อนการแนะนำ หลักในการปฏิบัติดังนี้คือ

1. แนะนำผู้อ่อนวัยกว่าให้รู้จักผู้มีวัยสูงกว่า
2. แนะนำสุภาพบุรุษให้รู้จักกับสุภาพสตรี
3. ถ้าเป็นสามีภรรยา ควรแนะนำให้รู้จักโดยต่อเนื่องกัน ตามธรรมเนียมที่นิยม ถ้าสามีเป็นผู้ที่มียศศักดิ์ จะต้องแนะนำสามีก่อน
4. ถ้าเป็นการแนะนำให้คนคนเดียวรู้จักกับหลาย ๆ คน ต้องแนะนำให้รู้จักกับคนที่อยู่ใกล้ก่อนเป็นลำดับไปจนถึงคนอยู่ไกล
5. ถ้ามีแขกมาทีหลัง จะต้องแนะนำแขกที่มาที่หลังต่อคนที่มาก่อนตามลำดับ
6. จะต้องแนะนำหญิงที่ยังไม่สมรสไปรู้จักกับหญิงที่สมรสแล้ว นอกจากหญิงที่ยังไม่ได้สมรสมีฐานะในวงสังคมสูงกว่าหญิงที่สมรสแล้ว จึงจะต้องแนะนำหญิงสมรสแล้วต่อหญิงยังไม่สมรส สำหรับชายไม่ค่อยคำนึงนัก
7. ต้องนำคนที่รู้จักไม่ใคร่ดี ไปแนะนำต่อคนที่เรารู้จักมักคุ้นดี
8. การแนะนำให้รู้จักประธานของงานเป็นสิ่งจำเป็นที่สุด สำหรับเจ้าภาพของงานนั้น ผู้ไปร่วมงานควรจะรู้จักหรืออาจจะแนะนำตัวเองได้

วิธีการปฏิบัติในการแนะนำ เช่น นายสมชาย ต้องการรู้จักนายสมศักดิ์ โดยอาศัยนายสมชาติเป็นสื่อกลาง นายสมชาติจะต้องพานายสมชายไปพบกับนายสมศักดิ์ แล้วกล่าวว่า "ผมขอแนะนำให้คุณรู้จักกับคุณสมศักดิ์" (โดยที่นายสมชาติมองหน้านายสมชาย แล้วผ่านไปที่นายสมศักดิ์ แล้วหันหน้าไปทางนายสมชาย แล้วกล่าวตอบว่า "นี่คือคุณสมชาย"

หรืออาจปฏิบัติง่าย ๆ โดยการผายมือไปทางนายสมศักดิ์ และกล่าวว่า "นี่ คือคุณสมศักดิ์" แล้วผายมือไปทางนายสมชาย แล้วกล่าวว่า "นี่ คือคุณสมชาย"

ข้อพึงกระทำสำหรับผู้ที่จะแนะนำผู้อื่นให้เขารู้จักกัน คือ จะต้องพูดให้ชัดเจน และอย่าเร็ว เพราะจะทำให้จำชื่อกันไม่ได้ ถ้าเกี่ยวดองเป็นญาติ หรือเกี่ยวข้องในการทำงานให้กล่าวแนะนำให้ชัดเจน เพื่อเป็นการเชื่อมโยงการสนทนาติดต่อกันไปได้

8.5.3 การดื่มอวยพร ในงานสังคมทั่วไปจะมีการดื่มอวยพร ซึ่งแล้วแต่ว่าผู้กล่าวนำในพิธีนั้นจะกล่าวขึ้นมาก่อน ผู้ร่วมงานก็เอ่ยถึงชื่อนั้น ๆ พอได้ยิน ไม่ควรตะโกน เช่น "แด่ คู่บ่าวสาว" "เพื่อชาติไทย" "ขอให้ทรงพระเจริญ" "แฮปปี้เบิร์ดเดย์" ฯลฯ

การปฏิบัติตนขณะดื่มอวยพร คือ ยืนตัวตรงส้นเท้าชิด ใช้มือขวาเท่านั้นในการถือแก้ว ยกแก้วเสมอยอดอก และกางศอกเล็กน้อย ดื่มเพียงเล็กน้อย ถ้าดื่มหมดแก้วถือว่าเสียมารยาท

8.5.4 การรับประทานอาหารในร้านอาหารแบบช่วยตัวเอง เป็นประเภทที่ต้องช่วยตัวเองโดยตลอด เริ่มต้น จากการหยิบถาดอาหาร เดินตามกันเป็นแถว เลือกอาหารที่ต้องการวางบนถาด ถ้าต้องการอาหารร้อน ๆ ต้องสั่งที่หน้าเตา และหยุดรอ ผู้ที่มาข้างหลังก็เดินผ่านไปได้ เมื่อรับอาหารที่สั่งหรือเลือกอาหารตามต้องการได้เรียบร้อยแล้ว เดินไปจนสุดทาง ซึ่งจะมีเจ้าหน้าที่คิดเงินอาหารตามที่ปรากฏอยู่ในถาด ต่อจากนั้นก็เลือกที่นั่งตามต้องการ นำจานอาหารและถ้วยขนมที่ท่านได้ซื้อมานั้นวางบนโต๊ะ นำถาดไปวางยังที่เตรียมไว้วางถาด (จะต้องสังเกตเอาเอง) รับประทานเสร็จวางจานไว้บนโต๊ะ ซึ่งเขาจะมีเจ้าหน้าที่มาเก็บ

8.5.5 การกล่าวขอบคุณ เมื่อเราพบปะพูดคุยกัน และร่วมรับประทานอาหารต่างคนก็จะมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในการช่วยเหลือเล็ก ๆ น้อย ๆ นี้ คำกล่าวที่ง่ายและมีประโยชน์ที่สุดก็อ คำว่า "ขอบคุณ" คำนี้เป็นคำที่ไม่เสียหายอะไรเลย คนที่กล่าวได้ติดปากนั้น

แสดงถึงเป็นผู้ที่ได้รับการอบรมมาอย่างดีในการเข้าสังคม ฉะนั้น ทุก ๆ คนควรหัดให้ติดปากที่จะขอบคุณผู้ที่ทำดีหรือมีความตั้งใจดีต่อเรา

8.5.6 การกล่าวขอโทษ การกล่าวคำว่าขอโทษติดปากนั้น จะแสดงถึงการยอมรับผิด เป็นผู้กล้าหาญที่รู้จักตนเอง อะไรผิด อะไรถูก เมื่อเข้าสังคมใด สมาชิกในสังคมนั้นจะเต็มใจรับสมาชิกผู้ที่รู้จักตนเองตลอดเวลานั้นไว้เป็นสมาชิกที่มีเกียรติของสังคมนั้น ๆ

8.5.7 การให้รางวัล ในขณะนี้การให้รางวัลแก่บริกร เป็นสิ่งจำเป็นในสังคมที่เพิ่มขึ้นมา โดยเฉพาะในต่างประเทศ โรงแรม หรือร้านอาหารใหญ่ ๆ ที่มีบริกรประจำโต๊ะ ซึ่งถือหลักง่าย ๆ ดังนี้ คือ การให้รางวัล 5 – 10% ของราคาอาหารเป็นสิ่งที่เหมาะสมที่สุด ไม่ควรให้น้อยหรือมากเกินไป สำหรับในต่างประเทศทุกสิ่งทุกอย่างที่มีบริกรมาช่วยเหลือ เราจะต้องให้รางวัลทั้งสิ้น เช่น บริกรประจำรถที่นั่งนอนบนรถไฟ บริกรยกกระเป๋า สิ่งเหล่านี้เขาถือว่าเป็นสินน้ำใจให้แก่ผู้มาช่วยเหลือ

8.5.8 มารยาทในโอกาสต่าง ๆ การที่จะปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้องตามกาละเทศะนั้นจะต้องอาศัยการฝึกปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอจนเป็นลักษณะนิสัย สิ่งพึงกระทำของผู้ที่จะต้องเป็นสมาชิกของสังคมคือ

8.5.8.1 การปฏิบัติตนในการเดินถนน การกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดขึ้นในถนนนั้นจะทำให้เป็นเป้าสายตาของบุคคลที่สัญจรไปมา ฉะนั้น ผู้ที่เดินถนนจึงควรปฏิบัติตนให้เหมาะสมดังนี้คือ

1. เดินบนทางเท้า ถ้าท่านเป็นสุภาพบุรุษควรเดินด้านที่ชิดถนนและสุภาพสตรีเดินข้างใน ถ้ามีคนสวนมา สุภาพบุรุษต้องหลบด้านหลังสุภาพสตรี

2. ถ้าสุภาพบุรุษเดินกับผู้อาวุโสให้เดินด้านที่ชิดถนนและเยื้องมาด้านหลังประมาณครึ่งก้าว

3. ถ้าพบผู้ที่รู้จักให้ทักทายเพียงพอสมควรเพื่อจะไม่เป็นการกีดขวางผู้อื่น

การเดินในถนนหรือที่สาธารณะต่าง ๆ ก็ควรปฏิบัติเช่นที่กล่าวมา 3 ข้อข้างบน ถ้าเดินถนนเกี่ยวต้องเดินอย่างเรียบร้อยสุภาพแต่สง่า ถ้าเดินตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป จะต้องระวังการพูดคุยไม่ส่งเสียงดัง การเดินไม่ควรเกะกะกีดขวางผู้ที่เดินไปมา

8.5.8.2 มารยาทในการไปเยี่ยมคำนับ การเยี่ยมคำนับเป็นมารยาทในสังคมที่จำเป็นและสำคัญยิ่งของชาวตะวันตก แต่ชาวตะวันออกบางส่วนก็ยอมรับมารยาทนี้มาไว้ปฏิบัติ ซึ่งมีจุดประสงค์ ดังนี้คือ

1. เพื่อแนะนำตนเอง ได้แก่ ผู้ที่ย้ายไปอยู่ใหม่ต้องการสร้างความสัมพันธ์ต่อกันกับบุคคลที่อยู่ในฐานะใกล้เคียงกัน
2. เพื่อแสดงความนับถือ หรือแสดงความเคารพ ถ้าเป็นข้าราชการใหม่ก็พึงเยี่ยมข้าราชการที่มีฐานะทางราชการสูงกว่า
3. เพื่อแสดงความขอบคุณ หรือเพื่อเป็นการตอบแทน ผู้ที่มีมารยาทดีพึงไปเยี่ยมคำนับผู้ที่ทำดีต่อเราเพื่อแสดงความขอบคุณ
4. เพื่อแสดงความยินดีในโอกาสต่าง ๆ เช่น มีบุตรธิดา หายจากป่วยไข้ รอดจากอุบัติเหตุ ฯลฯ
5. เพื่อแสดงความเสียใจในโอกาสต่าง ๆ เช่น มีผู้ถึงแก่กรรมในครอบครัว, ไฟไหม้ ฯลฯ
6. เพื่อลา ควรปฏิบัติด้วยตนเองสำหรับผู้อาวุโสกว่า และอาจใช้วิธีวางนามบัตร สำหรับผู้ที่มีฐานะทัดเทียมกันหรือต่ำกว่า

การไปเยี่ยมคำนับนั้น สิ่งที่ควรระวังมากที่สุด คือ เวลา โดยผู้ที่ไปเยี่ยมคำนับจะต้องเลือกเวลาไม่ให้ตรงกับอาหารทุกมื้อ เวลานอนของผู้รับการเยี่ยม เวลาตื่นนอน เหล่านี้เป็นต้น นอกจากนี้ในการเยี่ยมแต่ละครั้งไม่ควรใช้เวลานานเกินควร เมื่อหมดเรื่องที่ตั้งใจไปเยี่ยมคำนับ แล้วควรรีบลากลับ ถ้ามีแขกอื่นมาพอดีควรรอให้เจ้าของบ้านแนะนำแล้วจึงรับลากลับทันที

8.5.8.3 มารยาทในการเข้าเฝ้าฯ ในงานพระราชพิธี ผู้เข้าเฝ้าควรไปถึงบริเวณงานก่อนเวลาเสด็จอย่างน้อย 45 นาที ถึง 1 ชั่วโมง ทุกคนจะต้องสำรวมกิริยามารยาท ทุกอิริยาบทเป็นการถวายความเคารพ กิริยาที่ไม่ควรกระทำคือ นั่งไขว่ห้าง ยกแขนพาดพนักเก้าอี้ ยืนเอามือไพล่หลัง กอดอก ล้วงกระเป๋า มารยาทที่พึงปฏิบัติคือ

ยืนตรง มือแนบข้าง ถ้านั่งจะต้องวางเท้าให้สุภาพ เข่าทั้งสองแนบสนิท วางเท้าเหลื่อมกัน พองาม (ผู้หญิง) ถ้าผู้ชายอย่านั่งเข่าแยกฉากกันมากนัก มือวางไว้เช่นกันกับผู้หญิง

8.5.8.3.1 การเดินตามเสด็จฯ จะต้องเดินทางซ้ายหรือขวาของกลุ่มผู้ตามเสด็จ ทั้งระยะให้ห่างพอควร ถ้าเสด็จทอดพระเนตรในงานออกร้าน ถ้ารับของถวาย เราจะต้องเยื้องออกมาห่างเพื่อมิให้ไปบังหน้าหรือยืนเคียงผู้ใหญ่ที่ตามเสด็จ

8.5.8.3.2 การถวายความเคารพ วันทยาหัตถ์หรือก้มศีรษะถวายคำนับ โดยก้มศีรษะและส่วนไหล่ลงช้า ๆ ต่ำพอควร มือแนบข้างทั้งสองข้าง แล้วยกศีรษะกลับตั้งตรงช้า ๆ เช่นเดียวกัน ต้องระวังอย่าให้เป็นการผงกศีรษะ หรือกระดกคอ (ชาย) สำหรับการถวายความเคารพแบบย่อเข่า (ถอนสายบัว) จะต้องยืนตรง ชักขาข้างใดข้างหนึ่งไปทางหลัง โดยวาดปลายเท้าไปทางด้านหนึ่งของขาที่ยืน พร้อมกับย่อเข่าอีกข้างหนึ่งลงช้า ๆ พร้อมกับยกมือทั้งสองวางประสานกันบนหน้าขาข้างที่ตั้ง ก้มศีรษะต่ำลงเล็กน้อย เงยศีรษะขึ้นพร้อมกับชักขาข้างที่ไขว้กลับที่เดิม และยืนตรง (หญิง)

8.5.8.3.3 การเข้าเฝ้าเพื่อทูลเกล้าฯ ถวายของ ของที่จะทูลเกล้าฯ ถวาย จะต้องวางบนพาน เว้นแต่ของที่วางบนพานไม่ได้ พานนั้นต้องมีลิ้น ไม่จำเป็นต้องมีผ้าปูบนพาน แต่จะใช้ผ้าหรือลูกไม้ตัดขนาดเท่าลิ้นพานวางบนลิ้นพานก็ได้ วิธีการ

1. เมื่อลุกจากที่ถวายความเคารพ (ถ้ากราบก็วางพานไว้ทางขวา ควรวางให้ลำหน้าผู้ถวาย
2. เดินเข้าไปพอสมควรแล้วเปลี่ยนเป็นคลาน เมื่อถึงระยะใกล้พอสมควรวางพานไว้ทางขวา แล้วกราบ
3. ถ้าเป็นของเล็กให้ถวายในท่าหมอบลงทางแขนซ้าย มือขวาจับคอพานยกขึ้นถวาย ถ้าเป็นของใหญ่จับคอพานสองมือน้อมตัวถวาย ถ้านั่งถวายจะต้องจับพานสองมือถวายเสมอ
4. เมื่อถวายเสร็จแล้ว วางพานลงข้างขวา กราบแล้วคลานถอยหลัง พอควรกราบ

5. เดินกลับเข้าที่นั่ง ก่อนจะนั่งต้องถวายความเคารพ

8.5.8.4 การเข้าเฝ้า ฯ เพื่อรับพระราชทานของ ทำเช่นเดียวกับการเข้าเฝ้า เมื่อถวายของ ถ้ารับพระราชทานเอง ก็เข้ารับพระราชทานด้วยมือเปล่า ถ้ารับพระราชทานเพื่อนำไปมอบผู้อื่น ต้องรับพระราชทานด้วยพาน

ก่อนจะรับพระราชทานจะต้องทำ "เอางาน" ก่อน วิธีทำ "เอางาน" คือ ยกมือขวาขึ้นไปทางหน้าให้เบี่ยงจากตัวประมาณ 45 องศา ปลายมือตรง นิ้วมือชิด แล้วกระดกปลายมือขึ้น แล้วกลับที่เดิมเร็ว ๆ 1 ครั้ง ระวังอย่าให้ส่วนที่ยกขึ้นเลยข้อมือไป ในการรับพระราชทานของ เมื่อทำเอางานแล้ว ต้องลดปลายมือลงที่เดิมแล้วจึงชอนมือหรือแบมือรับพระราชทาน การรับของพระราชทานต้องรับใต้พระหัตถ์เสมอ และเมื่อรับแล้วต้องเชิญไว้โดยถือให้แขนตั้งฉากกับลำตัว ถ้ามือเดียวต้องเชิญด้วยมือขวา

การเข้าเฝ้า อย่าเดินหรือคลานให้ตรงกับที่ประทับ ควรให้เฉียงด้านใดด้านหนึ่ง เมื่อถึงที่ประทับแล้วจึงให้ตรงที่ประทับ การเข้าเฝ้ารับพระราชทานของที่เป็นทางราชการ เช่น รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ไม่ใช้คลานหมอบ และกราบ แต่เมื่อถวายความเคารพแล้วเดินเข้าไปในระยะพอสมควร ถวายความเคารพแล้วคุกเข่าซ้ายลงกับพื้น เข่าขวาตั้งตรงให้มือขวาทำเอางาน แล้วพระราชทานของ ลุกขึ้นถวายความเคารพ ถอยหลังออกมาระยะพอสมควร ถวายความเคารพ การเข้าเฝ้าตามประเพณีต้องไม่สวมแว่นตาที่แว่นสีดำสนิท

8.5.8.5 มารยาทในการไหว้ วิธีหักทายแสดงถึงการรู้จักกันตามประเพณีไทย คือการไหว้ วิธีการที่นิยม และถูกต้องคือ การประนมมือกลางส่วนอกให้นิ้วชิดกัน ยกมือขึ้นให้นิ้วหัวแม่มืออยู่ตรงสันจมูกหันหน้าตรงไปทางผู้ที่จะไหว้ การไหว้บุคคลที่อาวุโสสูงกว่า ก้มศีรษะลงสูงต่ำตามควรแก่ศักดิ์ ถ้าศักดิ์เสมอกันก็ไม่ต้องก้มศีรษะ

มารยาทสังคมที่กล่าวมานี้เป็นสิ่งที่พึงปฏิบัติในชีวิตประจำวัน สำหรับมารยาทในเรื่องการพบปะสนทนาในชีวิตประจำวันนั้น เรามีวิธีการที่จำใส่ใจว่า เรายิ้มรับไว้และใจต้องยิ้มด้วย เพื่อความสุขของตนเอง และความสันติของสังคม ส่วนมารยาทอื่น ๆ นั้นเป็นส่วนประกอบในการที่จะสร้างสมาชิกที่มีคุณภาพในสังคม

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

กรรณิการ์ อักษรกุล จิตวิทยาและบุคลิกภาพ โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง 2521, 174 หน้า

กรมสารบรรณทหารอากาศ คู่มือประเพณีไทย โรงพิมพ์กรมสารบรรณทหารอากาศ, 2520 178 หน้า

กรมศิลปากร ประเพณีเกี่ยวกับชีวิต โรงพิมพ์ไทยแบบเรียน 2518, 88 หน้า

ชูชีพ อ่อนโคกสูง จิตวิทยาการศึกษา ไทยวัฒนาพานิช 2522, 177 หน้า

จรินทร์ ชานีรัตน์ เกม มหาวิทยาลัยรามคำแหง 2524, 161 หน้า

_____ การจัดค่ายพักแรม โอเดียนสโตร์ 2513, 254 หน้า

ชุนินทร์ ตกแต่ง คู่มือการจัดค่ายพักแรมเพื่อพัฒนาเยาวชน สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย, 2512 74 หน้า

จันทรนิวัทธ์ เกษมสัน์, ม.ร.ว. กุมารเวชศาสตร์ โครงการตำราศิริราช คณะแพทยศาสตร์ ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล 2522

บัญชา ศรีประมง กิจกรรมเสริมสร้าง "มนุษยสัมพันธ์" สภาเยาวชนคาทอลิกแห่งประเทศไทย, 2521 253 หน้า

ประมวล ดิคคินสัน วัยแรก-วัยหลัก โรงพิมพ์แพร่พิทยาอินเตอร์เนชั่นแนล ห.จ.ก. 2520

_____ วัยรุ่น - วัยเร่ง โรงพิมพ์แพร่พิทยาอินเตอร์เนชั่นแนล ห.จ.ก. 2520

แปลก สนธิรักษ์ วิธีกรรม ไม่ปรากฏโรงพิมพ์ 2513 302 หน้า

ทิศนา แขมมณี "กลุ่มสัมพันธ์ : ทฤษฎีและแนวปฏิบัติ" โรงพิมพ์บูรพาศิลป์การพิมพ์ 2522, 249 หน้า

เทพวาณี หอมสนิท และคนอื่น ๆ เกม กรุงเทพการพิมพ์ 2522, 226 หน้า

ธวัชชัย วิวัฒน์วานิช และคณะ พันธุกรรมรากฐานแห่งชีวิต ห้างหุ้นส่วนจำกัดอักษรบัณฑิต 2520 199 หน้า

นวลเพ็ญ วีรยุทธ จิตวิทยาการเรียนการสอน มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2525

วัชรี ธุระคำ จิตวิทยาแนะแนวและให้คำปรึกษา 2523, 169 หน้า

สมหมาย เนนะรุจิ, นาวาอากาศเอก กิจกรรมเพื่อความเป็นผู้นำ อัดสำเนาไม่ปรากฏโรงพิมพ์, 2520

สุจริต เพียรชอบ การอภิปรายแบบต่าง ๆ โรงพิมพ์คุรุสภา 2514, 82 หน้า

สุชา จันทน์เอม จิตวิทยาเพื่อความสุขในการดำรงชีวิต ไทยวัฒนาพานิช, 2520 130 หน้า

สุโท เจริญสุข หลักจิตวิทยาและพัฒนาการมนุษย์ โรงพิมพ์เกษมสัมพันธ์การพิมพ์, 2515 815 หน้า

โสภา ชูพิกุลชัย จิตวิทยาสังคม มหาวิทยาลัยรามคำแหง มปป., 236 หน้า

หลุย จำปาเทศ "วิชากลุ่มสัมพันธ์" กลุ่มสัมพันธ์ : ทฤษฎีและแนวปฏิบัติ บูรพาศิลป์การพิมพ์ 2522, 249 หน้า

อารี สัณหฉวี "วิธีสอนแบบสร้างสรรค์" ชุมทางวิชาการครั้งที่ 1 2502

อัจฉรา ชีวพันธ์ กิจกรรมการเล่นประกอบการสอน โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์ 2521 131 หน้า

อนุมานราชธน,พระยา วัฒนธรรมและประเพณีต่าง ๆ ของไทย โรงพิมพ์คลังวิทยา 2516 492 หน้า

_____ การศึกษาศิลปและประเพณี บรรณาคาร, 2527 340 หน้า

_____ การศึกษาเรื่องประเพณีไทย ราชบัณฑิตสถาน 2505, 183 หน้า

_____ ปัญหาที่เกี่ยวเนื่องด้านวัฒนธรรมในประเทศไทย จุลสารวิจัยสังคมศาสตร์ 2 ธันวาคม 2506 หน้า 67 – 87

เอกวิทย์ ณ ถลาง "การสอนค่านิยมในโรงเรียน" อาจารยสาร ปีที่ 5 ฉบับที่ 2 (เมษายน – มิถุนายน 2515)

เอนกกุล กรีแสง จิตวิทยาการศึกษา โครงการตำรามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก 2520

Arlott, John The Oxford companion to sports Games. London, Oxford University Press, 1975, 1143 p.

Arnold, Arnold Game New York, World Publishing, 1972. 346 p.

Bonner Hubert Group Dynamics : Principles and Application. New York. The Ronald Press Company, 1959. 531 p.

Byrne, Donn. An Introduction to Personality. 3 rd ed., New York, Prentice - Hall Inc., 1966. 258 p.

Crow, James F An introduction to population genetics Theory, New York, Harper Row, 1970, 591 p.

Fraser, Ellen The Child an plysical education Games Englewood Cliffs, Prentice - Hall, 1956, 304 p.

Gage, N.L., Educational Psychology Rand Mc Nally College Publishing Company, chicago, 1975.

Good, Carter V. Dictionary of Education. 3 rd. ed, New York, McGraw-Hill 1973. 681 p.

Haden, Herbert I. Von. Innovations in Education Charles A. Jones Publishing Company , 1971

Hall, S. Calvin and Lindzey Gardner Theories of Personality. New York, John Wiley and Sons, 1970. 86 p.

Kraus, Richard G Games New York, McGraw-Hill, 1957, 236 p.

Loeser , L.H "Some Aspects of Group Dynamics" International Journal of Group Psychotherapy. 1 : 5 - 19, 1957

Mitchell, A Viola Camp counselling, Philadelphia, Saunders, 1970, 572 p.

U.S. Dept. of Health, Education and Welfare. Office of Education Comping and outdoor experiences in the school program, Bulletic no.4. 1947.

